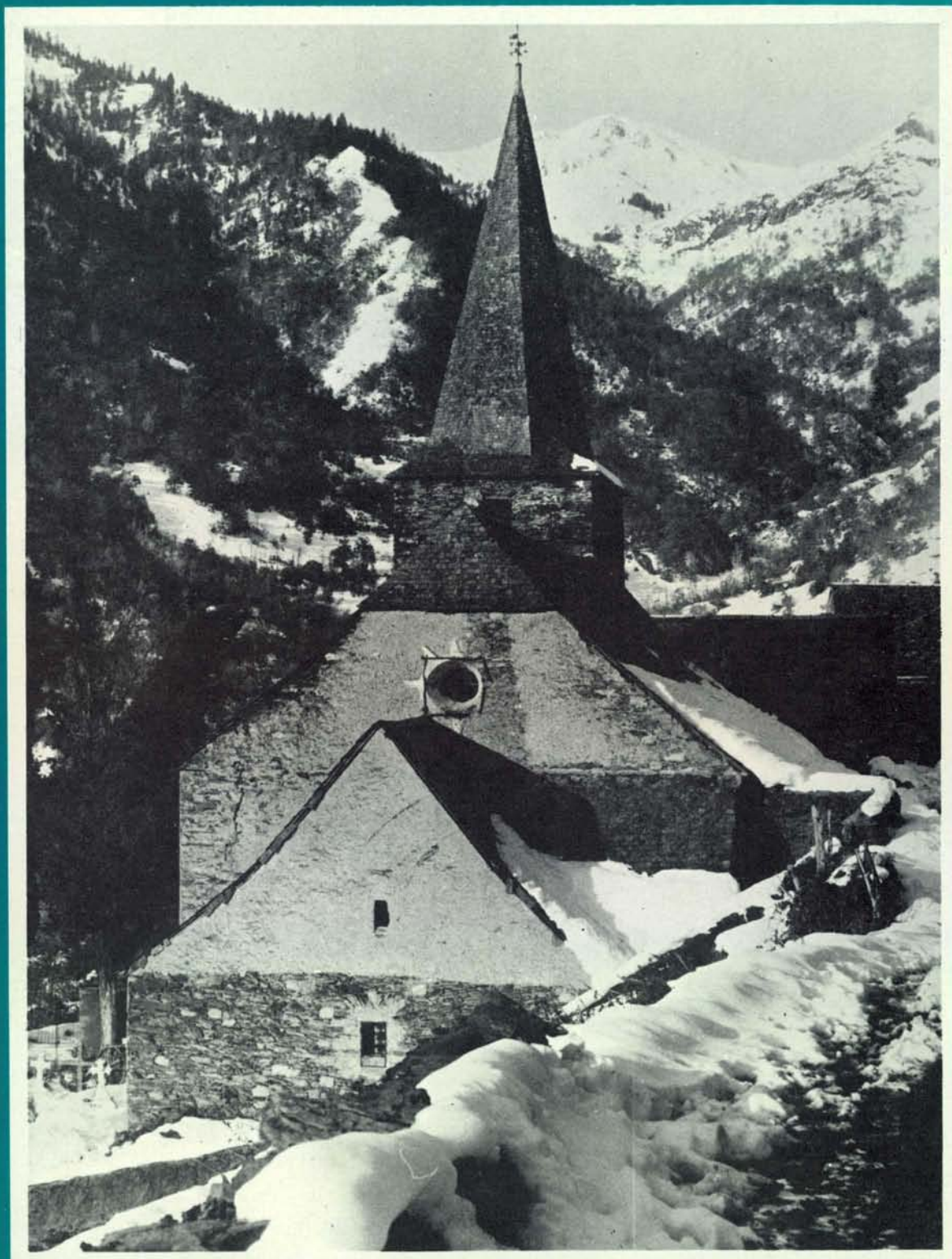

MUNTANYA

DESEMBRE 1974

HCC
sportswear

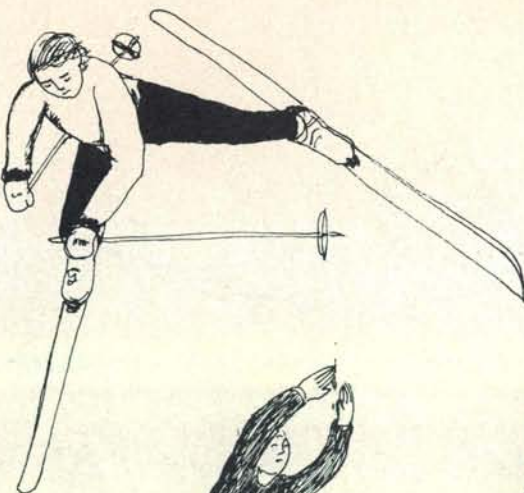
HENRY-CHARLES COLSENET
COMERCIAL EBRO, S. A.

WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

B A R C E L O N A

**No us
n'estranyeu!
Encara
no ha
visitat
Mañanes**

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

Canuda, 26 T. 232 07 71 Barcelona-2/Via Augusta, 103 T. 217 91 88 Barcelona-6
Bailèn, 170 T. 258 10 15 Barcelona-9/Prim, 99 T. 380 48 21 Badalona

Bagués

JOIERS

EL REGULADOR

BAGUÉS

Rambla de les Flors, 105 - Carme, 1
Tel. 241 80 68

Aparcament gratuït a «La Gardunya»

Carrer de Sant Pau, 6
Tels. 221 42 37 - 231 18 53

Aparcament gratuït a «La Gardunya»

JOIERIA BAGUÉS

PERLES - BRILLANTS - MARAGDES

Passeig de Gràcia, 41

Tels. 216 01 73 - 216 01 74

Aparcament gratuït a S. A. B. A.

Casa Bagués

Les creacions més modernes en joieria, argenteria i rellotgeria

Últimes novetats en rellotges-joia i esportius

ESPECIALITAT EN LLISTES DE NOCES

Coberteries d'argent, alpaca i acer inoxidable

Concessionaris exclusius de la marca

PIAGET

RELOTGES DE GRAN LUXE

AGENTS DE

PATEK PHILIPPE

EL MILLOR RELLOTGE DEL MÓN

BULOVA®

EL MILLOR RELLOTGE ELECTRÒNIC

ÒPTICA **CAPMANY**

òptics diplomats

Descompte especial
als senyors socis
del Centre Excursionista
de Catalunya

Qualitat i gran
assortiment en
CINE
ÒPTICA
FOTOGRAFIA

Muntaner, 357 - Barcelona - Telèfon 211 26 57

**la qualitat
dels nostres
clients
determina
la qualitat
dels nostres
productes**

**es^{ports}
esplai**

**articles d'esport
per a clients
de qualitat**

**c. del pi n° 16, barcelona-2
tels. 317 48 36 - 318 25 31**

Alpinismus International

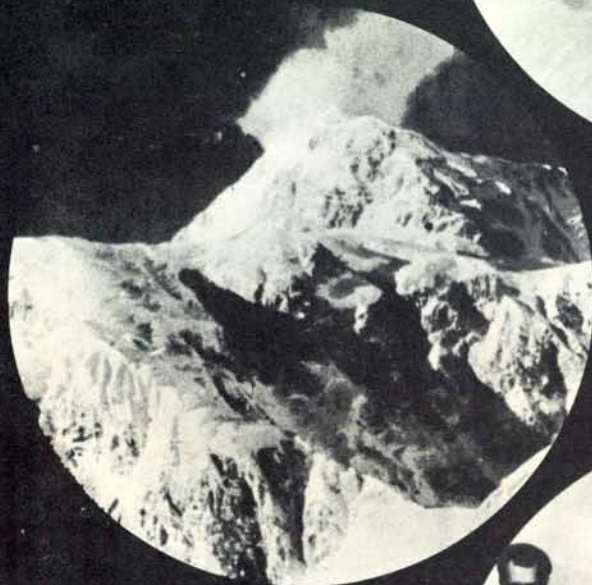

Lufthansa

Una travessia amb trineus
arrossegats per gossos
a l'Àrtic canadenc.

Dotze alpinistes arriben al cim.
Al 26 Noshag 7492 m.

Sis alpinistes
han aconseguit el cim.
Al 17 Mac Kinley 6187 m.

Nova Guineia Indonesia.
Una exploració a l'edat de pedra.

MES DE 1.300 ITALIANS, FRANCESOS,
SUISSOS, AUSTRIACS, ALEMANYS, HAN
VIST TOT EL MON AMB NOSALTRES.

descoberta de les muntanyes de la terra

Alpinismus International

Beppe Tenti

Via G. F. Re 78
10146 Torino (Itàlie)
Tel. 79 30 23

Informació:
CARLES BALAGUER
Calabria, 152
Tel. 224 71 87
Barcelona-15

29 de gener 74 - 21 de febrer 74
Al 12 Aconcagua m 6959 - Argentina
5 de març 74 - 21 de març 74
Al 9 Tasjuaq - Canadà
(Trekking sobre trineus arrossegats per gossos)
27 de març 74 - 18 d'abril 74
Al 31 Yanoama - Amazonia
(Trekking en barca pel riu Orinoco)
30 de març 74 - 21 d'abril 74
Al 2 Khumbu Himal Everest - Nepal
(Trekking al campament base de l'Everest)
Al 3 Kaly Gandako Valley - Nepal (Trekking)
18 de maig 74 - 26 de maig 74
Al 4 Demavend m 5681 - Iran
(Ascensió al cim i visita ciutats perses)
2 de juny 74 - 23 de juny 74
Al 11 Perú
(Trekking a cavall; en barca i automòbil a través
de l'antiga civilització pre-colombina)
7 de juliol 74 - 30 de juliol 74
Al 14 West Irian - Nova Guineia Indonesica
(Trekking a l'edat de pedra)

3 d'agost 74 - 27 d'octubre 74
(Trekking en una regió de l'Himalaia (encara no
determinada) o bé a l'Àfrica Equatorial de l'Est)
5 d'octubre 74 - 27 d'octubre 74
5 d'octubre 74 - 3 de novembre 74
Al 2 Khumbu Himal Everest - Nepal
(Trekking)
Al 3 Kaly Gandako Valley - Nepal
(Trekking)
1 de novembre 74 - 17 de novembre 74
Al 32 Gran Erg - Sahara
(Trekking amb camells)
21 de desembre 74 - 30 de desembre 74
21 de desembre 74 - 6 de gener 75
21 de desembre 74 - 5 de gener 75
Al 6 Ruwenzori m 5123 - Uganda
(Ascensió al cim)
Al 7 Kènia m 5199 - Kènia
(Ascensió al cim)
Al 8 Kilidmanjaro m 5890 - Tanzània
(Ascensió al cim)
Al 15 Lestara - Nepal (Trekking)

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any XCVIII Núm. 676 Vol. 85

Desembre de 1974

Diposit Legal B. 545 - 1953

Sumari

	Editorial	218
Josep M. Sala i Albareda	Esqui de primavera, esqui de tardor	219
Antoni Campañà	Per què no la V Copa Barcelona	224
Manuel Casanovas i Joaquim Senties	El Mont-roig i els seus camins	227
Francesc Sàbat	Expedició Atlas-Sàhara (retalls d'un diari)	234
Bartomeu Puiggròs	Bivacs	244
Josep-Lluís Vives i Comallonga	Notícia botànica sobre l'Abies pinsapo	246
Agustí Bou i Tort	Els boscos de "pinsapos" a Espanya	248
Josep Lalueza i Fox	Una primera a l'agulla del Centenar	252
Lluís Belvis i del Rio	Normes de la U. I. A. A. per a la valoració de dificultats i descripció d'itineraris	254
	Crònica del Centre	256
	Actes a Chamonix del centenari del C.A.F.	257
Josep Girona	La bibliotecària senyora Magdalena Puig ha mort	257
	Viatge a Suïssa, Àustria i nord d'Itàlia.	258
	Comissió d'Educació Cívica	258
	Secció de Cinema Amateur	259
	Els problemes del medi natural	260
	Crònica	260
	Madridenys a l'Hindukush	260
	Missa dels muntanyencs a Siurana	260
	XVIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos	261
	50 aniversari de Ràdio Barcelona	262
	Bibliografia	262
Josep Lladó i Majoral	Publicacions franceses sobre la Catalunya Nord	262
Oleguer Escolà	Annales de spéléologie, 28 (2), 1973. Colloque de Louvain	264

Redacció i Administració:

Paradís, 10, Barcelona (2)
Tel 318 62 20

Director: Josep Lladó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolis i Felisart,
Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrès i
Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secretària: Anna Borbonet

Comptador: Josep Velázquez

Publicitat: Lluís Puntis, Via Augusta, 47, 6.ª
Barcelona (6) Tel 218 69 60

Col·laboradors: Jaume Granell,
Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras,
Hermenegild Carreté, Josep M. Sala
Albareda, Agustí Jolis i Felisart, Josep Abril,
David M. Aloy, Gabriel Jaraba, Enric Font,
Josep Casanovas, Josep Girona,
Modest Montlleó.

Subscripció: 240 pessetes anuals
(sis exemplars) estranger, 270 pessetes;
preu d'aquest exemplar, 45 pessetes
(Comanda de números endarrerits a la
redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110
Barcelona (13)

Portada: Bausén (Vall d'Aran)
(foto: Anna Borbonet)

Editorial

De cara al segon centenari del Centre

Cal no oblidar-ho, el Centre viu d'un gloriós passat. Passat marcat per uns homes de gran personalitat que en formaren part en els seus inicis, que li varen donar un segell, i on feren una tasca que moltes vegades transcendí els límits de l'excursionisme per entrar al camp de la ciència. Noms coneguts més enllà del Centre per la seva activitat científica, foren, a més, capdavanters de la nostra Entitat. En aquell moment, el Centre fou un lloc d'acolliment i alhora un col·laborador per a la seva tasca, i aquells homes que estaven ja al servei del país, el varen servir també des de l'Entitat a la qual pertanyien.

Recordem que, generalment, la naixença d'un moviment cultural respon a una necessitat del país. I el Centre inicià, a finals del segle passat i continuà al segle següent, una labor que es feia, doncs, necessària: fer conèixer Catalunya. L'excursionisme català va néixer, tots ho sabem, amb aquesta urgència: divulgar tot allò que era nostre i que tanmateix era desconegut de molts, aproximar la geografia catalana a nivell de divulgació. Com la geografia, tota la investigació científic-excursionista duta a terme pels homes del Centre tingué aquesta finalitat. L'excursionisme fou esport, però fou molt més que això, fou la possibilitat d'un descobriment a fons de la realitat física de Catalunya.

No es pot estimar una cosa sense conèixer-la. Fa cent anys, ja, que es va iniciar aquella tasca de coneixe-

ment i d'amor al país a través de la naturalesa, tasca continuada i ampliada per tantes altres entitats excursionistes de casa nostra. Fa cent anys, ja, molt l'hauríem d'estimar, molt hauríem d'haver après. Les circumstàncies són diferents, l'evolució no es pot aturar. La tasca d'ara, continuadora d'aquella, és molt més difícil, molt més compromesa, és un risc, perquè esdevé una lluita: ara ens cal conservar el país amb tota l'essència possible. Molts obstacles han sorgit que aleshores no hi eren, cada dia se'ns fa més difícil reconèixer la nostra ciutat, el nostre paisatge, la nostra cultura.

I pensem ara que aquesta voluntat de lluita hauria de formar part de l'actitud del Centre per als cent anys a venir, actitud que tantes vegades se'ns ha quedat oblidada. El Centre està al servei d'un país, viu immers en la vida d'una ciutat i d'una societat i no pot defugir-ne els problemes i tancar els ulls a la realitat. Forma part d'un context cultural i social, i dintre les seves possibilitats ha de crear un nivell de consciència cívica, ineludible i necessari.

L'esport és important, però l'esport pur i desinteressat, tal com l'entendem, és patrimoni d'un país madur, amb plena consciència dels valors que rodegen aquest esport i del grau d'importància d'aquests valors. No cal dir que el Centre ha de seguir una línia esportiva, amb l'esforç de divulgació constant de tot allò que cal conèixer de casa nostra: la geografia, la història,

l'art, la llengua, però sense oblidar els problemes actuals que ens afecten a tots. I és potser enfront d'aquests problemes que hem estat massa passius. Hem callat massa davant tants abusos, tanta inconsciència que ens ha malmès la naturalesa, patrimoni de tots.

Hauríem de reivindicar aquell fet excursionista de fa cent anys, que a més d'esportiu era exponent de la cultura i la vida del país. Reivindicar-lo amb l'exemple i amb la voluntat de servei a unes idees i a un tarannà que s'ha mantingut a través de les generacions. Conservar el que tenim no és cosa fàcil, però és deure de tots. No disposem d'altra força que la paraula, i ens cal alçar la veu d'ara endavant per exigir un respecte a tot allò que és nostre, i ens cal també que la nostra veu trobi suport en d'altres veus que des de diferents àmbits de casa nostra clamen pels mateixos drets i els mateixos deures. Un llenguatge nou i polèmic que arribés a tot-hom, una informació que portés a una presa de consciència.

Creiem que només així, al moment que ens ha tocat de viure vora els inicis del segon centenari, el Centre Excursionista de Catalunya, que viu encara d'un gloriós passat, haurà pres consciència que mirant cap a aquest segon centenari, més important que no pas la supervivència de l'Entitat, és la labor que l'Entitat pugui fer, constructiva i real, de cara al futur de la nostra terra.

Esquí de primavera, esquí de tardor

per Josep M. Sala i Albareda

Som dalt del cim. Beatíficament de panxa al sol.

Als nostres peus s'estimba la paret que s'enfonsa a la gelera de Tempestats. El pic d'Aneto ens domina per la banda de ponent i al seu cim hi ha gran concurrència. És dia de recepció de les peregrinacions que hi pugen des de la Renclusa. És Pasqua granada.

Cap a llevant s'allunya, bon xic amansida, la cresta de Tempestats i a migjorn, dins una fornall roent, bull una barreja de neus i roques, sota el calent sol de primers de juny.

Mentre l'Antoni fulleja el llibre registre, desfilen pel meu pensament, com en una ràpida pel·lícula, els records vius de les hores viscudes en aquestes muntanyes. Records de companys que ja no hi són, i d'altres per als quals la muntanya és com un record d'aventures de joventut. Imatges de dies de sol, d'un gaudir plàcid de la muntanya, i de dies de tempestat, de baralla intensa amb els elements i amb la pròpia covardia. Són unes miques dels anys viscuts, les quals amb els ulls clucs, reviu en uns instants.

Uns crits llunyans ens tornen al món d'ara. Són els de l'Aneto que ja no hi caben! I nosaltres aquí, tan buits de gent i tan plens de la immensitat de l'espai.

* * *

Una anada tardana al pic de Tempestats ens semblà, a l'amic Gríful i a mi, una bona manera de fer esquí de primavera.

I carregats amb més pes del que ens hauria agradat, deixàvem el cotxe a més de mitja pista de Vallhiberna, impracticable per mal de pedra, i ens arribàvem fins a la petita cabana de Llosàs. Les flors, els pins, l'aigua i la neu abundosa dels cims ens feren el camí curt.

Deixar que la tarda calgui, a la vora d'un foc olorós de resina, contemplant com la fosca s'enfila canals amunt fins a apagar l'última llepada rogenca de sol a les puntes del Vallhiberna, és una manera eficaç d'apai-

foto: Sala

vagar els nervis excessivament tensats, per la civilització de consum i la productivitat.

Lentament s'apaguen les últimes llüissors del dia i una lluna tafariera ens atrapa en el moment d'entrar al cau. Quina meravella tan simple, una petita cabana de pastor!

Hem dormit fins que n'hem tingut prou. No tenim pressa. Tot el dia és per a nosaltres.

Sobre el blau pàl·lid del cel, es reta-

llen les puntes de l'Aneto i del Tempestats.

Esquís a l'esquena, ens arribem fins al llac de Llosàs. Les negres parets de pedra que el tanquen, s'ensorren encara en el gel que l'empresona. La neu és ja seguida.

Esquís als peus, la marxa lleugera, remuntem per la petita valleta fins al petit llac superior de Llosàs, que no s'ha assabentat que ja fa estona que és primavera.

Des del pic de les Tempestats, a primer terme, les abruptes i trencades crestes del mateix nom i de les Salenques. ◀

Des de la Vall de Llosàs es dreça el pic de Russell, amb els seus vessants encara força coberts de neu. ▼

foto: Sala

I ara sí que no hi ha més remei. Cal encarar-se amb el pendent que ens donarà entrada a les altures. Les pells no agafen en la neu gelada i, amb sentiment, els esquís tornen a les nostres espatlles.

Una resplendor ens cega. És el sol que treu el cap per sobre el coll de Vallhiberna. Una parada en unes pedres planes i és l'hora d'un primer esmorzar.

Un escamot d'isards, lleugers com el vent, travessen la vall des de sota el Vallhiberna fins a les canals que cauen del Russell. Les mares amb els petits al mig. Els mascles, vigilants, obren i tanquen la marxa.

Ens sentim isards i ràpids ens calcem els esquís, però de seguida ens adonem que només som homes. I pas

darrera pas segueix la nostra pujada, lenta però seguida.

La constància té premi, i ens trobem sota els últims pendents, molt drets, que ens separen de la cresta. La neu aguanta bé i esquís als peus els anem guanyant fins que l'adherència es fa difícil i la possibilitat d'una reliscada és evident. Delicada operació, la de descalçar-se i acabar de pujar picant fort de puntes fins arribar al caire de la cresta.

Sorprenent canvi de panoràmica, amb la trencada cresta de Salenques a tocar i el blau del cel que es perd per sobre les terres de França. Deixem els esquís en un petit replà, i saltant de roca en roca acabem de guanyar els pocs metres que ens falten per al cim.

Gaudim de la nostra solitud. Allà baix, dues figures minúscules s'enfilen lentament cap al Russell. I a l'Aneto comença a haver-hi pau. S'acosta migdia.

Deixem el cim i en breus moments tornem als esquís. Encerem, operació ritual per a congraciarnos les fades de l'esquí, i des de la mateixa cresta encetem el descens.

Salta la neu en mil esquitxos, al primer viratge vertiginós que ens fa perdre molt desnivell, i entrem en els francs pendents que baixen cap a Llosàs. Qui reconeixeria, sota aquesta capa uniforme, el món monstruós de rocs de totes mides, que és aquesta regió a l'estiu! Les fades ens somriuen i nosaltres riem també. D'una felicitat plena que la velocitat i l'aire

La vall de Llosàs, des dels vessants del pic de les Tempestats, sota l'esclat del sol primaveral, que s'apressa a fondre la neu. ▼

foto: Sala

pur ens donen. Les petites figures que pugen cap al Russell ens han vist passar bronzents pel seu costat, i ara són una altra vegada petites, allà dalt, prop de les últimes parets del cim. Revoltem cap al coll dels Isards, en amples viratges, sense perdre velocitat, i enfoquem de dret la vall de Llosàs. Aviat passem el primer llac i som de seguida al costat del gran ull entelat després de la gran dormida hivernenca. El sol pica de debò i la neu ja no és la de les altures. Però embriacs de llum i cel aprofitem encara les darreres pales fins a un últim viratge al costat de les primeres anèmones i gencianes.

Ens descalcem els esquís i ens aribem a la cabana.

La vida bull a l'entorn. Flors, papa-

llones i mil insectes testimonien la fi de l'hivern. La primavera és aquí!

Adéu, fades de la neu! Arrecereu-vos en els últims replecs de les muntanyes i sigueu-nos propícies la temporada que ve!

* * *

És Tots Sants. Les fades han baixat dels últims replecs de les muntanyes i la neu cobreix abundosa els cims de la Cerdanya. Fa cinc mesos li dèiem adéu i avui li donem la benvinguda.

Amb en Josep i en Jordi, comencem l'excursió al coll del Puimorens. Pas lent, els esquís escriuen les primeres ratlles en el llibre tot just estrenat de la neu nova. La manifestació de la nostra joia renovada.

Una llarga pujada suau, ens porta en direcció al pic de la Mina de Puimorens, situat en un serrat perpendicular a la carena que corre del pic de Fontfreda als pics Negre i d'Envalira.

La llum suau, obliqua, projecta ombres allargades sobre la pell de la muntanya. La neu nova, brilla intensament. En el blau pàl·lid del cel es passen llargues teranyines de núvols fins. Un dia de meravella!

Darrera nostre s'allunya la carretera i a l'esquerra cada cop és més petit al llarg telesquí de la Vinyola, encara verge del pas de les multituds.

D'una manera fàcil, gairebé sense esforç, entrem de nou en el món que a mi tant em plau. El món de la muntanya, primitiu i simple, on cada u rep, segons la mesura que dóna.

Farà trenta anys que vaig calçar-me per primera vegada els esquís. Un pas lògic, ho crec sincerament, del qui estima la muntanya. Una afició, amor o passió, que no sé ben bé el que és, ha de ser total, no fragmentària. La dona que s'estima, s'estima sempre, de nit i de dia, en el goig i en el dolor. Crec que la muntanya s'ha d'estimar d'una manera semblant. Sempre.

A l'estiu, quan el dia és llarg, les llargues caminades per les carenes i les cavalcades vertiginoses per areses i parets en busca de l'aire pur de les altures. A l'hivern, buscant l'escalf tebi d'un solet petit, per les valls i camins de la baixa muntanya, plena d'una simple humanitat, o bé encarant-nos amb la duresa d'unes condicions difícils en la més absoluta solitud de l'alta muntanya plena de neu i gel. I també a la primavera i a la tardor. Quan la vida de la terra es manifesta amb les flors i la fulla tendra i la lassitud d'un treball intens amb l'apoteosi dels ocres i vermells. Abans de conèixer l'esquí, intuïa la bellesa que hi devia haver en la muntanya hivernal. Després n'he tingut la certesa. I la muntanya, estimada així, d'una manera total, m'ha donat hores inoblidables. Hores que he viscut intensament al costat dels companys, que com jo han sentit la muntanya, i, que ens han fet amics de debò.

La pujada s'accentua i em fa perdre el fil dels meus pensaments. Millor! Ara em deixaré anar en el goig de la contemplació i de l'esforç acompassat.

Amplés i llargues llaçades, sobre una neu fonda i lleugera ens acostem a la carena. Abans, però, en un petit replà, una parada. És l'hora de refer forces. I apreciar el regust simple d'una mica de pa amb xocolata.

Després una última pujada i som a l'ampla carena. La visió s'estén per sobre una mar de muntanyes blanques. Ens acostem al cim. Al peu de les últimes roques ens descaldem els esquís i en breus moments hi som.

Llarga contemplació de l'extensa panoràmica. Les canals i parets dels cims de la Baita i de Fontnegra, ens

foto: Sala

tapen la visió cap al sud. Cap a llevant, per sobre les planades del Pimorens, els massissos del Carlit i de l'Arieja oriental ens insinuen itineraris inèdits. Al nord, els cims arrodonits de la Cabaneta i Roc Melé, mig tapen les siluetes ardides de l'Ascobes i Rulle i cap a ponent, són totes les muntanyes d'Andorra les que la mirada salta fins a topar a l'horitzó amb l'Aneto i la Maladeta.

Un món immens per ofegar la petu-

lància dels qui diuen conèixer tot el Pirineu. Tota una vida no seria suficient per a arribar a conèixer totes les seves valls i tots els seus cims. Aquesta panoràmica, com tantes d'altres, és un repte a la imaginació. Mil itineraris diferents ens esperen!

L'airet lleuger filtra el fred fins al moll dels ossos i ens fa deixar el cim. Tornem als esquís.

La primera baixada de la temporada! Després d'un primer tempteig,

El Puigpedrós de Fontnegra des de la ruta del pic de la Mina, sota una generosa capa de neu primerenca. ▼

foto: Sala

ens llancem avall gronxant-nos per la carena primer i per les amples comes després. Al costat de la cabana de pastors, aclofada sota un bon gruix de neu, fem una petita parada per contemplar els nostres rastres que ratllen els pendents brillants al sol del migdia. Una llarga patinada, en línia recta, ens acosta al Puimorens.

I davant la mirada astorada d'uns holandesos badoes, fem l'últim viratge al costat mateix de l'auto que ens espera des del matí.

Tot deslligant-me els esquís, m'adono que tot just som a Tot Sants. Si avui sembla un dia de ple hivern. On és la tardor? On les fulles grogues i vermelles?

Diumenge que ve, aniré al Montseny!

Per què no la V Copa Barcelona

per Antoni Campañá

Fa uns dies, comentàvem amb uns amics el tema inesgotable de l'esquí. Hi havia un criteri comú entre tots plegats i no hi existia polèmica. Parlàvem de com era d'extraordinari de participar en les curses d'esquí, de les sensacions emocionants que s'hi arriben a sentir i sobretot de la satisfacció personal que sent l'esquiador quan ha completat un bon recorregut, en aquesta realització que difícilment es pot explicar amb paraules, a aquest doble món que envolta tot ésser humà que, per vocació, es tanca en l'altre món seu i només se'n desperta quan algú l'interroga.

Algunes vegades, moltes vegades, m'he interrogat sobre les curses d'esquí. Les preguntes habituals són: «Com t'ha anat?», «T'ha agradat?», «N'estàs satisfet?». «Esperaves aquest resultat?». Sempre preguntes banals, investigant sobre qualsevol aspecte superficial d'una cursa, buscant una explicació lògica dels fets o, com a màxim, demanant una opinió personal sobre un recorregut, una pista, un traçat, una mena de neu. Poc sovint es pregunta a un esquiador ni s'interessa ningú pel que sent, el que viu ni per les emocions internes.

Talment es podria dir d'una altra mena d'activitats com és ara l'organització d'una cursa. Ja no es busca, o, millor dit, no s'ha buscat mai la veritat, en una cursa. Tot compta, tot és vàlid, però el que no val res és triomfar. A qui guanya se li busquen les pessigolles perquè perdi el cop que ve, i si la seva victòria no plau no se'n parla i l'afer silenciàt és afer acabat.

Crec, n'estic convençut, que la IV Copa Barcelona ha caigut en aquest parany. La del silenci malgrat el seu gran èxit i aquí és on ens ha de doldre als qui de debò, sincerament i sobre totes les coses, estimem un món ben fet o, pel cap baix, millor.

No hi haurà capítol V

Fins i tot és probable que els meus articles no encaixin gaire en la línia general de la revista «Muntanya». És

molt fàcil que l'esquí alpi estigui, a més, una mica per sota de la mitjana normal que s'exigeix a qualsevol activitat perquè ens el prenguem seriosament i no nego la raó als qui ens acusen, als esquiadors alpins, d'ésser folrats de materialisme i desproveïts d'aquest poder màgic que l'home adquireix quan supera la popularitat, la fama i d'altres glòries que, per desgràcia, solen torçar el camí recte de l'home.

Heus ací el nostre mal. Patim d'una exteriorització massa pronunciada. El nostre propi estil és com un aparador a l'exterior i l'estètica del nostre esport predilecte duu estampat el segell del lluïment. Però el qui fa anys que s'arrossega per les pistes de tot el món ja està de tornada de totes aquestes pedanteries i sap prou bé que la galeria és ingrata, que la pedanteria no duu enlloc i que el que compta és el que s'ha viscut.

Per tant, ara que sabem positivament que el nostre esforç no ha estat complementat amb el suport federatiu (més endavant aclarirem aquest punt) i que el que vam aconseguir l'any passat no ha servit de res, és el moment d'encarrilar tots els esfor-

ços cap a una altra mena d'activitats, que per poc que donin resultat seran molt més positives i reconfortants per a tots nosaltres que tot el que hàgim pogut obtenir amb l'èxit absolut de la Copa Barcelona.

La junta directiva ho ha entès així i un cop exhaurits tots els recursos possibles perquè les curses que s'havien sol·licitat fossin una realitat, i vist que les demandes no eren escoltades, la junta directiva, segons el que conec de les seves decisions, ja que hi pertanyo, ha decidit enfocar les seves activitats cap a d'altres camins i intentar reforçar l'ambient social del club i promoure la competició a nivell nacional.

Així va venir i així se'n va anar

En el moment d'escriure aquestes línies, en ple estiu, és molt lògic que em tornin a la memòria els projectes que traçàvem fa gairebé un any. La majoria s'han complert. Alguns amb escreix, d'altres per sota del que esperàvem, però en línies generals estem satisfets perquè hem pogut comprovar que en el si d'un club important no falten els col·laboradors, les

foto: Campañá

La IV Copa Barcelona va aconseguir l'èxit com a resultat d'un cúmul d'esforços. ◀

Amb la Copa Barcelona es volia donar al nostre esquí una prova d'autèntic relleu internacional. ▼

foto: Campanà

idees, el suport dels socis ni la moral sempre forta de l'esperit muntanyenc que duen impresos els socis del Centre.

Però hi ha un glop de saliva amarga que costa d'empassar, d'aquests que se us enganxen a la gola i no se'n volen desprendre, d'aquests que exasperen els nervis i fan que un pensi malament de la gent. És clar que al capdavant tot passa i el mal temps es redueix a quatre trons esmorteïts, però les decisions es prenen i de mica en mica es va minvant la confiança en els qui, en lloc d'ajudar, semblava que procurin més aviat obstaculitzar i abans d'oferir resistència és millor fet mitja volta i esperar temps millors per tal d'intentar un altre cop

l'escalada de l'èxit, ja que la victòria ja l'hem tinguda a la mà.

Tot aquest pròleg pot semblar una mica llarg, però és com una mena de descàrrega intel·lectual davant l'aclaparament pel qual ha passat la Secció d'Esquí del C.E.C. abans de prendre decisions que poden tenir ressonància en organismes oficials superiors.

Tot va començar amb una multa insòlita i unes pessetes, tot tan vulgar com una renyina entre comerciants d'un mercat de peix. Una cosa que si l'haguéssim pogut endevinar, tots plegats ens hauriem fet enrera.

La multa va anar d'aquesta manera: en 1972 el C.E.C. va presentar a la Federació Catalana algunes llicències

sense completar i tal com era estipulat li corresponia de pagar una sanció per aquestes llicències que ja no podien ser presentades dins el termini legal. Però després d'un acord entre el Club i la Federació es van tornar totes, la totalitat, les bones i les dolentes, per tal que al cap de pocs dies es presentessin totes, en bloc, i sense més comentaris. La reacció de la Catalana fou fulminant. Va comptabilitzar com a presentades fora de temps la totalitat de les llicències (el C.E.C. és el club d'esquí de la Península que en té més) i es va multar el Club amb una quantitat exorbitant.

Tot això va ser tractat en sessions i assemblees de la Catalana fins que

Ara, ens trobem en un carreró que no passa.

de paraula la junta anterior va aconseguir que la multa fos abolida.

Avui la Federació Catalana la torna a presentar al cobrament, per compte d'aquestes desafortunades pessetes que ballen d'un balanç a l'altre.

Més endavant, i considerant el bon nombre de curses que el C.E.C. ha organitzat, s'esperava que la Federació presentaria un compte de despeses d'aquestes curses entre les quals figuraven la Copa Barcelona, Pirineus Catalans i el Comiat a la Neu.

Em fa una mica d'angúnia de recordar com aquests comptes han anat augmentant paulatinament, per part de la Federació, fins a tal punt que ja semblen els del Gran Capità. Al cap d'un seguit de cartes, el que hem pogut comprovar és que si la Federació Catalana era deutora al C.E.C. d'una suma de diners, les factures han anat pujant fins que s'ha arribat a equilibrar el balanç, del tal manera que, pràcticament, hem quedat a la par.

La Copa Barcelona va començar fa cinc temporades amb la intenció de donar a l'esport espanyol, català i al C.E.C., una cursa de categoria. Malgrat aquestes diferències crematístiques estàvem disposat a continuar amb l'organització de la Copa Barcelona. Hi havia dèficit pels quatre costats però semblava important de sostenir una organització d'aquesta mena.

Més problemes, si en voleu. Es van sol·licitar unes dates, de les quals sembla que tothom s'ha rigut, ja que ens han donat els darrers dies del mes de març (no és gens aconsellable de celebrar curses a la Molina en aquesta època) i les peticions que es van fer per tal de sol·licitar el canvi de dates han anat a parar al cove. Si s'ho van mirar o no, tant és, el que importa és que les dates no han estat canviades i que cap a la darrereria de març i en dies de festa és impossible, al nostre país, de comptar amb neu bona ni amb reserves hoteleres a preus raonables.

I per si encara era poc, ha passat el mateix amb la cursa de fons de Sant Joan de l'Erm a la Seu d'Urgell, que tradicionalment se celebrava en

foto: Campaña

unes dates del mes de febrer i de cop i volta ens trobem que les dates que la Catalana ha demanat estan totalment desfasades amb la petició que el C.E.C. va cursar a la regional.

* * *

Ens trobem en un carreró que no passa, i a cops ens fa l'efecte d'haver caigut a la ratera, encara que no. Possiblement, el que passa és que el mecanisme federatiu no funciona bé. Les persones seran tan capacitades com vulgueu, però en conjunt hi ha alguna cosa que falla i que ens obstrueix i fins que no es resolgui no podem continuar funcionant. Ens veiem obligats a deixar aquest camí tan sinuós que no ens beneficia en absolut. Que la Federació organitzi la cursa i nosaltres hi prendrem part, ens dedicarem a la promoció de corredors per a nodrir les nostres curses i intentarem d'elevat alguns corredors catalans a la categoria d'internacionals, ho intentarem de tot cor per tal d'elevat l'esquí català, que ha perdut la supremacia total que ostentava fa uns quants anys. Fomentarem la tasca d'activitats socials amb gales cinematogràfiques i activitats culturals,

però de curses valdrà més que no en parlem fins que no es resolguin aquestes diferències.

Va costar una colla d'esforços d'elevat la Copa Barcelona a una categoria internacional i aquests esforços bé mereixien una recompensa.

Si el C.E.C. ja no organitza la Copa Barcelona, si la Vaqueria i pla de Barret es desentén del Gran Premi d'Espanya, si a l'equip nacional ja no hi ha corredors catalans ni corredors de categoria, ¿algú em voldrà dir què ens queda, als catalans, d'aquella supremacia que ostentàvem no fa gaires anys?

Diuen que els homes passen i les obres queden. La nostra obra és aquí, pletòrica, abundant, gairebé exuberant. Ha quedat. Però en línies generals la regió ha perdut moltes bases i des del C.E.C. les intentarem recuperar pels camins que ens vagin deixant oberts i quan es tanquin tots n'inventarem de nous. No necessitem la lluita però som responsables d'una bona part del destí de l'esquí català i si no lluitem per ell ens defraudaríem a nosaltres mateixos i crec que cap de nosaltres no se sent tan negat que li faci tirar pedres damunt de la pròpia teulada.

El Mont-roig i els seus camins

per Manuel Casanovas i Joaquim Senties

L'equip organitzador del darrer Rallye d'Alta Muntanya, abans d'establir els diversos itineraris reglamentaris al Mont-roig, es va veure obligat a trepitjar aquelles terres, perquè no se'n disposava de guies de cap mena ni, que recordem, d'informació escrita.

Aleshores, per tal d'aprofitar totes les dades i coneixements recollits, se'ns ha ocorregut, a instàncies de la redacció de Muntanya, fer-ne un recull, per a profit de futures excursions i travessies.

Que consti que els signants no són més que part de tota la resta, i així, doncs, que consti també que la informació obtinguda, i que ara es plasma en negre sobre blanc, es deu també al consoci Pilar Postigo, M. Rosa i M. Carme Colomer, Jordi Solà, Enric Nosàs, Francesc Alvarez i Carme Mohr de Casanovas.

Tots plegats hem fet aquesta tasca per a gaudi propi (no ens hem pas d'enganyar), però ens agradaria que fossin molts els que en traguessin el suc, ja que la cosa ho mereix. Una visita de dos, tres, cinc dies a les recòndites valletes dels Guerosos, la Palomera, l'estany Xic, la Roia de Mollàs, la Gallina, el Bedo, és necessària, recomanable i, fins i tot, diríem que urgent. Perquè, ja sabem tots que el llop de la força motriu, el quilovat, està sempre amatent a atacar amb la seva caterva de preses, túnels i carreteres.

I. VIES D'APROXIMACIÓ

Per Tavascan, Graus i Noarre

S'agafa una pista de muntanya de sis quilòmetres de llarg (80 minuts), apta per a tots els vehicles i en bon estat, encara que un xic estreta, que surt del poble de Tavascan, creua el pont i deixa a la dreta la pista que porta als plans de Boavi i a l'esquerra les instal·lacions de la Central hidroelèctrica, les quals rodeja, en ple pendient i fent tot de giragonses molt pronunciades. Després d'anar planejant cosa de quatre quilòmetres passa el riu per un pont de bigues de

fusta i arriba al peu de la presa de Graus després d'haver deixat a la dreta, una mica abans, les bordes de Graus.

Al costat de les bordes, però a l'esquerra, al peu de la pista, brolla una font abundosa. Una de les bordes és habitada temporalment i hi ha telèfon (de la central hidroelèctrica) utilitzable en cas de força major, però les nombroses construccions i barriques construïdes arran de la presa no tenen teulada i poden servir d'aixopluc.

Per Esterri d'Aneu, Unarre i estany de la Gola

Cal seguir una pista de muntanya de catorze quilòmetres de llarg (2 hores i 50 minuts) apta per a tots els vehicles fins a Unarre (6 km) i la resta només apta per a vehicles tot terreny i vehicles que s'hi juguin el palier.

S'inicia, arran de les primeres cases d'Esterri d'Aneu, al costat de la central elèctrica. Sembla que sigui particular de la central i potser ho és, però aviat se n'aparta i puja sense gaires revolts fins a Unarre.

A Unarre, poblet acollidor, la casa de Telèfons dona aixopluc i sopar, si es tracta d'un parell de persones, i a 30 m d'aquesta casa la pista topa amb el gruix de les cases i es divideix en tres ramals. El de l'esquerra puja al poble, i a la dreta, el que més revolta, creuant un pont, porta cap als plans de Campirme, i al llac de Soliguera, damunt de la serra que separa les valls d'Unarre i de Cardós. Quant al ramal de la dreta, però no tant, o sigui de la dreta moderada, cada cop més dolent, fa via amunt, deixant primer una derivació que per la dreta porta a Gabàs, i després una altra que també per la dreta porta a Cerbi. Aquí cal vigilar, perquè la pista que porta a la Gola sembla un torrent ple de pedrotos, però cal fer el cor fort i no pensar en l'esdevenidor.

Del mateix Mont-roig, baixen tres serralades llargues, sobretot la del mig. La de l'esquerra és la de Cerbi (o de Pilas) que ve a parar damunt

el caseriu de Cerbi, la de la dreta, és la que cal guanyar per anar als pics Major de la Gallina i Ventolau, i és la més voluminosa i ramificada, i la del mig que, per cert, s'anomena serra Mitjana, separa les dues primeres, una mica més enllà de Cerbi.

Així, doncs, deixant sempre la torrentada a l'esquerra, per tal de no passar-se a l'altra banda, i sempre agafant per la dreta, posant les rodes exactament damunt de les roderes, i confiant que entre l'herbei del mig no hi haurà cap roc davallat de la muntanya i amagat allí traïdorament, es va pujant, pujant, per l'estreta torrentada, un xic enlairats damunt el fons del riu, fins que aquest arriba al nivell de la pista, i aquesta passa a l'altre costat per un pont. La cosa ja està a les acaballes, perquè al cap de 100 metres, un revolt rabiós i ple de pedregam, s'atreveix fins amb el vehicle més valent.

No cal amoïnar-s'hi, perquè la pista ja no s'allarga més de 300 o 400 metres, quan es troba amb uns plans disposats com una tribuna, entre el pronunciat desnivell ofert pels contraforts de l'estany de la Gola, i el final de la torrentada. Hi ha herba, aiguat i aigualluts, i comença o bé el repòs, si es porta tenda, o bé l'ascensió cap a l'estany de la Gola i, naturalment, el Mont-roig.

II. ASCENSIONS (per Noarre)

1. De Graus a Noarre, pleta Palomera, pleta del Fangassal, clot de l'Escala, estanys de la Gallina, fals Mont-roig i Mont-roig (5 hores i 30 minuts).

Presa de Graus (1.380 m). Per l'esquerra de la presa, un camí carreter, més tard camí de bast, porta a les bordes de Cuanca, en cosa de mitja hora. Barranc amunt, deixant el fons del torrent de Crestuís a l'esquerra, i enlairant-se ràpidament pel mig del bosc en direcció al contrafort boscós que separa la vall dels Guerosos (Noarre) i la del port de Tavascan. s'arriba sense gaires dificultats al camí que va de Noarre a l'esmentat port. Però si es vol guanyar temps i

foto: A. Jané

vista panoràmica, més val adoptar el camí normal.

El camí veritable de Tavascan al port, anava abans més o menys per on ara hi ha el peu de presa, la mateixa presa i les instal·lacions d'aquesta, però es pot anar a agafar presa amunt. Baixant al fons del riu, o passant un petit pont que hi ha 100 metres presa avall, vorejant després la presa per la banda dreta, i després prenent ja el camí antic, encara ben conservat i que deixa a l'esquerra el fons del riu, primer molt avall, i després guanya alçària i s'aparella al nivell de Noarre, podem arribar fins en aquest caseriu (60 minuts).

Noarre (1592 m). Naturalment, el desnivell que primer guanya el camí i després el riu, suposa l'existència d'uns saltants d'aigua, que embelleixen el panorama, fins a arribar on el terreny s'eixampla, en els plans inclinats on es veuen les bordes de Noarre. El camí que segueix cap al nord porta als estanys dels Guerosos, aprofitable per a atènyer el pic de Certescans, a través del coll d'aquest mateix nom.

Però enfront mateix de les bordes una passera creua el riu, i entre prats cultivats, el camí passa entremig de les bordes i fent la volta al contrafort que es veu al davant, direcció

NNO, es converteix en un camí força planer però aviat empastifat de llot i d'aigualluts, perquè l'aigua utilitza el camí, ja bastant desmanegat, per a fer dreuera cap al riu.

Algunes de les bordes de Noarre han estat transformades en xalets de muntanya, d'aspecte rústic i amb molt de bon gust, per famílies de ciutat, a les quals no calen piscines ni camps de tennis per a passar l'estiu. El camí, a cops entre boscúria i a voltes aeri, va descobrint les perspectives de la pleta Palomera, una mica enlairada encara, i per dessota la fondalada, una fondalada ampla i gairebé incomunicada, per on transcorre l'aigua ja barrejada, del torrent del Bedo, per la banda del pic de Ventolau, del de la Roia de Mollàs, procedent del circ presidit pel Mont-roig i del riu de Tavascan, o del port de Tavascan. Aquesta aigua es precipita per uns esvorancs, en llargues i fines cascades que donen gust de veure, quan el fullam ho permet.

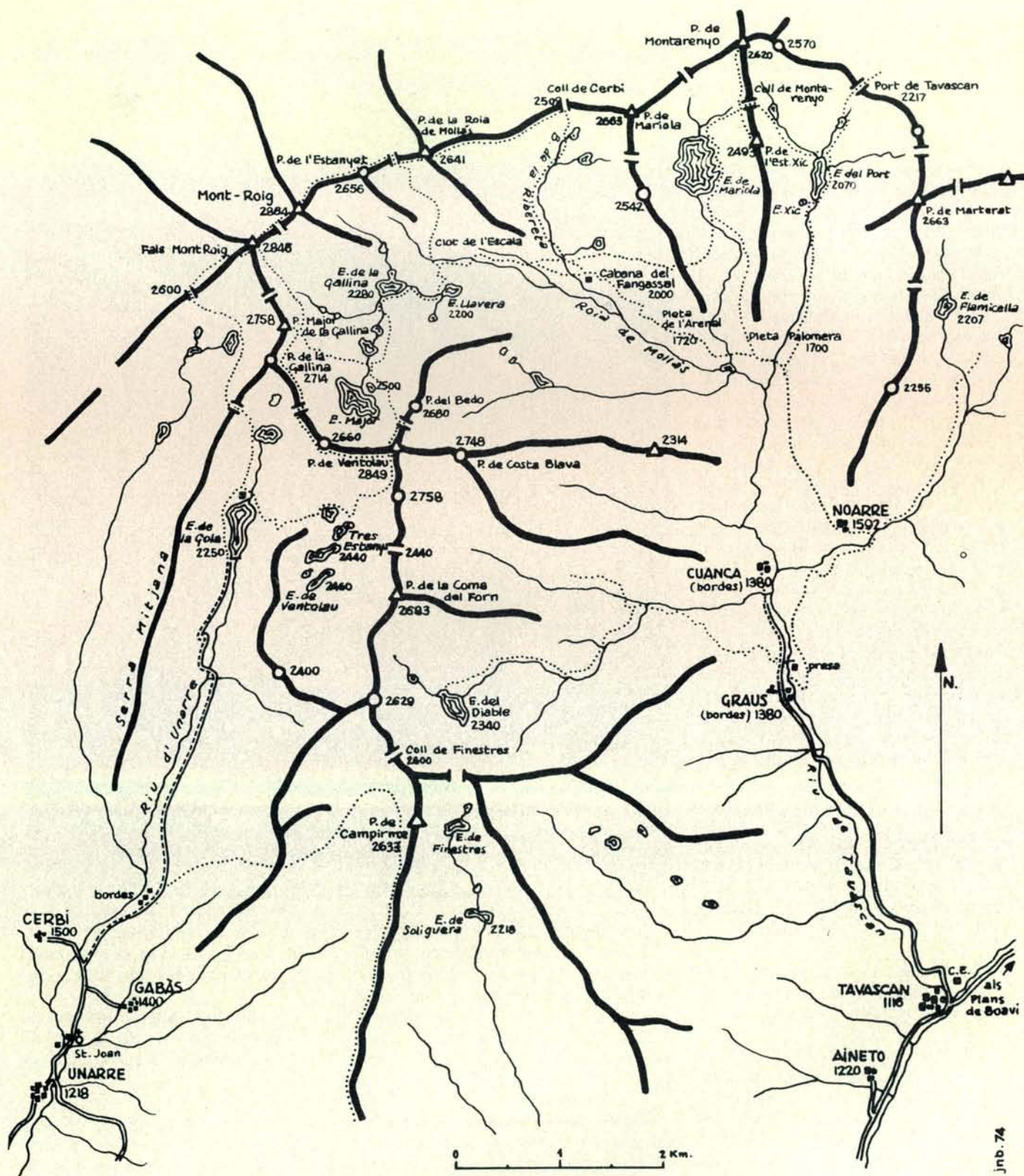
Pleta Palomera (1700 m). S'hi arriba en 60 minuts més, deixant que el camí del port, cada cop més perdut, se'n vagi torrent amunt, i creuant aquest per una passera de troncs. Aquesta pleta és ampla i herbada, queda com un balcó envers miadía, té un magnífic decorat pel nord, grà-

cies a uns saltants d'aigua que semblen de manufactura artificial, tan ben calculats, i per la banda de ponent, es comunica amb la pleta de l'Arenal, a uns cinc minuts, llarga i estreta i encarada ja amb la recta final del Mont-roig.

Passada aquesta segona pleta, el camí s'enlaira entre el bosc uns moments i després s'encamina dretament pel pendent poc procunciat que deixant el torrent de la Roia de Mollàs a l'esquerra, condueix a la pleta del Fangassal, primer, i després als primers estreps recosos que pugen cap als estanys de la Gallina. A mig camí del clot de l'Escala, primer contrafort costerut de l'ascensió al Mont-roig, es troba la cabana del Fangassal, una de les dues úniques edificacions humanes que hi ha per aquestes valls interiors. Molt mal conservada, és només un refugi de darrer recurs, no gaire millor que una tenda. La pleta del Fangassal, a 30 minuts de la pleta de l'Arenal, assenyala la desviació que cal fer a dreta, direcció nord, cap al coll de Cerbi, si es vol pujar al pic de Mariola, perquè per anar al pic de la Roia de Mollàs, és millor desviar-se cap al clot de l'Escala, baixant a la torrentada de la Roia, que va guanyant la depressió del clot, per un bellíssim engorjat, com si fos tallat artificialment a la mateixa roca per una destal gegantina, i que forma una estreta canal durant un miler de metres. Amunt i vorejant per la dreta, s'arriba al clot, per dessota de' qual es travessa el torrent i es passa a la vora esquerra.

Clot de l'Escala (2.100 m). A 60 m de la pleta Palomera. Aquí cal tenir bon ull, perquè, enfront, s'obren una colla de canals molt curiosos, enclavades en el massís presidit pel Mont-roig, encara que, per ara, aquest roman invisible. Totes aquestes aparents vies d'ascensió són cegues o molt complicades, i per anar al cim, cal tornar en direcció sud, precisament per una mena d'escala natural, que voreja el saltant de l'aigua, i que probablement ha donat motiu al nom

EL MONT-ROIG (Pallars-Sobirà)

del lloc, i que fineix exactament al peu de la sortida d'aigües del primer dels diversos estanys d'aquest circ que s'estén entre el pic del Bedo i el Mont-roig, l'estany Llavera, a 2200 m. A continuació, circ amunt, es van trobant els altres que es desgranen com un rosari, fins al peu del pic Major: estany Inferior de la Gallina (2280 m), estany Superior (2.400 m) i estany Major (2.500 m), encara que no calgui arribar a aquest darrer, i pel contrafort entre aquest i l'anterior, se segueix muntanya amunt, fins al peu del pic Major de la Gallina, lloc crucial, separat per una hora i mitja d'ascensió des del clot de l'Escala, per a fer una de tres: pujar directament al pic Major de la Gallina, guanyar la carena per l'esquerra, per seguir cap al pic de Ventolau, o guanyar-la per la dreta, que és el que ara interessa.

Vorejant, doncs, el pic de la Gallina, cap a la dreta, en seixanta minuts més, s'arriba al Mont-roig geogràfic (2.864 m) havent ascendit abans al Mont-roig geodèsic (2.848 m), separat de l'altre per la collada del mateix nom, que més que un coll, és més aviat un rebedor.

Rebedor que porta a la sala d'exposicions que és el Mont-roig, en plena ratlla fronterera, sense cap altra elevació que tanqui la visió damunt les terres franceses de l'Arieja, i com a germans en altitud, el Mauberge a l'altra banda de Montgarri, i el Certescans i la Pica d'Estats pel costat de Boavi. Un cim molt bonic, sense ser difícil, en una regió molt poc coneguda, sense ser llunyana dels mitjans d'aproximació mecànics, i molt alterós, encara que no sigui un tres mil.

2. De la pleta del Fangassal al torrent de la Ribereta, coll de Cerbi i cim de Mariola (1 hora i 50 minuts).

Pleta del Fangassal (2.000 m). Des d'ací, en lloc de passar a la torrentada de la Roia de Mollàs, es divergeix cap a la dreta en direcció NNO, seguint el torrent de la Ribereta, cada vegada més inclinat cap al nord, i es puja per terreny molt inclinat, cap a

foto: Llaudó

la depressió formada pel coll de Cerbi, convenient per a dirigir-se cap al cim de Mariola, però no cap a la Roia de Mollàs, ja que aquestes carenes, tant l'una com l'altra, són lentes i complicades i, per tant, per al segon cim ens és molt més pràctic utilitzar el coll del mateix nom.

Coll de Cerbi (2.509 m). S'hi arriba en uns 45 minuts, aproximadament. D'aquest coll, per la poc agradable cresta, hi ha una mica més d'una hora

fins al cim de la Roia, i el mateix temps o una mica més per a pujar a l'abrupte cim de Mariola (2.663 m).

3. Del clot de l'Escala a la canal de la Roia, collada i cim de la Roia de Mollàs i Mont-roig (2 hores i 30 minuts).

Clot de l'Escala (2.100 m). Si aquí s'agafa la direcció nord, per la forta canal oberta de la Roia, en lloc de dirigir-se cap al sud, per guanyar les

terrasses dels estanys de la Gallina, i el Mont-roig pel vessant sud, es pot arribar a aquest mateix cim, pel vessant nord-est, per una via menys excursionista o variada, però més aèria i igual d'interessant, passant, a més, pel cim de la Roia de Mollàs. Aquesta canal és dreta però fàcil, a part dels entrebancs que un error de direcció pugui motivar, per les anfractuositats de dreta i esquerra, però als 75 minuts, aproximadament, de pujada, es guanya el coll i d'allí, en 15 minuts més el cim de la Roia, molt a prop a la dreta. Fent camí enrera, i seguint la carena, no gens complicada, es pot arribar en 60 minuts al Mont-roig, que combinant l'itinerari de pujada (o de baixada) pels estanys de la Gallina, forma un interessantíssim recorregut de circumvallació.

4. De l'estany major de la Gallina al pic Major de la Gallina i pic de Ventolau (1 hora i 30 minuts).

Estany Major de la Gallina (2.550 metres). Seguint pel contrafort existent entre l'estany Superior i el Major de la Gallina, i tirant amunt de dret, es guanya en 30 minuts el pic Major de la Gallina (2.785 m), situat a la divisòria entre les valls de Noarre i d'Unarre. Des d'ací es pot seguir la cresta en direcció sud, cap al pic Inferior de la Gallina (2.714 m) i girant després cap al SSE, per damunt de l'estany Major, es va seguint per un trajecte ondulat per damunt de diversos bonys més o menys distingits, fins a un coll entre dues elevacions més destacades. La de la dreta ho sembla més, però cal no fiar-se d'aquesta aparença ja que la que porta el nom de Ventolau és la de l'esquerra (2.899 m), al qual s'arriba al cap d'una hora més.

5. De l'estany Major de la Gallina al pic de Ventolau (50 minuts).

Aquest recorregut és complementari de l'anterior a fi de diversificar l'anada de la tornada i es dirigeix per l'esquerra de la sortida d'aigües de l'estany Major per una canal molt

foto: Liaudó

dreta però no gens perillosa que deixant més a l'esquerra l'insignificant pic del Bedo arriba directament, al cap d'una hora, més o menys, al mateix Ventolau.

6. De la pleta Palomera a l'estany del Port, coll de Montarenyo i turó de l'Estany Xic (1 hora 40 minuts).

Des de la pleta Palomera, es passa el pontet de troncs per on s'ha vingut de Noarre, i se segueix l'antic ca-

mí del port de Tavascan, molt perdut, sobretot en aquest paratge veí a les cascades que forma el riu per salvar el fort pendent, i freqüentat molt pels ramats de cavalls que abunden més que els de vaques per aquestes valls.

Puja que puja, entre boscos i prats a mitges, s'arriba a l'estany Xic, estanyet molt petit com el seu nom indica, que curiosament, i en perjudici notori de la fama dels altres estanys molt més grans, dóna nom al turó

L'estany de Lallavera, al massís de Certescans. ▼

Les bordes de Cuanca, aigües amunt de Tavascan, entre Graus i Noarre. ▼ ▼

fotos: Llaudó

arrodonit que s'aixeca a la banda esquerra.

Sempre per la banda dreta del riu, es fa la volta a l'estany del Port, a 2.070 m, i just a l'entrada d'aigües d'aquest, es deixa el camí del port de Tavascan, i es pren la torrentada de l'esquerra que puja en direcció ONO, i que, com el seu nom indica (clot de Montarenyo) porta a la collada i cim igualment batejats.

Collada de Montarenyo (2.360 m). S'hi arriba en 1 hora o una mica més. Aquí el terreny és més escabros, i des d'aquí, a mà dreta, falda amunt, es va al cim de Montarenyo, i a l'esquerra, en direcció sud, es guanya el no gaire elevat però airós turó de l'estany Xic, al damunt mateix de l'estany de Mariola, a una alçada de 2.493 m, i on s'arriba en cosa de mitja hora, sense cap mena de camí i

gràcies a una grimpada bastant directa fins al mateix cim.

7. De la pleta Palomera a l'estany de la Mariola, coll de Montarenyo, pic de Montarenyo o cap de Ruhosa (2 hores i 40 minuts).

Sortint de la pleta Palomera només cal emprendre la pujada a fi de guanyar l'elevació que domina l'esmentada pleta, entre el bosc cada vegada més clar, o contornejar aquesta elevació, per tal d'arribar, d'una manera o altra, a la torrentada ocupada pel riu dels Escobes, que baixa de l'estany de Mariola. Aquesta sortida d'aigües desemboca damunt de la pleta de l'Arenal, on s'uneix al riu o torrent de la Roia de Mollàs. Així que, enfilant-se o fent la volta a la muntanya, s'arriba en uns plans situats al mateix nivell dels estanys Xic i del Port, però molt més cap a l'oest, de manera que el turó de l'estany Xic, queda francament a la dreta. Se segueix aigües amunt, sempre per la dreta, fins a l'estany de Mariola.

Estany de Mariola (2.273 m). Han passat aproximadament uns 70 minuts, des de la sortida de la pleta Palomera, i ara, en 20 minuts més, es voreja l'ample llac, el més gran d'aquestes terres, passant frec a frec del turó de l'estany Xic, i s'arriba fàcilment al coll de Montarenyo, des d'on només cal dirigir-se cap al nord, sense gaires dubtes, ja que el terreny és descobert, i està ben presidit pel cim al qual anem.

Cim de Montarenyo o Cap de Ruhosa (2.620 m). Des del coll germà, la pujada és bastant aspra, ja que aquest cim està situat en una cresta que, sobretot per l'est, cap al port de Tavascan, presenta un aspecte i una realitat molt respectable. Entre el coll i el cim, s'hi esmercen fàcilment uns 70 minuts, o sigui una mica més d'una hora, però quan s'hi és, la perspectiva que s'hi obté paga l'esforç, ja que aquest cim, per la situació en què està, com en la proa d'un vaixell, ofereix una visió molt panorà-

foto: Llaudo

mica de les valls franceses. En direcció al port, cap a la cresta de Montarenyo, apareix un segon cim, que a primer cop d'ull sembla el veritable Montarenyo però que no l'és; encara que de no gaire, el pic més alt és el que trobem més a l'oest.

8. Del camí transversal del clot de l'Escala fins al llac de Mariola (2 hores).

Aquest camí pot ésser utilitzat en règim de travessia del Mont-roig al Montarenyo sense passar les crestes, d'altra banda molt complicades, i sense baixar a la pleta Palomera, d'on se suposa que s'ha sortit, i per on se suposa que es tornarà a passar de re-

torn a Noarre. El seu únic objectiu, doncs, és, repetim-ho, de donar varietat a la caminada.

En realitat tampoc no és camí. Només s'esmenta per tal de confirmar que és factible i que, no baixant tan francament des del clot de l'Escala, cap a la pleta del Fangassal, es va a creuar el torrent que prové del coll de Cerbi, i aleshores canviant la marxa, és a dir, en lloc de descendir suauement, pujar suauement, sempre flanquejant les elevacions bastant dretes de la Roca Espana a mà esquerra, i anant girant a la mateixa mà, arriba a pocs metres de desnivell per des-sota de l'estany de Mariola, havent així patit una mica més per les desigualtats del terreny, però gaudit una

mica més de l'horitzó dibuixat per la línia que va del pic de Ventolau al de Noarre, tallada per la depressió de la torrentada cap a Graus.

III. ASCENSIONS (per Unarre)

9. De l'estany de la Gola al Mont-roig (3 hores i 20 minuts).

No és precisament de l'estany de la Gola d'on cal començar l'ascensió, sinó del final de la pista d'Unarre, o més ben dit, del final de la pista aprofitable per a vehicles, uns centenars de metres abans (1.950 m).

El camí que puja dels plans on acaba la pista, fins a l'estany, és una ziga-zaga contínua, a banda i banda de

la baixada del sobreeixidor de l'estany, per un fort pendent que acaba arran de l'aigua, ja que a continuació, el vorejar de l'estany, a l'altra banda del qual hi ha una petita edificació no gaire ben conservada, i la continuació del camí, tenen un desnivell molt més acusat.

Estany de la Gola (2.250 m). Aquí s'ha fet una hora de camí, aproximadament, i mentre a mà dreta s'obre la depressió per on baixen les aigües dels estanys de Ventolau, i puja el camí a aquest cim, enfront, en direcció nord, torrent amunt, deixant aquest a mà dreta, s'emprèn la pujada, molt fàcil, cap als faldars del pic Major de la Gallina, passant arran de l'estany de Calverante, i derivant a esquerra, cap a un collet en plena serra Mitjana. Aquest collet cau damunt d'un darrer estanyol, i des d'allí, sense baixar, ni pujar gaire, se segueix per la banda oposada de la serra, per damunt de la fondalada que baixa cap al poblet de Cerbi.

Arribats al final de la fondalada, només cal emprendre la forta pujada final, per un terreny aspre i pelat, molt diferent dels prats i petits llacs de la regió de la Gola, i que porta en 2 hores al fals Mont-roig, i d'allí, en 30 minuts més, al veritable (2.848 m i 2.864 m, respectivament).

10. De l'estany de la Gola al cim de Ventolau (2 hores i 10 minuts).

A l'extrem nord de l'estany de la Gola, i girant ràpidament cap a la dreta, en direcció ESE, primer amb cert pendent, i després amb molt menys, s'obre el pas que porta al suau esvoranc que trenca la serralada que baixa del pic de la Gallina (el Menor, no el Major) i que tanca el receptacle on s'ha format l'estany de la Gola.

Després de 45 minuts d'ascensió, s'arriba als plans on s'amaguen els Tres Estanys, que malgrat el seu nom són més de tres, anomenats també estanys de Ventolau. Bell indret, suau i acollidor, amb el verd dels prats i el blau de l'aigua, temptació que cal

abandonar si es vol anar per feina, ja que és precisament vora el primer estany que es troba, que cal començar novament a pujar, en direcció NE, cap a un coll que poc després es veu a mà dreta, i que és el que uneix la serra Mascarida o de Campirme pel sud, amb el pic de Ventolau, pel nord.

Pic de Ventolau (2.849 m). A 1 hora i 25 minuts de la coma dels Estanys. Aquest cim queda una mica desafavorit per un cim veí, en direcció est, 100 metres més baix, el pic de Costa Blava, i per un altre cap al nord, 20 metres més baix, el pic del Bedo. No cal que es desesperi, el qui vulgui esplaïar la mirada. O bé es fa l'esforç d'arribar-se a qualsevol dels dos contracims, o bé, com que no es cosa de quedar-se a viure en el Ventolau, se segueix la carena fàcil cap al pic Major de la Gallina, i després cap al Mont-roig, que no és pas tan lluny, segons els itineraris ja descrits tot pujant de Noarre.

Cartografia i bibliografia sobre el Mont-roig

Nota de la redacció: Com a complement del recull d'itineraris descrits en aquestes pàgines, creiem que pot resultar d'interès per als nostres lectors aquest resum de referències cartogràfiques i bibliogràfiques sobre el massís del Mont-roig.

Cartografia

Pica d'Estats, Mont-roig, Vall Ferrera i Vall de Cardós. Mapa esc. 1/40.000. Ramon de Semir d'Arquer. Format 630 x 560 mm. Dibuix P. Falche. Resolt per X. Coll. Editorial Alpina. Granollers, 1968.

Mapa itinerario del Cardós y Vall Ferrera. Lorenzo Gómez, membre de la U.E.C. Barcelona. (Croquis de carenes a 1/50.000, còpia.) Format 570 x 470 mm. Dades del mapa topogràfic nacional. Juny 1958.

Aulus-lesBains. Full XX-48. Tipe 1922. Carte de France 1/50.000; e.c.n., 20 m. Institut Geogràfic Nacional, París, 1957.

I.G.N. Service Geographique de l'Armée. Full. **Hospitalet, n.º 256.** Esc. 1/50.000.

Instituto geográfico y Catastral. Esc. 1/50.000. Madrid. Fulls: **Isil, núm. 149;**

Noarre, núm. 150; Esterri d'Aneu, número 181.

Barrie A., Enginyer. **Regió lacustre del Mont-roig** (correcció al mapa francès del Ministeri de l'Interior esc. 1/100.000). Format 228 x 190 mm. Publicat al Butlletí del C.E.C., 1917.

Guide Scubiron. Itineraris núms. 28 i 29. Croquis. Tolosa de Llenguadoc, 1931.

Carte topographique de la France, 1/20.000. Aulus-les-Bains XX-48. Vuit fulls simples. Format 520 x 350 mm. En curs de substitució pel mapa 1/25.000. I.G.N. París

Tabescan. Aixecat i dibuixat per la Société Française de Stéréotopographie de París. Publicat per Energia Elèctrica de Catalunya. S. A. Barcelona, 1923. Esc. 1/20.000, e.c.n. 20 m. Batimetria cada 10 m. Comprèn les altes valls de la Ribera de Cardós: vall de Tavascan i de Lladorre fins a la seva confluència amb Tavascan.

Bibliografia

Llibret al mapa d'Editorial Alpina: **Pica d'Estats, Mont-roig, Vall Ferrera i Vall de Cardós.** Guia cartogràfica Ramon de Semir. Notes geogràfiques. Granollers, 1968.

Guide Soubiron. Itineraris 28 i 29. Tolosa de Llenguadoc, 1931.

Butlletí del C.E.C. Maig, juny i juliol del 1917. **El Pallars** (text i croquis), per Antoni Barrie.

Expedició Atlas-Sàhara (retalls d'un diari)

per Francesc Sàbat

Durant la tardor de l'any passat va tenir lloc l'Expedició Atlas-Sahara, que componien membres del Club Excursionista de Gràcia i el Centre Excursionista Pirenaic, de Barcelona, i de l'Agrupació Científico-Excursionista, de Mataró: Manuel Punsola, Pilar Masferrer, Joan Barat, Maria Manent, Francesc Sàbat i Jaume Balaña.

El grup expedicionari va sortir de Barcelona el dia 6 de setembre i hi fou de retorn el 14 de novembre. Jaume Balaña, que havia fet el viatge d'anada amb avió, s'hi va incorporar a Alger.

Després de passar l'estret de Gi-

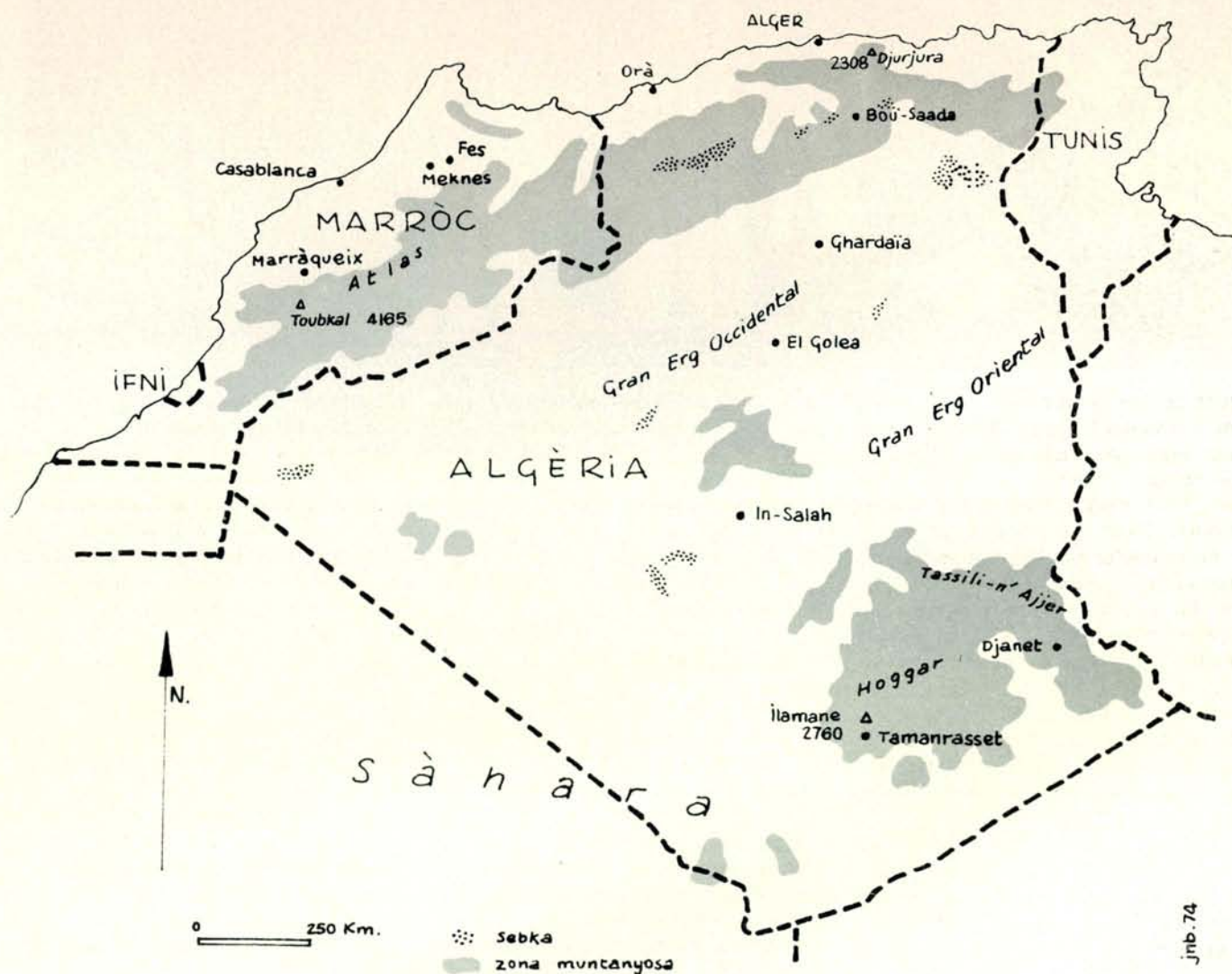
braltar vam seguir la costa atlàntica fins a Casablanca, d'on ens vam dirigir a Marràqueix i l'Atlas. Als cercles de Tazarhart i Toubkal vam dur a terme algunes de les ascensions més clàssiques existents al sector.

També a l'Atlas, però a l'indret de Beni-Mellal, vam visitar la serralada de l'Ayui i les gorges de Tarià. L'activitat més destacable a l'Ayui fou l'escalada al fabulós esperó dels lahansalencs (650 metres, V sup., totalment lliure, amb un bivac), itinerari obert per Bernard Amy i Bernard Domènech en 1968 i que tan sols comptava amb tres recorreguts.

Després es va visitar Meknes i Fes, d'on ens vam dirigir cap a Algèria. Tot passant per Orà, vam anar a Alger on se'ns va reunir en Jaume Balaña.

A prop d'Alger hi ha un petit però interessant massís: el Djurjura. Fou visitat pel grup però la boira espessa i estable va impedir de dur-hi a terme els projectes que s'hi havien fet.

Sempre en direcció sud ens vam endinsar al Sàhara: Bou-Saada, Ghardaïa, El Golea, In Salah i Tamanrasset (el punt més meridional). Amb Tamanrasset com a centre, vam efectuar un grapat d'ascensions clàssi-

Tenda de berbers, al Marroc, que sobreviuen en un medi pobre, i en un règim de seminomadisme. ▼

ques per les muntanyes dels massís muntayós del Hoggar (Adriane, Daouda, Tezouiags, Saouinane, Tasidalt, Amezarouk, llamane). Destaca, potser, l'ascensió a l'Aoukenet per un itinerari inèdit del seu vessant sud.

En projectar-se el viatge es va pensar d'anar a Djanet i fer la coneixença del Tassili n'Ajjer; diverses circumstàncies, però, van fer variar els plans inicials i es va decidir d'esmerçar el temps que ens restava recorrent les muntanyes de l'extrem sud de la Tefedest, properes a Mertoutek, on vam ascendir a l'Escarnaied, Escormesa i al fins ara verge Tamasuk per l'aresta nord.

A part de les activitats d'escalada i de turisme, el grup es va esforçar a entaular coneixença amb els berbers de l'Atlas (Ayui) i els tuareg, i es van aprofitar totes les ocasions de conèixer-hi. També es va aprofita-

tar les ocasions de conèixer els gravats i les pintures rupestres del Hoggar i Tefedest, dels quals es van poder fer una bona quantitat de fotografies i diapositives.

Heus ací uns quants fragments del diari de l'expedició, que donen compte d'alguns dels seus moments més interessants.

RETALLS D'UN DIARI

Aresta mitjana del Tazarhat... l'escalada prossegueix amb passos força bonics i elegants (II-III), fins al peu de la segona torre que té un aspecte impressionant.

Escalem una xemeneia fins al damunt d'uns blocs, i des d'allí intentem prosseguir directament per l'interior d'aquesta grandiosa xemeneia que, al capdamunt forma un arc natural; ens hi elevem uns 10 metres

a costa de força dificultats i riscos, però acabem per desistir-ne.

Aleshores emprendem la travessia de les plaques contigües, horitzontalment cap a la dreta, que resulta molt espectacular i aèria (IV, pas A1). És en el replà del capdamunt de la torre on, a causa d'un desafortunat moviment ens cau la càmera d'en Manel.

* * *

Aioui... Entre els uns i els altres anem fent-nos una idea de com és, i viu, aquesta gent.

En Barat atribueix la pobresa del bosc (només hi ha exemplars vells i ni un de sol de jove) a la pastura, però Chebib Hammou opina diferent i ens ho explica; segons ell, les savines són arbres del temps del profeta, el profeta ha mort i els arbres

també, però no pas tots, ja que com a arbres que són, alguns encara no ho saben, però de mica en mica tots moriran.

Hem observat també (ho vam veure ja en el massís del Toubkal) que els berbers no saben servir-se dels gossos per a la pastura, els quals jeuen tranquil·lament mentre el pastor xiula, crida i corre (aquesta darrera feina la fa el rabadà) com un desesperat per conduir el ramat. Per què, doncs, porten gossos? Deu ser, potser, pels xacals?

Ens han ensenyat a distingir el crit dels xacals; durant la nit, i sobretot a la matinada, és quan més se senten; aleshores tots els gossos del voltant borden. L'udol del xacal ve a ésser un entremig entre el del llop i el d'un gos trist. Diuen que el xacal no és pas perillós per a l'home, però en canvi és desastrós per als ramats.

* * *

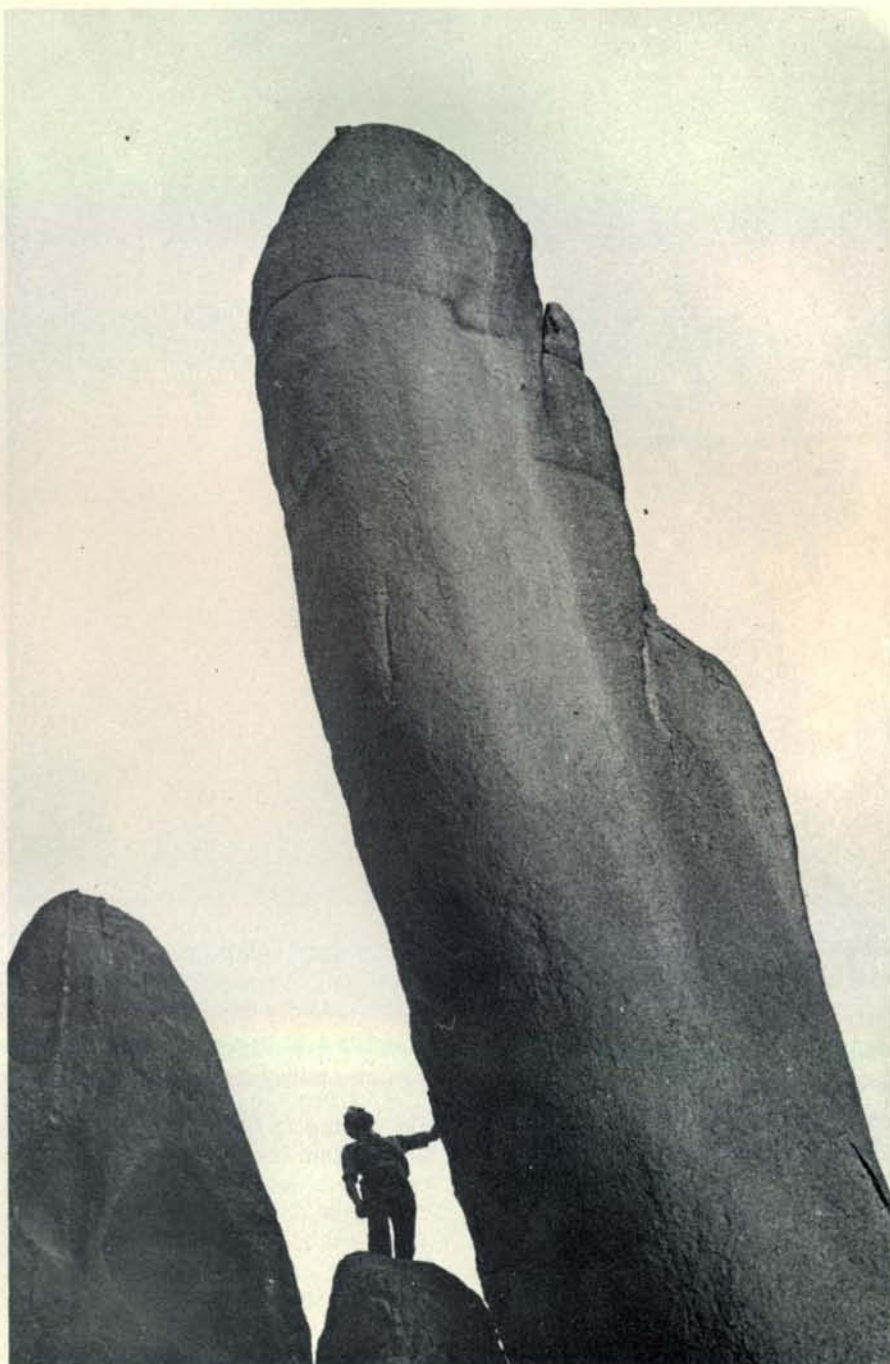
L'hivern aquí és dur, neva molt, homes i bèsties s'han de tancar a casa i això resulta llarg (uns tres mesos).

Els seminòmades, segons ens expliquen, passen l'hivern tots plegats en un poble baix a la vall; la resta de l'any viuen a la muntanya amb tendes (unes tendes negres, molt grans, de pell de camell); generalment, en tota aquesta llarga temporada només estan acampats en dos llocs diferents.

Dilluns, 24 de setembre. — Avui, de bon matí, en Manel i en Joan se n'han anat cap a l'esperó dels lahansalencs.

Jo em trobo millor, a l'hora de dinar m'he aixecat una estona i ja he menjat una mica més (arròs blanc amb un ou dur trinxat, una esputna de pa i dos talls de préssec en almívar).

Avui, per primera vegada, han vingut dones als nostre campament (haurien vingut abans si els seus marits ho haguessin permès). Totes elles van arreglades i empolainades, no són lletgès, els seus vestits són de colors, on predominen (segons crec) el verd, el blau i el vermell; porten el cabell mig tapat amb un

mocador, els ulls pintats, braçalets i collarets metàl·lics o de colors, i bona part d'elles filen llana.

A les vuit del vespre, tal com havíem convingut, les noies han anat a l'altre cantó del torrent tot portant el fanal, fins a un lloc des d'on es

veu tot l'esperó del lahansalencs. A l'esperó hi havia, a unes dues terceres parts, una llumeta que responia als seus senyals.

Amb aquesta bona notícia i el meu bon estat, acabem aquesta jornada que per a nosaltres ha estat de des-

La superfície salinosa d'una sebka, amb una zona de dunes al fons, prop d'El Golea, al Sàhara algeri. ▼

cans i per a ells, imagino, de lluita exaltant i intensa.

* * *

Meknes... Hem vist un petit mercat de la llana i hem desembocat a la plaça del Hedim per la porta de Bab Mansour, que és molt ferma; consta de tres cossos i els dos laterals tenen columnes, tot decorat d'arabescs.

La plaça El Hedim és, com totes les places, un centre vital, hi ha molta animació, és un punt d'arribada dels cotxes de línia de tot el voltant, lloc d'espera i de trobada, i dona accés al mercat que és molt animat i concorregut.

La Medina de Meknes és més tranquil·la que la d'altres ciutats, encara que en essència ve a ésser el mateix. Hem visitat una petita universitat de l'Alcorà, la Medersa Bou Ina-

nia; el nucli central de la construcció és el pati, ricament treballat.

Hem dinat, amb pa i raïm, asseguts a terra, a la plaça El Hedim, tot mirant-ne l'animació.

A la tarda hem anat a veure les cavalleries de Mulei Ismail; són grans, tant les quadres, com els grans i els seus pous amb sínies. La cavalleria de Mulei es componia de dotze mil cavalls i negres sudanesos. Al costat mateix (tot està molt a prop del càmping) hi ha la gran bassa de l'A-guedal.

Diumenge 30 de setembre. — Ahir a la tarda vam veure dues coses interessants. Una, un arrencaqueixals en ple carrer. Tenia un llençol a terra amb les alicates i un paquet de cotó fluix, i una ampolla de iode completava l'instrumental, i com a reclam i propaganda, una pila d'ullals i queixals dels clients anteriors. La segona

cosa curiosa eren unes paradetes on venien grossos blocs de sal; més enllà, uns homes, amb malls, els trencaven i posaven la pols dins de bosses.

Al Marroc la vida és el carrer, tot es fa i desfà en ple carrer; s'hi treballa, s'hi menja, s'hi passa l'estona s'hi discuteix, s'hi fan negocis, s'hi viu... tot, absolutament tot, menys les relacions íntimes personals.

* * *

Ghardaïa... En anar-nos-en de la ciutat veiem tot un grup de nenes petites que van a l'escola. Són nenes normals i eixerides com les de tot arreu; em fan una gran pena perquè dintre d'uns anys aniran totes tapades, tant que amb prou feines se'ls veurà un ull.

El desert és pla, immens; aquí i allà

hi ha turons cònics o bé relleus tabulars. La carretera s'allunya quilòmetres, a vegades s'enfila en un petit collet entre relleus tabulars, i a l'altre cantó hi ha un altre pla, un **reg** immens. Dos-cents quaranta quilòmetres sense trobar res, cap poble, cap lloc habitat; hem trobat un pou, fondo, molt fondo. Dos homes joves en treien aigua i la carregaven a uns camells. Com a **guerbes** feien servir trossos de pneumàtics.

En apropar-nos a El Golea anem trobant sorra cada vegada més, primer petites dunes aïllades sobre el **reg**, després algunes dunes grosses, més tard veritables sistemes de dunes; la sorra, a vegades, mig cobreix la carretera.

De cop arriben a l'extrem d'un altiplà, fa una graonada, sota nostre s'estén un gran palmerar, un oasi: El Golea. És gran, amb aigua abundant, dominat per un **ksar**, ple de palmerars, de jardins que diuen ells, que en realitat són horts, voltats de tàpies de fang vermell.

* * *

Passem per una **sebka** seca; el fang està endurit i esquerdat però és llis i absolutament pla. Podem rodar a 80 km/h i en totes direccions durant una pila de quilòmetres. És fabulós!

Fora d'aquest tros el cotxe pateix, sobretot la carrosseria, el xassís i la suspensió. En tot el dia ens hem creuat amb poca gent: un parell de cotxes i tres camions. El que és més fabulós és que hem trobat un home a peu, ens ha fet senyal que paréssim i ens ha demanat aigua. Portava una petita olla i ens ha dit si teníem una mica d'oli... Ens ha explicat que el camell se li havia escapat, però això ens ho deia sense cap mena de preocupació. Això, sí: el que li passava era que no tenia res per a beure i menjar! A més de l'aigua i de l'oli li hem ofert un bon tros de pa i uns quants formatgets, i també una caixa de llumins i uns quants cigarrets.

* * *

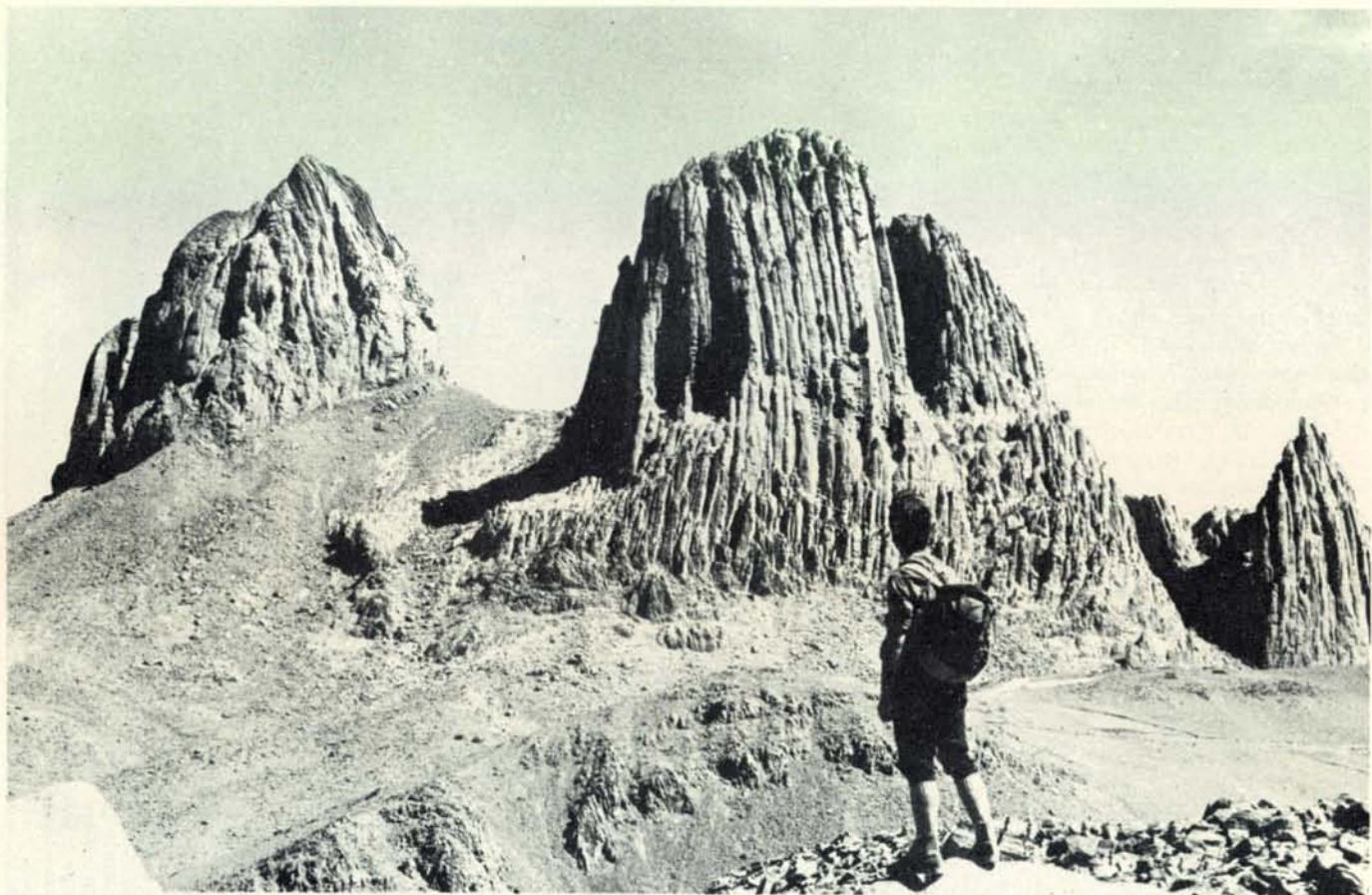
Dijous, 11 d'octubre. — Per la pista veiem diversos grups de tórtors, corren per terra i aixequen el vol quan gairebé les trepitgem.

Més endavant veiem dues gaseles, corrent veloçment, que aviat s'amagen. Un d'aquests dies passats

vam veure un xacal, que es menjava un be mort; en sentir el nostre cotxe va fugir desert enllà.

Avui hem passat, també, pel costat del cadàver d'un camell, i un voltor volava per allí a prop. L'esquelet que abunda més pels voltants d'aquesta

El grup dels Tezouiag formen unes superbes torres basàltiques.

pista, però, és el de l'automòbil. N'hi ha de totes les marques, estan tots destrossats, sols en queda la carcassa.

Anem per la mateixa vall d'ahir, entre muntanyes. La pista és dolenta, plena de **tole-ondule**, intransitable... la prova resulta dura tant per al vehicle com per a nosaltres.

En un sotrac sentim un cop que més endavant es repeteix, baixem i veiem que la fulla mestra de la ballesta de darrera del cantó dret està cedint perillosament; intentem continuar a poc a poc però al cap d'una mica es trenca.

Muntem tota una parada: una lona per a protegir-nos del sol, descarreguem bona part del cotxe... col·loquem el cric, fem dues piles de pedres per assegurar-lo, desmunten la ballesta. Afluixar les brides, les arracades... tot resulta difícil i fa de mal

treballar, desfem la ballesta fulla a fulla, col·loquem un silen-bloc nou... muntar la ballesta, col·locar-la, estrènyer brides... entre tot plegat hem estat unes set hores treballant, coberts de pols i amb sorra pertot arreu, suats, bruts, però contents d'haver-nos-en sortit.

Un 15 quilòmetres més enllà arribem a l'oasi de Tadjemuut; ens podem rentar en una font, i beure, i descansar, i menjar... el Sàhara és dur! Aquest oasi sembla pobre, hi viu poca gent, és petit i no hi ha gaires palmeres.

* * *

Dissabte 13 d'octubre. — El lloc on hem dormit era molt ferm: un pla de pedra petita voltat per cúpules, **doms**, de granit; cims llisos i rodons.

Aquesta mena de paisatge s'ha re-

petit força, tant avui al matí com ahir a la tarda. Hi ha hagut una estona que teníem al davant tota una serralada de cúpules de granit.

Ahir ens va passar tot; me n'havia oblidat, però vam tenir una altra petita avaria. Amb la vibració i els sotrats vam perdre un tap de la part superior de la caixa de canvi i es va perdre molt d'oli; va caldre afegir-hi oli i tapar-ho amb una goma i un filferro.

* * *

...Un tros més amunt d'on vam dormir fa uns dies, des d'on es veu l'Adaouda sota una perspectiva diferent però molt elegant, decidim parar i instal·lar-hi el nostre bivac. Les clares nits saharianes, estelades, nítides...

Dissabte 20 d'octubre. — El despertar amb l'Adaouda al davant, amb

la seva perfecta i elegant silueta, és un plaer.

Per esmorzar hem menjat xocolata desfeta, i apa! a fer pista. Aviat passem per l'ample coll entre l'Aounalhan, un castell de roca, i el Daouda Ouane letsa, una torre quadrada bastant bonica. La pista fa una volta i torna a encarar-se a l'Aounalhan, puja fort per remuntar una graonada i arribar a un altiplà més enlairat; abans d'arribar-hi, a mà dreta, hi ha dues piles de pedres que són tombes pre-islàmiques, una de les quals té uns sis metres de diàmetre. Tot d'una, surt un conill d'entre les pedres i fuig corrent.

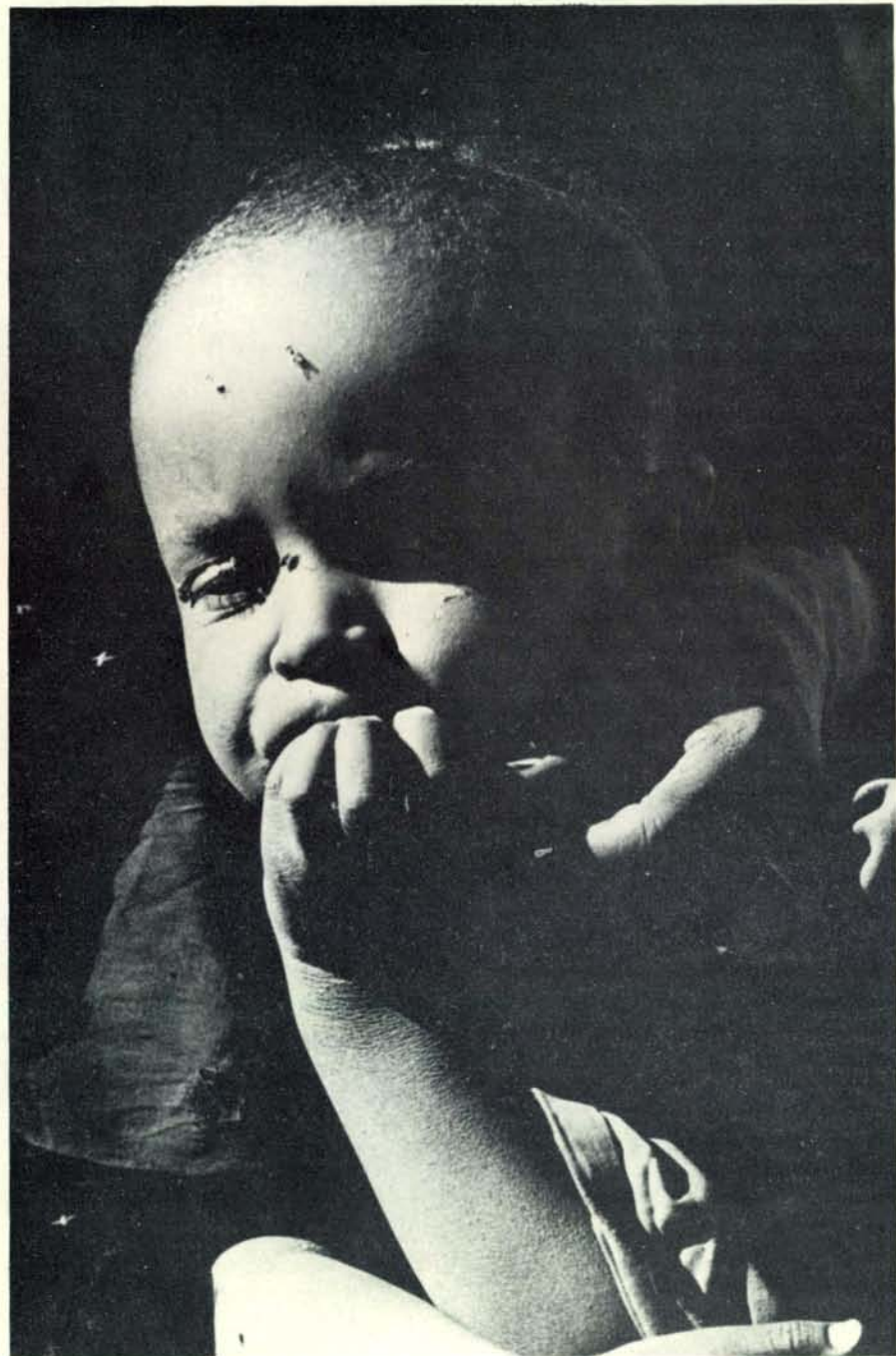
En arribar a dalt de l'altiplà es veu una bona vista; aquest pla pedregós és immens, s'estén fins molt lluny. A mà esquerra es veuen les torres i agulles de Tasabant, Issekram i d'altres indrets, i al davant hi ha el castell de roca de l'Akar-Akar. D'aquí estant es veu claríssimament l'orografia del Hoggar; es tracta d'una sèrie de l'altiplans esgraonats, de tant en tant hi ha relleus tabulars com veritables castells de roca, del fons de l'altiplà inferior surten pitons de roca, veritables torres, els cims de les quals queden, aproximadament, a nivell de l'altiplà immediat superior.

En arribar al peu de l'Akar-Akar es travessa un petit **oued**, a mà dreta hi ha unes roques granítiques amb formes d'erosió esferoïdal, les seves cares estan plenes de gravats rupescres; n'hi ha moltes i són molt bonics: estruços, girafes, algun bou i molts altres animals no identificables, algunes figures humanes amb el cos fet per dos triangles i amb banyes i algun genet molt esquemàtic.

* * *

Tezouiag sud, paret oest, via Cauderlier-Vidal. — La Maria i jo ens apropem al peu de la paret que és allà mateix, molt a prop.

La part baixa de la paret és força complexa; replans, agulles, fissures... aviat, però, trobem l'itinerari. El segon llarg és un dièdre molt bonic, verticalíssim, amb alguna llastreta

molt franca, tot plegat força difícil. Xemeneies, fissures, plaques, dièdres, petits replans, forats, tot en bona roca, vertical: és una escalada molt ferma.

Passem per darrera d'un gran gen-

darme que hi ha a mitja paret; a partir d'aquí entrem en el reialme de la xemeneia, la primera que té 35 metres és verticalíssima, sostinguda, franca; després ve un llarg molt bonic, gairebé tot pel fil d'un esperó.

Després entrem a la xemeneia final, que amb els seus blocs encastats i la seva cova ens porten al cim.

Hi restem gairebé una hora...

* * *

La vista de dalt de l'Illamane és de les més boniques que hem tingut al Hoggar. Cap a l'est es veuen tots els cims que envolten l'Assekrem (Touzouigs, Oul, Aoukenet, etc.) amb les seves columnates, sortits del **reg** pedregós i gris, de color metàl·lic; sota nostre, cap a l'oest, s'estén un massís de granit de color rosat, ple de roques erosionades i fines agulletes. Entre els seus diversos grups hi ha sorra de color grogós o taronja; més lluny uns pics de color gris clar. Per tot arreu la sorra clara dels **oueds** fa l'efecte de carreteres; a la llunyania una alta serralada de blavoses mun-

tanyes i abans d'arribar-hi unes grans planes sorrenques. Cap al sud els altiplans i cims que ja ens són familiars: Akar-Akar, Adaouda, Tasabant, Adrar Ahaggarene, Issekram... tots mig confosos entre la boirina blavosa que aquí al Sàhara, sempre, amaga els horitzons.

* * *

Abans de l'Aharar, a l'altre cantó de l'**oued**, en un petit pla entre roques, hi havia un bon grup de tendes; hem baixat amb el Land-Rover a l'**oued** i tot caminant ens hi hem atansat. No gosàvem, ja que no teníem cap pretext, però de mica en mica ens hem apropat a la gent (alguns s'han amagat sota les tendes), tot saludant-los hem ofert caramels als nens i tabac a algun gran; la primera estona ha estat difícil, però després s'han deci-

dit a anar sortint de les tendes i oferir-nos te. Ens han fet seure sota una tenda (la del cap del poblat) i han preparat el te amb la parsimònia i ritual acostumats; ens han ofert tota mena d'objectes d'artesanía: braçalets, bosses de pell, anells... Hi havia uns quants homes (tuareg i algun negre) alguna dona (les dones eren, la major part, per allà fora, amb els nens xics, a les altres tendes) i uns quants nois; tots érem asseguts sobre una flassada, descalços, sota la lona de color taronja, aguantada com una vela per uns pals de fusta rústicament tallats. Les parets de la tenda eren estores de palla.

* * *

Parem per dinar a l'ombra d'una acàcia, l'única de tota la rodalia. Quan ja acabàvem s'escau de passar-hi set

L'Illamane, robust pa de sucre, al cim del qual es té una de les millors vistes del Hoggar.

tuareg i un camell; el camell i un d'ells continuen el seu camí sense parar ni desviar-se, però els altres sis ens vénen a saludar. Els oferim te i unes galetes, passem una bona estona amb ells i ens expliquen que van a Tam per després, amb camió, anar a Agadez. Els fem fotos i fem broma amb les ulleres de sol i graduades, les seves **tera**, els ganivets, les màquines de fer fotografies...

Al cap de poc, darrera un llom, trobem unes quantes **zeribes** i un petit edifici de fang d'una sola planta, i més enllà uns jardins. Quedem una mica parats perquè això deu ésser Hirafok i nosaltres creïem que seria més gran! Aviat ve tot de gent, homes, nens, a saludar-nos, a xocar-nos les mans; els preguntem si poden vendre'ns alguns dàtils i **tagela**. Després d'algunes anades i vingudes ens porten un pot ple de dàtils i un quart de **tagela**. Un vailet ens diu que, un tros més enllà, el seu pare té moltes coses de menjar per a vendre, i que si volem ens hi acompanyarà.

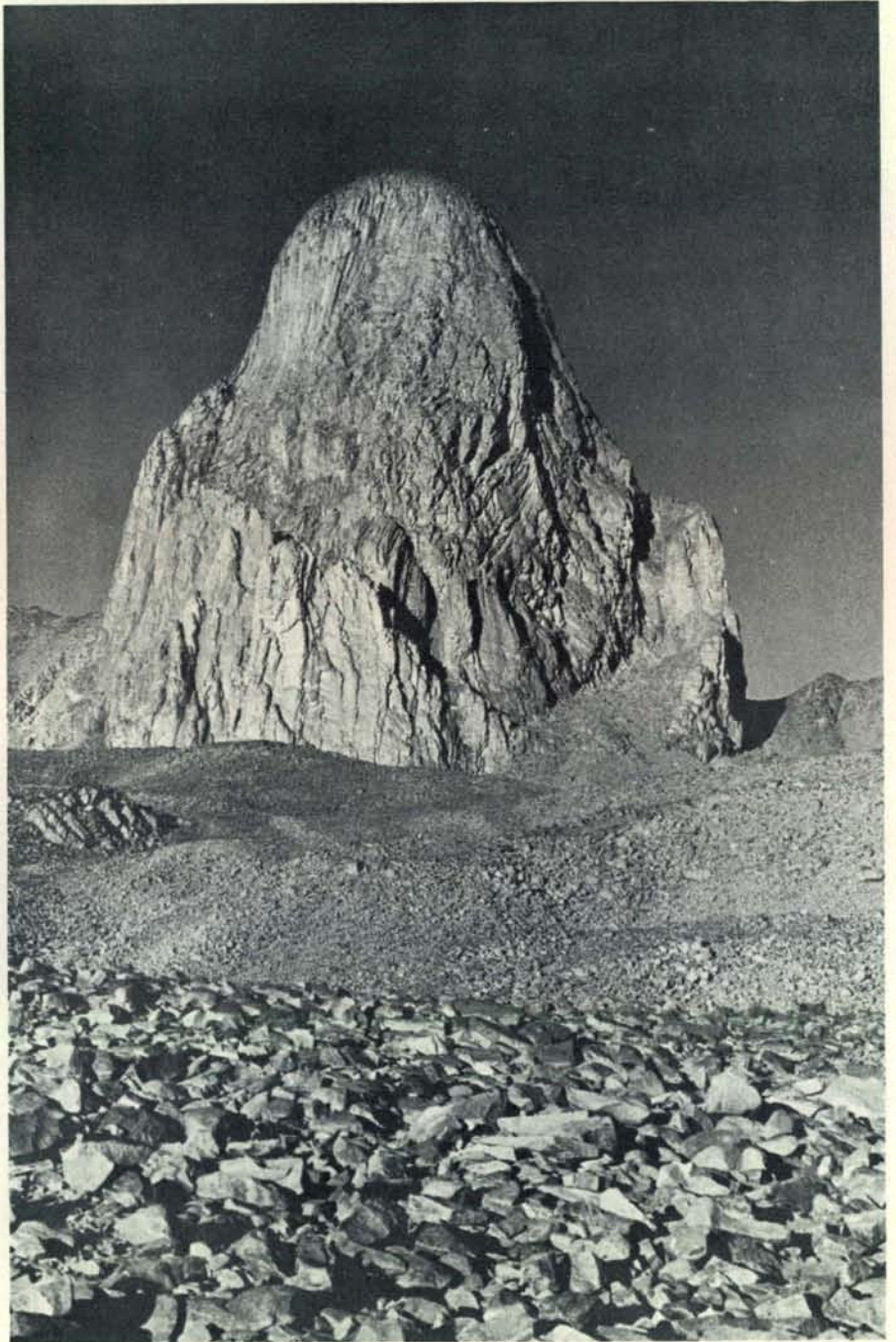
* * *

Som els convidats del cap dels Is-sakamaren, i amb ell anem a un altre grup de **zeribes** a prendre et te. A dins, al voltant del foc, s'hi reuneix molta gent. El te és un pretext per a trobar-se i enraonar, cadascú hi diu la seva, xerren i riuen, són enjogassats com infants, de tot en fan broma. A fora, en una altra **zeriba**, segurament, un grup de dones toca el tam-tam i canten; fins a nosaltres ens arriben els seus cants.

* * *

Uns quilòmetres més enllà, en un lloc on hi ha pedres per a aguantar el cotxe, parem i canviem la fulla mestra de la ballesta; hi posem la fulla soldada que dúiem des de Tamanrasset. Ara ja hi tenim pràctica, en aquesta operació, i tan sols tardem dues hores i mitja, malgrat el vent i la sorra.

Més enllà hem sofert una veritable, encara que petita, tempesta de sorra. El vent era molt fort i arros-

segava molta sorra, tot l'horitzó era gris, el cel estava cobert i l'ambient era fosc. El frontal del Land-Rover ha quedat sorrejat i mig despintat. Era una mica penós de conduir en aquestes condicions, la visibilitat era reduïda; llenques de sorra es feien i des-

feien, dansaven davant nostre, a la carretera, i el cotxe era frenat pel vent en contra.

El vent ha parat i al cap de poc s'ha posat a ploure. Ha plogut fort i durant una bona estona, tot ha quedat ben moll i ple de pèlags d'aigua.

Bivacs

per Bartomeu Puiggròs

L'alta muntanya, amb les seves vestidures més esplèndides, no es deixa veure amb facilitat. Extraordinàriament gelosa de la seva gran bellesa, procura amagar-la fins i tot als més tossuts admiradors.

Per això hem de recórrer a certes astúcies per tal de sorprendre-la, i una que no fracassa mai és el bivac.

Un bivac ben fet, vull dir amb prou material i bon temps, és una experiència que no oblidarem amb facilitat; sabeu el que és, dormir tenint com a sostre la volta celeste atapeïda d'estels! Fins i tot l'home més tosc no es pot sostreure a un espectacle tan excepcional, i ha de pensar, pensar en el seu sentit més profund, verb que la moderna civilització ens deixa conjugar tan poc sovint...

Recordo un bivac fet a prop de Noucreus. Vam tenir una nit magnífica, solament superada per l'esplèndida sortida de sol, just darrera el pic de l'Infern; la seva aresta nord-est, el nostre objectiu, es retallava sobre un cel amb els núvols precisos per a fer una sortida de sol perfecta.

Els bivacs es recorden sempre com una gran experiència, però trobar-los magnífics mentre es fan, això ja és una altra qüestió. En vaig fer un altre al coll de Corones, a 3.200 metres. Veníem de fer campanya per la regió de Besiberri i havíem arribat a la Renclusa des de les Bordes, a la Vall d'Aran; sense descans vam pujar a la Maladeta per la cresta dels Portillons i al capvespre arribàvem, esgotats, al coll de Corones. La idea d'aquest bivac ens havia vingut a fi de fer l'Aneto en ple estiu i sense trobar ningú. Portàvem tot el material que calia i després de contemplar una mica la sereníssima nit vam quedar profundament adormits, tant que l'endemà no ens vam despertar fins que feia una hora que el sol era a l'horitzó; una mica més i el nostre objectiu d'estar sols a l'Aneto quedava frustrat.

Un bivac fet en solitari és, encara més, una experiència inesborrable; tot el que sigui treure gent en la nostra relació amb la muntanya és fer aquesta relació més profunda; una

cordada de dos, a part dels motius pràctics, és preferible a una de tres perquè l'escalada es fa de manera més sentida, més intensa; i amb molt més motiu una escalada en solitari (a part d'altres factors que són profundament trastocats). Recordo un bivac fet abans d'una ascensió al Posets per la vall sud; em vaig instal·lar al costat de l'estany de Lladaneta; una boira densíssima donava al paisatge un ambient fantasmagòric. Durant la nit el temps va millorar; quina il·lusió em va fer, l'aparició dels primers estels!

Hi ha també els bivacs forçats, aquests bivacs que es recorden amb tanta nostàlgia quan hom està ben calentet davant la xemeneia del refugi...

Cresta oest del Perdiguero: amb X. Castellví i els germans Riera ens hem passat bona part del dia per a fer la part horitzontal d'aresta. Som al març i la tarda anterior va caure més d'un pam de neu, la roca està en unes condicions molt dolentes, ens trobem sota el ressalt final difícil que està força pitjor del que pensàvem, totes les canals i preses són plenes de neu pols; per poc no podem superar el ressalt i arribar al cim i davallar per la via normal no fóra problema amb la magnífica lluna.

Però s'està fent fosc, i com a millor solució per a sortir del mal pas optem pel bivac. No portem material adient —a part dels anoracs «duvet» que no ens hem tret en tota l'escalada— i tampoc no ens queda menjar. Sopem amb mitja pastilla de vitamina C per cap... i en sec, l'aigua està glaçada d'ençà que vam sortir de Turmo.

La nit és, com estava previst, magnífica i la temperatura no baixa de -15°C , bastant suportable a condició d'estar força estona fent-nos massatges.

La lluna il·lumina un paisatge hivernal, impressionant de debò, d'una bellesa inhumana, freda, sense la calor que tenen els paisatges de les valls i la muntanya mitjana; no és el nostre món, la seva bellesa no és intuïtiva, intuïtivament produeix por; però quan

hom la comprèn mercès a un acte de renúncia als nostres instints, es transforma en una visió sublim, difícilment superable.

I la sortida de sol, amb el Posets encenent-se el primer... amb quina alegria vam rebre la llum! El sol, però, l'hem de guanyar a pols: cal superar un llarg de corda molt compromès, glaç i neu recobreixen totes les fissures, canals, preses.

Vinhamala: estem a punt de sortir a l'aresta de Gaube, som a la paret nord, hi ha boira, plou a bots i barals. Sobtadament, un llamp, seguit de molts més. Ens hem de quedar on som, no podem sortir a l'aresta.

Les nostres cordades, en P. Camins, en X. Cabré, en X. Castellví i jo, no tenim sort; el mal temps ens ha agafat a mitja paret, fèiem la via Bellefon, hem sortit a la «Clàssica» per la via d'Unió, a l'altura del «ressalt d'aspecte repelent» —no sé pas què deu haver fet el pobre perquè en diguin així—, se'ns posa a ploure, no era una tempesta local, era el mal temps portat pels vents de l'oest; més endavant, al començament dels esquists vermells, ens ha agafat la boira; ara els llamps.

Per la paret final de la Pica Longa baixen unes impressionants cascades d'aigua. Resignats a esperar una bona estona ens fem a les tendes-bivac. Les hores passen lentes, monòtones, monotonía que es veu trencada de tant en tant pels llamps.

El so de la pluja que pica contra la tenda esdevé diferent; trec el cap per veure: neva! Els flocs de neu són enormes i cauen amb una densitat com poques vegades he vist, i som al juliol. A partir dels tres mil metres, tot i que la roca era mullada, la neu està agafant, aviat ho cobreix tot amb mig pam de gruix. Avall, al Circ de Gaube podem veure la nostra tenda, només a dos quilòmetres en línia recta, però lluny, molt lluny. A sobre, els cims nevats i una capa uniforme de núvols negres.

I es fa fosc, no recordo mai una nit tan llarga tot i l'època en què érem.

Per fi una lleugera claror, fem el cor fort i traiem el cap per veure què

ens prepara el nou dia: depriment!, la boira no deixa veure res a deu o quinze metres. Era ben curiós de veure la corda desaparèixer al mig de la boira mentre el capdavanter s'afanyava a trobar la sortida.

Un altre tipus de bivac és el «bivac estúpid». D'aquests, n'he fet un que crec que mereix el premi: al cim de la primera agulla de la Talaia Gran, a Montserrat. Certament, hi havia circumstàncies atenuants; havíem de començar a la tarda i d'altra banda no portàvem més informació de la via que la ressenya de la **Guia d'escala-**

des a Montserrat, força inexacta. Volíem fer una mica de «descobridors», evitar, almenys un cop, de fer una escalada a Montserrat amb tots els detalls tècnics coneguts.

L'escalada ens va sortir més fàcil del que pensàvem i en arribar al cim de la primera agulla, en lloc d'una plataforma més o menys plana vam trobar un pendent de pedres molt inclinat, horrorós; mitja hora més de llum i provem de sortir.

Però fins i tot d'aquest bivac inoportú tinc bon record. Els jocs de llum tan especials de Montserrat a la

posta de sol, observats des d'una posició privilegiada; a l'albada uns núvols d'un vermell intens que cobrien tot el cel fins al Pirineu, del qual vèiem un trosset blanc, radiant, que destaca al fons mercès a una atmosfera claríssima.

L'home oblida amb força rapidesa la banda desagradable de la seva existència, del moment més dolent recordem sempre el petit detall simpàtic, i per això no ens cansarem de repetir experiències a vegades tan rotundament negatives que sembla que haurien de portar una lliçó.

Notícia botànica sobre l'Abies pinsapo

per Josep-Lluís Vives i Comallonga

El «Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Ronda» ha iniciat la publicació d'una sèrie de monografies sobre temes relacionats amb la seva zona geogràfica.

En tenir coneixement de l'aparició a la nostra revista, en el seu número de desembre de 1973, de l'article d'Agustí Bou sobre els «pinsapos», li van demanar autorització per a reproduir-lo així com un pròleg a l'enginyer forestal senyor Vives Comallonga, esmentat en l'article referenciat.

En el seu escrit, el senyor Vives comenta l'origen de la seva relació amb el senyor Bou i hi fa un petit resum de les activitats que ha portat a terme fins ara, els seus estudis i les seves ocupacions habituals. Essent tot això ja conegut dels nostres lectors, els en fem estalvi i reproduïm a continuació, del text del senyor Vives, tot el que fa referència a l'Abies pinsapo.

Feta la presentació de l'autor, em complac a afegir que és molt satisfactori, per a un forestal, de raonar sobre una espècie com el «pinsapo», sobretot si així hom contribueix al seu coneixement i difusió.

Dintre de la família de les pinàcies, subfamília de les abietoidees, gènere *Abies*, solament es troben representades a la nostra Península dues espècies, que són: l'*Abies Alba Mill*, també molt coneguda pel seu nom sinònim d'*Abies pectinata* (Lank) D. C. i l'*Abies pinsapo* Boiss, objecte del present estudi. És curiós que correntment es conegui el primer, solament amb el nom genèric d'avet i el segon amb el també únic específic de «pinsapo».

Llurs àrees d'extensió natural es troben completament separades i diferenciades: la del primer confinada a la regió pirinenca, des de Navarra i Osca fins a Barcelona i Girona, essent la tercera província catalana de Lleida, amb una extensió aproximada de bosc avetar d'unes 17.000 Ha., la qual bat el rècord del seu hàbitat. Es troba, en canvi, completament absent

a la quarta província de Catalunya o sigui Tarragona.

Els llocs d'aquesta espècie existents a la muntanya del Montseny es troben a la part nord dels pics de les Agudes de 1.706 m d'altitud i del Turó de l'Home a 1.712 m, ambdós a la província de Barcelona, i al pic de Matagalls de 1.694 m d'altitud a la província de Girona, amb lluita permanent amb el *Fagus silvatica*, segons hem pogut comprovar durant els diversos anys que fórem enginyer del Patronat de la muntanya d'aquell nom. Ens diu el senyor Màxim Laguna en la seva *Flora Forestal Española* que aquestes petites masses d'avets constitueixen el límit meridional de llur àrea natural d'extensió. Però de totes maneres les masses de millor qualitat es troben a la Vall d'Aran (Lleida), resultant vistent llur total absència a la serralada Cantàbrica, on és aparentment compatible en grans superfícies de terreny i màxim essent una espècie anemòcora; encara que és molt probable que aquesta absència sigui deguda al sentit i direcció dels vents dominants en aquelles terres.

Contràriament, l'*Abies pinsapo* es troba completament absent, com ja indicàvem, a les extensions on habita l'*Abies pectinata* i la seva àrea d'insistència queda limitada a les zones que tan detalladament ens exposa l'autor en el minuciós informe desenvolupat a les pàgines que segueixen.

Per als no iniciats en la Botànica direm que les dues característiques exteriors principals, que distingeixen ambdues espècies, són les referents a les pinyes i a les fulles.

Les pinyes de l'*Abies pectinata* es caracteritzen per ser erectes, oblongo-cilíndriques, de 10 a 15 cm de llargària i de 3 a 5 d'amplada, de color verd-oliós o verd-rogenç al principi i després verd-fosc o burell, amb escates primparades, cuneïformes a la base, eixemplades i arrodonides a la part superior, peloselles a la part alta del dors, obscur-rogenques superiorment, sobretot a la seva cara externa, i a la resta verdoses; les bractees

són sortints denticulades, gairebé espatulades i amb una punta allargada i revolta.

En el «pinsapo» les pinyes són ovoide-cilíndriques, obtuses i terminades per un mugronet o protuberància roma, d'un color burell verdós clar, de 10 a 16 cm de llarg i de 3 a 5 d'amplada, dretes, assegurades i comunament aproximades en nombre divers; les seves escates són obtusíssimes, arrodonides en llur part superior i, en madurar, llurs llavors cauen fàcilment; les bractees ovoides, escotades, lanceolades, tancades entre les escames, i molt més curtes que elles, per la qual cosa no són vistes a l'exterior.

El senyor Màxim Laguna continua assenyalant-nos també les diferències essencials entre les fulles dels dos *Abies*.

Així ens diu que al pinavet les fulles o agulles són solitàries, bastant aproximades les unes a les altres, espaiades en realitat, però presentant-se com dístiques, a les rames, no a la guà, per la torsió dels peciols, planes obtuses o escotades, principalment les de les rames superiors; les dels branquillons inferiors solen tenir molt marcada la carena de llur cara inferior i perllongada fenedura; totes són d'un verd obscur llustrós en llur costal i marcades en un solc longitudinal i al seu darrera presenten una faixa o ratlla blanquinosa o platejada en cada costat de la carena; el seu llarg varia bastant entre 10 i 30 mil·límetres, la cosa més freqüent és que tinguin de 15 a 20 mm amb una amplada d'1,5 a 2,5 mm.

En canvi, pel que fa referència a les fulles del «pinsapo», estan esbargides partint en angle recte de les rames i branquillons i a totes direccions; són curtes (7-12 mm), rígides, agudes, gairebé punxants sobretot a les rames inferiors, assegurades, eixemplades a la base, verdes, una mica blavoses i persistents molts anys (8, 10 i a vegades més).

Les agulles del «pinsapo» no s'aprimen en el peciol, com les de l'avet, en la seva part inferior, ni s'hi presenta la torsió que és causa que les d'aquell apareguin com a dísti-

ques. Unint amb línies imaginàries, tirades en direcció de l'eix de les rames, els extrems de totes elles en resultaria una figura cilíndrica. Encara que són tetràgores-aciculars comunament, es presenten tanmateix a les rames baixes i en els exemplars de pocs anys (2-4) gairebé planes, essent també en aquests més llargues, generalment que en els arbres ja criats, i arriben a tenir àdhuc 16-18 mil·límetres de llargària. Les sèries de puntets blancs que formen línies tan ben solcades a la cara inferior de les fulles de l'avet, es noten menys en les del «pinsapo» en les quals, en canvi, encara que en menor nombre, es presenten a les quatre cares que formen les seves agulles quadrangulars.

Podem afegir que la repoblació artificial del «pinsapo» a la muntanya, no proporciona resultats pràctics, i s'ha de fomentar la repoblació natural, que requereix per al seu èxit, la conjunció d'una sèrie de circumstàncies, com escampall abundant, seguit de diversos anys plujosos i d'estiu suau i curt, sòl no degradat i amb un mínim de coberta per a espècies que no presentin agressivitat, abric de vents, cert grau de coberta angular o lateral, etc. Actualment es troba, segons Ruiz de la Torre, en progressió la massa de Yunquera; estabilitzada amb sòl degradat la de Ronda i pràcticament estabilitzades, en diversos estats, la resta. La reacció del «pinsapo» als tractaments que tendeixen a afavorir-lo és molt desigual, i depèn en primer lloc de l'estat del sòl i de l'associació que aquest sustenta.

La disposició i la forma de les fulles i la posició en aquestes dels costals conductors i canals resinífers, acrediten l'antiguitat i escassa evolució d'aquesta espècie que pot considerar-se la més antiga d'entre els avets circummediterranis. El seu aïllament deu datar del començament del miocèn, quan es devia fixar definitivament el seu relatiu caràcter xeròfil i heliòfil. Més tard, tindria lloc la separació de les masses espanyoles i africanes i llur diferenciació. La

massa d'aquesta espècie a Sierra Nevada sembla explicada per l'escassetat de la pluja estiuenca, inferior a 100 mm a les zones més humides, aptes tanmateix per als aurons, servers i pins boscars.

Per la seva condició estable i protectora, el «pinsapo» és un arbre preciós, des del punt de vista hidrològic i edafològic. Però el seu major valor resideix en les seves condicions estètiques que fan dels «pinsapos» les més belles muntanyes de coníferes del sud d'Espanya, i de l'arbre aïllat, l'espècie europea del gènere, més apreciada i difosa per a la jardineria.

En el valor estètico-social i d'esbarjament que enclouen en potència els «pinsapos», compta molt la raresa del paisatge de la muntanya d'avets a la regió que habita i encara a la major part d'Espanya. Sols per aquest aspecte estètic estarien àmpliament justificats, no solament la conservació del «pinsapo» en els seus actuals emplaçaments, sinó tots els intents judiciosos d'estendre'l a la totalitat de la seva àrea possible, que pot investigar-se partint de les seves exigències ecològiques i de l'estudi fitosociològic.

A més els «pinsapos» de Ronda, Tolox i Yunquera formen un vedat de

caça major, que sustenta una important població de **Capra Hispànica**.

Com a estirps afins del tipus descrit, tenim les següents:

Var. Marocana (Ceb. i M. Bol). Pinya de 12-20 cm. Branquillons no pèndols. Canals resinífers foliars subhipodèrmics.

Var. Tazoarana (Sr. Coz). Pinya de 16-25 cm. Branquillons pèndols en els arbres d'edat avançada. Canals resinífers foliars subhipodèrmics.

Amb les últimes dades abans descrites, preses en la seva gairebé totalitat del llibre aparegut recentment i publicat per l'Institut Forestal de Investigación y Experiencias i la Escuela Técnica Superior de Ingenieros de Montes, titulat **Arboles y Arbustos de la España Peninsular**, degut a la ploma de l'enginyer senyor Joan Ruiz de la Torre, catedràtic de Botànica de l'Escuela Técnica Superior de Ingenieros de Montes i sota la direcció del també enginyer forestal senyor Lluís Ceballos i Fernández de Córdoba, ja difunt, creiem poder donar per finalitzada la prologació de la publicació del senyor Bou, sobre els «Pinsapos del sud-oest de la nostra Península», que, amb molt de gust, com ja indicàvem al principi d'aquestes línies, hem esbossat.

Nota. — Abans de donar per finalitzades aquestes línies, voldríem fer constar que a l'Arbotèrum que el Servei Forestal de la Diputació de Barcelona posseeix a la seva finca-escola de Caldes de Montbui, existeix un exemplar de «pinsapo» que presenta un magnífic aspecte, procedent de les llavors que el senyor Bou ens regalà, recollides en una de les excursions efectuades a les serralades andaluses i que és admirat pels alumnes del Curset de Selvicultura que anualment professem. Així com també recordar que continuen essent objecte d'estudi pels mateixos alumnes, a causa de llur estat de conservació, les pinyes i rames de «pinsapo» recollides pel senyor Bou i guardades per nosaltres en una caixa-vitrina, no obstant els molts anys transcorreguts des de llur col·locació

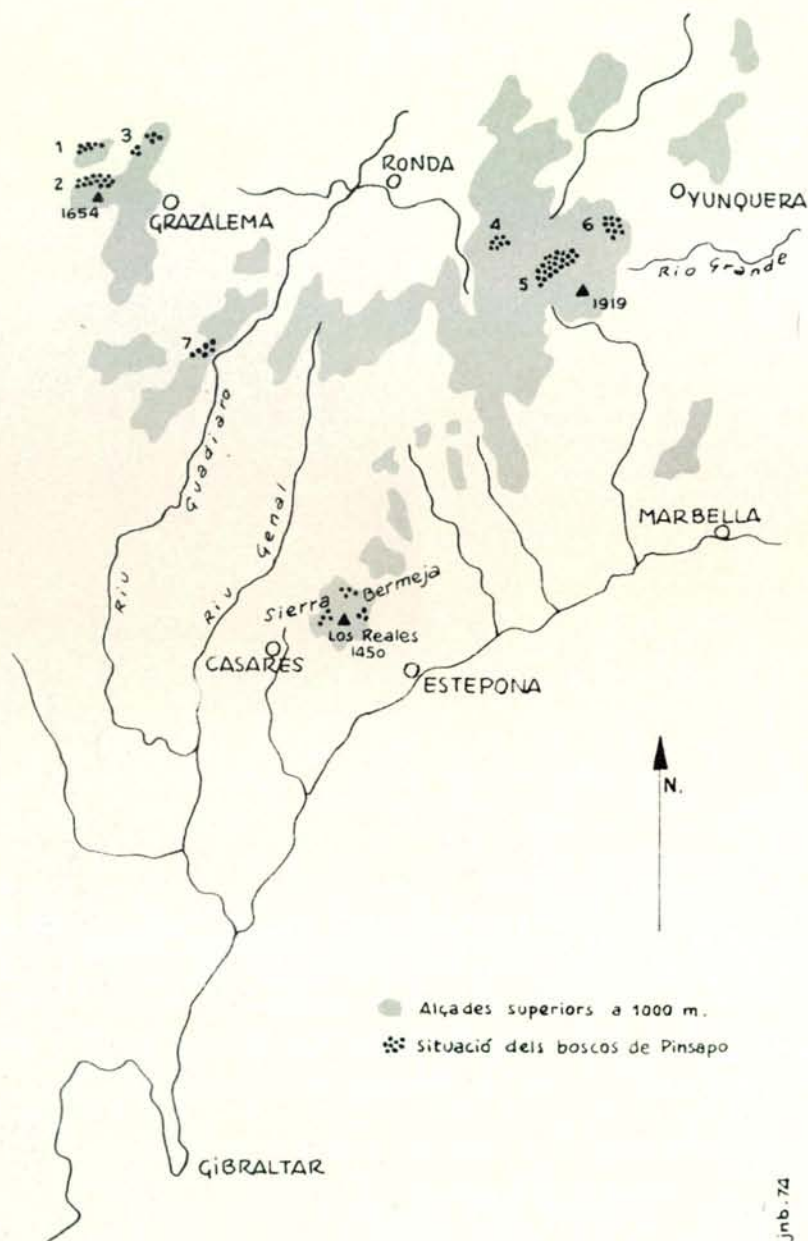
Els boscos de "pinsapos" a Espanya

per Agustí Bou i Tort

Vaig terminar el tema que porta el títol, publicat a MUNTANYA el passat desembre de 1973, amb la promesa de parlar novament dels boscos de «pinsapos», una vegada visitats els existents a Sierra Bermeja (Màlaga), amb la qual cosa pensava acabar el meu cicle de visites als quatre de grans existents actualment. O sigui, els de Yunquera i Ronda situats a la Sierra de las Nieves; el de Grazalema, situat a la Sierra del Pinar (Cadis); i, finalment, el que repartit entre els termes municipals de Casares, Estepona i Genalguacil, es troba a la Sierra Bermeja (Màlaga).

Complint l'esmentada prometença, el dia 21 de juny de 1974 vaig sortir en un vol cap a Màlaga, acompanyat de Ramon Romani, soci també del Centre Excursionista de Catalunya des de fa moltíssims anys. Les primeres hores de la nostra excursió foren de signe marcadament turístic, ja que ens vam dedicar a recórrer el castell de Gíbalfraro i Alcazaba de Màlaga. Des del nostre punt de vista d'aficionats a la botànica ens va complaure observar l'ingent treball de repoblació forestal efectuat. En canvi, ens semblà que els edificis, tant del castell com de l'Alcabaza, es troben en cert estat d'abandonament.

Continuàrem la nostra ruta seguint per la costa cap a Torremolinos, Fuenigirola i Marbella, on férem una breu parada. Seguidament, la vam prosseguir per San Pedro de Alcàntara i Estepona, fins a la Venta de la Duquesa on ens desviàrem a la dreta per agafar la carretera local, amb un recorregut de 14 quilòmetres, la qual mor a Casares, poblet situat a 400 metres d'altitud. Aquesta carretera, en el seu breu recorregut va descobrint nous horitzons sobre la penya de Gibraltar que il·luquem al fons; el pintoresc poble de Manilva (4.200 habitants), que ocupa una posició molt allargada a la carena que ceneix la nostra ruta per la banda esquerra; Sierra Castellina, que domina per complet el poble de Casares i els Reales de Sierra Bermeja, la posició dominant de la qual (1.450 metres d'altitud) intuïm, ja que en el moment d'arribar a Casa-

Els boscos d'Abies pinsapo a la Serrania de Ronda

1. Sierra de Zafalgar
2. Sierra del Pinar
3. Monte Prieto
4. Sierra Hidalga
5. Sierra de las Nieves
6. Naixement de Rio Grande. Yunquera i Tolox
7. Sierra Blanquilla o de los Pinos

res es troben coberts per una espessa boira que ens fa témer per al bon èxit de la nostra sortida. Com a curiositat botànica destaquem els bosquets de castanyers que trobem en la nostra ruta de Venta de la Duquesa a Casares i, aproximadament, a partir de la meitat del recorregut.

Segons l'Espasa-Calpe Casares és un municipi que constava de 1.556 edificis amb 5.472 habitants de fet o 5.546 de dret el 1920. En l'actualitat el nombre d'edificis ha disminuït, car el nucli situat al voltant de l'església antiga i el castell ha perdut part dels seus a causa dels combats lliurats durant la nostra guerra civil o per la manca de comoditats originada pels seus pendents tan costeruts i l'escassetat d'aigua. El nombre d'habitants s'ha reduït també —actualment en compta uns 4.000— per l'emigració a zones industrials d'Espanya o de l'estranger.

Molts dels seus actuals habitants treballen a la Costa del Sol, però conserven llur residència a Casares, car frueixen d'abundant transport col·lectiu i, a més, existeixen al poble més de cent vehicles de turisme privat, l'aparcament dels quals resulta un misteri car l'orografia urbana és francament complicada, l'escassetat

de superfícies planes i àmplies notòria, i l'últim quilòmetre de carretera d'accés al poble arriba a produir vertigen, perquè és estreta, voreja un precipici i manca absolutament de protecció.

El poble ofereix un punt de vista meravellós, curiosament encalminat i repolit pels seus habitants i ha merescut els honors d'un cartell del Ministeri d'Informació i Turisme.

Seguint la nostra consulta de l'Espasa-Calpe, ens assabentem que els habitants són anomenats «casareños» i que llur municipi consta de les següents entitats de població: Acebuchal, amb 10 edificis i 48 habitants; la villa de Casares, amb 1.336 edificis i 4.915 habitants; l'Ermida de La Hedionda, amb 23 edificis i 24 habitants; i diversos caserius disseminats, amb 187 edificis i 315 habitants. Recordem que aquestes dades són del 1920, i que actualment les xifres indicades són menors. En total, el terme municipal té 14.000 hectàrees.

Continuant amb l'Espasa - Calpe, ens assabentem que Casares correspon a la província i diòcesi de Màlaga i al partit judicial d'Estepona. Que es troba situat en una penya al peu de la qual s'estén una frondosa vall. Que dintre de la seva jurisdicció es tro-

ben distintes valls bastant feraces i dues deus, una d'aigües sulfuroses, i, l'altra d'alcalino-magnèsiques, anomenades respectivament La Hedionda i Fuente Santa. Aquestes aigües minerals foren molt famoses ja en temps dels romans, i es conta que Juli Cèsar, per llur mitjà, es guarí una afecció hepàtica que patia. El riu Genal que confon el seu cabal al Guadiaro, banya el terreny, gràcies a la qual cosa és bastant productiu en cereals, llegums, hortalisses, espart i fruita. Mantenen bestiar i hi abunda la caça. Hi ha pedreres de marbre, mines de coure i fàbrica d'objectes de suro. Dista 15 quilòmetres de Jimena de la Frontera, l'estació de la qual és la més pròxima.

Hi podríem afegir que actualment té una incipient indústria turística dedicada a la venda de «souvenirs» als cada vegada més nombrosos visitants, els quals, aprofitant llur estada a la Costa del Sol, hi acudeixen atrets per la seva innegable bellesa i tipisme.

A la nostra arribada a Casares fórem amablement atesos pel senyor Diego García Sáenz, cap de la sucursal que hi té la Caja de Ahorros de Ronda. En la seva companyia visitarem el casc antic i el recinte que comprèn l'església vella i el castell, el qual, segons les seves explicacions, fou successivament romà, àrab i medieval. Així mateix, ens posà en contacte amb el senyor Juan Valadez Narvæz, encarregat de la finca Monte Duque, situada al vessant septentrional de Sierra Bermeja, prop d'una antiga caserna de la Guàrdia Civil, que hi havia en plena serralada.

Al dia següent Sierra Bermeja va néixer de nou coberta per una espessa capa de núvols, però amb lleus indicis que el temps tendia a millorar. En companyia del senyor Diego García, descendim fins a Estepona, on trobem el senyor Juan Valadez acompanyat del seu fill i el seu nebot, nois de 13 o 14 anys d'edat, que mostren gran entusiasme per unir-se a l'excursió. A més, el senyor Juan Valadez porta el «jeep» de la seva finca. El seu gran coneixement del terreny i la

idoneïtat d'aquest vehicle havien de ser de gran utilitat.

Abandonem Estepona per la carretera Màlaga-557 que comunica Estepona amb Genalguacil i Jubrique. Està asfaltada fins al port de Peñas Blancas, situat a 980 metres d'altitud i a 15,5 quilòmetres del nostre punt de partida: Estepona.

Dominem tota la costa, gairebé des de Màlaga fins a la Penya de Gibraltà. Desgraciadament, el panorama s'albira sense cap mena d'obstacles ja que els nombrosos incendis forestals han escombrat completament el bosc.

L'últim gran incendi ocorregut fa dos o tres anys durà catorze dies i arrasà per complet Sierra Bermeja. Afortunadament, la repoblació natural hi és intensíssima i els pins joves es veuen traspuntar entre la brossa amb un vigor esperançador.

Per les fotos que acompanyem, pot apreciar-se el mal irreparable que produïren al bosc de «pinsapos» els esmentats incendis.

Al Puerto de Peñas Blancas abandonem el vehicle de turisme i tot el grup seguim amb el «jeep» per un carril forestal de recent construcció, el qual, després d'un recorregut de 5 quilòmetres mena a la mina de los Reales, 1.200 metres d'altitud. Molt a prop del final del carril es troba una font situada al fons d'una profunda cavitat. És difícil de trobar si no es va acompanyat d'algun natural del país.

Iniciem el nostre recorregut a peu per entre bosc de pins que s'han salvat del foc i al cap de poc comencem a trobar els primers «pinsapos». Queden situats en una exposició sorprenent al vessant sud de la serra, completament de cara al mar i en un lloc sec i assolellat. S'hi observen nombrosos exemplars joves de vegetació vigorosa, però molt atacats pels ramats. Tant és així, que no són capaços de tenir un ull dominant fins que no assoleixen l'altura suficient per a evitar l'atac de les cabres. Fins aquell moment tenen la forma d'un arbust arrodonit i extens.

Al cap de breu espai de temps,

menys d'una hora, arribem als Reales de Sierra Bermeja, 1.450 metres d'altitud, punt de confluència dels termes municipals de Casares, Genalguacil i Estepona, i des d'on podem apreciar els tres distints boscos de «pinsapos» que es troben en cada un dels esmentats termes. Anteriorment, havien constituït una massa forestal única, però les llengües de foc que els assolaren han contribuït a llur separació.

Si recorrem novament a l'Espasa-Calpe, ens assabentem que Sierra Bermeja forma una de les extremitats de la Serralada Penibètica al sud-oest de la província de Màlaga. Serveix de separació entre la conca del Genal, afluent del Guadiaro, i la d'altres riuets que desemboquen al Mediterrani. El nom de Bermeja el deu al color rogenc o vermell de les seves ales. El cim més alt d'aquesta serra és el pic dels Reales de Genalguacil, de 1.450 metres sobre el nivell del mar. Descendim pel vessant septentrional fins a situar-nos en una collada on, segons el nostre mapa, es troben les ruïnes del Real Chico i on té el naixement el coll de la Fuente Santa. Des del punt d'observació en què ens trobem albirem perfectament el bosc de «pinsapos» d'Estepona, el major dels que aquí es troben, al vessant nord de la serra i compost per arbres vells i de gran capteniment. També albirem a molt poca distància el de Casares, més reduït en extensió, però format per arbres més joves. El de Genalguacil es troba a certa distància i és el que més ha sofert els efectes devastadors del foc.

En el mateix coll trobem un magnífic exemplar dotat de gran abundància de les característiques pinyes del «pinsapo». El retorn al lloc on ens espera el «jeep» l'efectuem travessant en diagonal ascendent el bosc de «pinsapos» d'Estepona. Hi observem gran part de les característiques que vam veure l'any passat a la Sierra del Pinar, al bosc Grazalema. Això no té res d'estrany ja que es tracta d'arbres situats a la mateixa orientació geogràfica. L'única diferència és que en el d'Estepona es troben a mancar

En primer terme els senyals del foc, un dels enemics dels boscos de "pinsapos"; en segon terme un bosquet de pins i més enllà el bosc de "pinsapos" de Casares. Al fons, Sierra Crestellina, que queda sobre el poble de Casares.

Exemplars vells d'Abies Pinsapo en forma de baioneta.

Exemplar d'Abies pinsapo menjat pel bestiar, que li impedeix de desenvolupar-se i d'adquirir la seva forma característica.

exemplars joves. Exemplars joves que trobem quan, en arribar al cim, canviem de divisòria d'aigües i veiem novament Estepona als nostres peus. Amb pesar donem per finalitzat el nostre recorregut, recollim el cotxe de turisme al port de Peñas Blancas i ens acomiadem dels nostres amics a Estepona.

És difícil aventurar un pronòstic sobre el futur d'aquest bosc de «pinsapos». No hi ha cap causa perquè la massa actual retrocedeixi, sempre que puguin evitar-se nous incendis. També és possible que el bosc d'Estepona prossegueixi el seu avanç al vessant mediterrani si els ramats ho permeten. En canvi, no ens atrevim a pronosticar sobre la possibilitat que els tres boscos de «pinsapos», o sia, els d'Estepona, Genalguacil i Casares, puguin tornar a constituir una única i gran massa forestal, car si bé la soldadura entre els d'Estepona i Casares pot ser solament qüestió de temps, la unió entre els d'Estepona i Genalguacil sembla impossible, ja que en tractar-se de vessants molt inclinats l'aigua ha escombrat la capa vegetal i el sòl es troba degradat per complet.

Amb el meu amic Romaní ens dirigim d'Estepona a San Pedro de Alcàntara i Ronda. Abans d'arribar a Ronda, al quilòmetre 13,4 de la carretera que venim seguint, agafem un carril que es dirigeix a la finca de la Nova,

després d'un recorregut de quatre quilòmetres. Segons ens informen, l'esmentat carril segueix pels Quejigales fins a la casa forestal de la Sierra de las Nieves.

El guarda jurat de la Nava ens atén amablement i ens manifesta que des de la supressió del ramat de cabres, el bosc de «pinsapos» ha crescut amb un vigor inusitat i que se'n troben alguns exemplars de rara perfecció. Des de la mateixa casa albirem els bosquets de «pinsapos» que van ascendint per les ales de la Sierra de las Nieves (1.917 m) i els nombrosos exemplars joves que van envaint els abans cultivats camps de la finca. Aquí el panorama és completament distint del que hem observat el matí. En tractar-se de valls relativament planes, el «pinsapo» pot tornar a conèixer moments de gran esplendor.

El dia 23, al matí, decidim retornar a Màlaga seguint la carretera Ronda-El Burgo-Yunquera-Alozaina-Coín. Al quilòmetre 11,5 trobem el Collado del Viento, a 1.190 metres d'altitud i al cap de pocs quilòmetres el Puerto de las Abejas, a 820 metres. Des d'aquí podem contemplar tota la Sierra de las Nieves amb el bosc de Yunquera a la nostra esquerra, el de Ronda al centre i el que havíem visitat la tarda anterior des de la finca de la Nava, a la nostra dreta. En tot el nostre recorregut fins al mateix aeroport de Màlaga no perdem de vista l'esmentada Serra i les seves taques de «pinsapos». És de justícia reconèixer que, com que era un dia de gran claredat, perquè bufava un vent fresc, facilitava la visió nítida.

Havíem finalitzat el nostre recorregut per les restes d'una vegetació que respectà l'última gran època glacial. Són arbres d'una bellesa insòlita, que creixen en paratges d'agrest paisatge i que d'una manera sorprenent han sobreviscut als atacs del foc, de les cabres i de l'home, el seu pitjor enemic, però també l'únic en qui podem confiar per supervivència i millorament de la meravella natural que constitueixen aquests boscos de «pinsapos» a Andalusia.

Una primera a l'agulla del Centenar

per Josep Lalueza i Fox

Ja fa temps, seguint el camí que passa per sota de l'aresta del Bisbe i el Frare, ens havia cridat l'atenció un impressionant díedre de gairebé 200 metres de llargada que, seguint una línia vertical, portava al cim d'una esvelta agulla montserratina. Aquest díedre es presentava tan perfecte i polit, que semblava impossible que no fos solcat per cap via d'escalada, tenint en compte que ens trobem en una etapa d'escalada montserratina, en la qual és molt difícil de poder fer una «primera», si no és amb l'ajut de l'enutjós burí.

Aquest díedre de grans proporcions, significà aviat un repte per a nosaltres, i després d'aplicar els nostres esforços cinc caps de setmana, quatre escaladors del CADE vam aconseguir de posar els peus sobre l'agulla del Centenar, per una via inèdita.

Es tracta d'una escalada magnífica i de gran dificultat, aplicant principalment la tècnica d'encastament, per l'estreta fissura del díedre. A la seva part superior, aquest díedre forma un gran desplom que va ser superat, utilitzant pitons i tacs de fusta, alguns d'aquest darrers de dimensions considerables. Tot i que la verticalitat del díedre és absoluta, vam aconseguir de fer unes tirades en lliure de gran dificultat.

Amb la realització d'aquesta nova via, ens sentim satisfets de comprovar, que els recursos que encara ofereix aquest formidable massís-escola que és Montserrat, no són encara del tot esgotats. La via ha quedat del tot equipada, i esperem que sigui aviat repetida per d'altres escaladors.

Aproximació

Aquesta nova via transcorre per la cara nord de l'agulla del Centenar. Aquesta agulla es troba a un centenar de metres a la dreta de la paret de la Boleta Foradada. Per tal d'arribar al començament de l'escalada, cal seguir el camí que passa per sota de l'aresta de Bisbe, i quan ens trobem a la vertical de la Boleta Foradada, cal deixar el camí, i seguir recte amunt fins a l'inici de la via.

Fitxa tècnica de la via CADE a l'agulla del Centenar

1a tirada. — Situats al peu d'un díedre d'enormes proporcions, rematat per un desplom, es puja amb facilitat per uns replans herbosos, fins a la primera reunió (15 m II).

2a tirada. — S'ha de sortir de la re-

unió en artificial de burí. A uns 15 metres, trobarem uns pitons que segueixen cap a l'esquerra; no s'han de seguir. Cal continuar pujant amb escalada artificial fins a entrar al fons del díedre. Es puja amb tècnica d'encastament (IV sup.) tot superant un tros molt vertical, amb l'ajut d'un tac (VI) (40 m, A-1, IV sup., VI). Reunió en un replanet amb una gran savina.

Normes de la U.I.A.A. per a la valoració de dificultats i descripció d'itineraris

per Lluís Belvis i del Rio

Fa set anys, a l'assemblea de la U.I.A.A., a Madrid, Félix Méndez Torres, en nom de la Federació Espanyola de Muntanyisme i Fritz Wiessner, representant de l'American Alpine Club, van proposar d'actualitzar i millorar el sistema de graduacions de les dificultats en escalada en roca, que havia estat adoptat a Chamonix en 1947.

Aquesta proposta va ésser fonamentada en el fet de la gran confusió regnant, cosa que feia urgent de revisar el problema sota una base internacional.

Una comissió va ésser constituïda i dirigida per Jean Juge, president de la U.I.A.A. i Fritz Wiessner, com a president d'aquesta comissió.

Van compondre aquesta comissió eminents alpinistes, uns com a membres i altres com a consellers, i després de nombroses reunions i discussions van elaborar un primer reglament que va ésser ofert als alpinistes per ésser sotmès a crítiques i suggeriments.

Més tard va ésser presentat a l'Assemblea de la U.I.A.A. i, finalment, va ésser adoptat en 1971.

Principalment, aquest reglament vol remarcar clarament la neta diferència a fer entre l'escalada lliure i l'artificial, fet aquest que revaloritzava l'escalada en lliure.

Les vies lliures, amb abús de pitons, seran així catalogades d'escalada artificial.

Altres vies obertes en escalada artificial, sovint són superades en lliure gràcies al progrés de les tècniques.

Quan es tracti d'aquest tipus de «primeres» es farà constar a les guies de la forma següent:

VIA X

1a ascensió, 1967 A2

1a ascensió en lliure, 1971 - VI

Una de les fites fonamentals que té la U.I.A.A., és crear una unitat de concepció sobre totes les qüestions importants referents a l'alpinisme. Per això ofereix aquest reglament a tots els alpinistes i, principalment, als redactors de guies dedicades a l'alpinisme.

Quan he tingut a les mans aquest butlletí editat per la U.I.A.A. en 1973, no he dubtat ni un moment a posar-me a fer-ne la traducció, perquè crec que el seu contingut pot ser de molt servei a tots aquells que encara no hagin tingut l'oportunitat de llegir aquest butlletí, i que tenint en compte les seves recomanacions podrem millorar el nivell tècnic de les nostres ressenyes de vies d'escalada:

1) - A totes les descripcions d'ascensions és completament necessari de diferenciar clarament l'escalada lliure de l'artificial.

L'escalada artificial no és pas una continuació del VI grau, sinó que és una forma específica i tècnica de l'escalada.

La diferenciació de l'escalada lliure de l'artificial no és el fet d'utilització de qualsevol objecte fix col·locat artificialment.

Això significa que quan graduem una via o part d'ella com a lliure, hem d'entendre que la utilització de pitons, tacs, anelles de corda i altres mitjans artificials sols s'han d'utilitzar com a mitjans d'assegurança i no de progressió, és a dir, mai no els hem d'utilitzar com a preses de mà o bé de peu.

Si en un pas graduat com a lliure s'utilitza un pitó, tant si és com a presa de mà o bé de peu, o bé s'utilitza un estrep, aquest pas ha de ser graduat com a artificial (A).

La graduació de dificultats en escalada lliure pura, s'indicarà mitjançant la utilització dels números romans de l'I fins al VI, amb les seves subdivisions en inferiors (—) i superiors (+).

Quan en una via d'escalada lliure, a causa de la naturalesa de la roca, necessitem fixar l'assegurança per mitjà de pitons d'expansió (burins) en lloc de pitons normals, en fer la graduació indicarem darrera del número romà el símbol (e). Exemple: (Ve).

La graduació de dificultats en escalada artificial s'expressarà mitjançant la lletra (A), i a continuació les xifres àrabs del 0 al 4 com a mínim. La utilització dels pitons

d'expansió s'indicarà afegint-hi la lletra (e). Exemple: (A2e).

2) Sis graus són suficients per a poder graduar les dificultats en escalada lliure, ja que el fet de poder afegir-hi els símbols (—) menys i (+) més, circumstància aquesta que sols es pot fer servir a partir del III grau, fa que puguem obtenir catorze subdivisions.

L'escalada lliure pura d'un pas de VI + (límit de les possibilitats humanes) resta reservada solament a un nombre molt reduït d'escaladors excepcionals.

A continuació detallem la graduació de dificultats usada actualment i que va ésser inventada per Welzenbach l'any 1925.

I = F = Fàcil

II = PD = Poc difícil

III = BD = Bastant difícil

IV = D = Difícil

V = MD = Molt difícil

VI = ED = Extremadament difícil

En escalada artificial els graus de dificultat s'expressen de la manera següent:

A0* = Significa que en una via lliure s'utilitzen alguns tipus de pitons, com a preses de peu o de mà, però sense arribar a la utilització dels estreps.

Qui progressi en una escalada mitjançant un pitó està realitzant escalada artificial (A0), fins i tot sense fer servir els estreps.

A1 = S'utilitzen pitons i altres mitjans artificials, relativament fàcils de col·locar, i el pas exigeix poca força, resistència, valor o coratge. Els estreps hi són sovint necessaris.

A2 fins A4 = Indicant les dificultats tècniques creixents en la col·locació dels pitons, així com per a la introducció d'altres mitjans artificials a causa del tipus de roca, que es pot presentar poc compacta, amb desploms, sostres, fissures tancades, etc., etc.

En escalada artificial tot això influeix molt per a fer la graduació, ja que al moment de graduar hem de tenir en compte la utilització de for-

ça, tècnica, resistència i temps, que fan que l'escalador no solament tingui un cansament físic sinó també psíquic.

Sobre aquest punt hem de fer ressaltar que les majors dificultats en lliure són «estables», circumstància aquesta que no es dona en el cas de l'escalada artificial.

3) L'avaluació de dificultats s'ha de fer sempre en condicions normals.

A les vies que es fan sovint cal ressenyar el material d'assegurança «standard» (pitons, tacs, falques, etcètera), que normalment es deixa col·locat a la via i que s'ha de tenir en compte per a fer la valoració.

Per material «standard» s'entén el nombre de pitons utilitzats en condicions normals per una cordada d'escaladors experimentats i conscients de les seves responsabilitats. Més, encara, es recomana als autors de les guies manuals que expressin a continuació de les graduacions de les dificultats la menció «sense nou pitó», així es pot fer notar que tot pitonatge o qualsevol altre mitjà accessori addicional disminueix la dificultat de l'itinerari o recorregut de la via.

Per a les ascensions importants es recomana igualment de ressenyar les condicions de la 1a ascensió i el material utilitzat. Cal abstenir-se de graduar mitjançant una dificultat mitjana, ja que és molt difícil d'establir una norma sobre aquest punt. La mitjana resulta de la graduació dels passos de les indicacions complementàries (veg. punt 4 d) de l'altura de la via i dels exemples comparatius.

4) Al principi d'una ressenya i segons les característiques de la via, hem de fer constar les informacions següents:

a) Data de la primera ascensió i nom dels participants.

b) Grau de dificultat del pas més difícil.

Si la majoria dels altres passos són més fàcils, cal fer-ho constar a continuació. Si una via consta d'escalada combinada, és a dir, lliure i artifi-

cial, els passos en lliure s'indiquen en números romans i els artificials amb la lletra A en majúscula i els números àrabs.

En primer lloc, es farà constar la tècnica predominant a la via, escalada lliure o artificial, després els elements secundaris menys característics i de menys dificultat.

Fent-ho així, el caràcter de l'itinerari s'haurà definit en gran part.

c) Nombre de pitons «standard» tacs, etc., etc., necessaris.

d) Detalls sobre la naturalesa de la via i els seus perills:

Fatigosa (física o psíquica per la tensió nerviosa).

Assegurança difícil - molt desplomada.

Exposada, escalada d'encastament o escalada de placa.

Perills objectius: Exemple: Zona de caiguda de pedres o gels.

Zona amb cascades, en roca mullada amb perill de verglaç.

Zona amb canvis ràpids de temps, itinerari perdedor o poc evident.

Via de difícil retirada o, fins i tot, impossible més enllà de cert punt.

e) L'altura en metres de la paret i la longitud total de la via, la llargada de les diferents tirades i els emplaçaments dels bivacs.

f) Material necessari que s'ha de portar, els pitons, mosquetons, tacs, anelles de corda, llargada de la corda que es recomana.

g) Duració mitjana de l'escalada, tenint en compte el temps d'ascensió i el temps de descens.

h) Època o estació més favorable.

i) Apreciacions de caires generals, per exemple: Paisatge magnífic, bell itinerari, escalada molt agradable, bona roca.

Particularment en les vies llargues i difícils hem de fer constar exemples de tipus comparatiu, com ara l'escalada a una via coneguda de la regió que tingui el mateix grau de dificultat, i en cas que això no sigui possible, un altre exemple d'ascensions semblants molt conegudes internacionalment.

k) Situació i mitjans d'accés a la via.

5) Les dificultats tècniques de les escalades sobre neu i sobre gel no es poden classificar de manera sistemàtica, perquè aquestes depenen essencialment del grau de pendent, per una part, i per l'altra del caràcter variable de la neu i del gel.

Una paret, o bé un pendent de glaç recobert de neu dura, pot oferir una ascensió relativament fàcil, i no seria aquest el cas si la paret o el pendent presentés solament glaç dur, ja que aleshores ens exigiria una ascensió dura, esgotadora i difícil. La descripció reflectirà tan exactament com sigui possible el caràcter particular i el grau d'inclinació dels pendents de neu i gel de les parets. Les zones amb esquerdes típiques, les cornises i el perill d'allaus també han de ser ressenyats.

En les ascensions mixtes de gel i roca, les parts rocoses seran descrites d'acord amb l'avaluació dels graus de dificultat.

Amb el desenvolupament ulterior de l'alpinisme a les regions de grans altituds podrà intervenir un estudi complementari.

6) És convenient que la descripció de les vies o itineraris d'ascensió siguin sempre complementada amb la descripció exacta de dalt a baix, de la via de descens, la més fàcil, la més favorable per a conduir-nos al peu de la muntanya. En principi, hi figurarà l'orientació de la via de descens, així com els punts de senyalització típics. La direcció a dreta o esquerra serà també indicada perquè l'escalador resti encarat al buit. També s'esmentarà la situació del rappel així com de les anelles de rappel que eventualment puguin restar.

7) En la majoria de matèries ja enumerades, hem d'inserir a la introducció de les guies manuals una taula explicativa de l'anotació U.I.A.A. de dificultats. Cada grau serà il·lustrat mitjançant exemples comparatius d'ascensions conegudes dins la mateixa regió i també dintre d'altres massissos de reputació internacional. Si cal, la taula mostrarà, en mirar-la, la graduació

de les dificultats segons el sistema utilitzat dintre de la regió descrita. Si un jutja oportú de fer constar dins de cada descripció d'itinerari els símbols utilitzats dintre la regió, els quals seran precedits dels símbols de l'anotació U.I.A.A.

8) En descriure nous itineraris, l'avaluació de les dificultats establertes pels primers escaladors hi ha de figurar solament a títol provisional, almenys fins a poder disposar de les indicacions comparatives de les diferents cordades següents: Exemple: Dificultat VI segons la primera cordada, fins al moment no disposem d'altres criteris donats per altres cordades que hagin realitzat aquesta ascensió.

9) A les guies on apareguin ressenyes de vies s'hauran d'utilitzar els símbols següents.

1. Reunions	
Fàcil	2. Bivacs Còmode
Dificil	Incòmode
Molt difícil (sobre estreps)	Penós
3. Pedres	5. Herba
4. Neu o glaç	6. Arbre
7. Xemeneia	
8. Díedre	
9. Bloc encastat	13. Cornisa
10. Canal	14. Placa horitzontal
11. Placa vertical	15. Balma
12. Aresta a la paret	16. Nínxol

	17. Desplom
	18. Sostre
	19. Fissura a superar en lliure.
	20. Fissura a superar amb tacs.
	21. Travessia per mitjà de pèndol dreta
	esquerra
22. Passatge en escalada lliure	
- + - + - + - + - +	
I II III IV V VI	
23. En artificial amb pitons	
A1 A2 A3 A4	
En artificial amb expansió	
A1e, A2e, etc.	
24. VN = via normal	
25. - - - - - variant	
26. - - - - - Itinerari amagat	
27. Itinerari visible	

© 1968 U.I.A.A. Ginebra

10) Les guies manuals regides segons aquestes normes d'apreciació U.I.A.A., ho poden fer constar si ho desitgen.

Apreciació dels graus de dificultat

I = F = Fàcil = Aquesta escalada és la més fàcil i, per tant, s'hi fan servir les mans com a punt de suport. Els principiants l'hauran de practicar encordats.

II = PD = Poc difícil = Dificultats mitjanes. Veritable escalada amb la utilització de peus i mans (regla o posició dels tres punts de suport). Els escaladors entrenats la realitzen sovint sense encordar.

III = BD = Bastant difícil = Aquesta graduació és on normalment acostumen a encordar-se els esca-

ladors. A les vies és molt freqüent, en passatges llargs, l'equipament de pitons com a mitjà d'assegurança. Amb passatges invertits o desplots amb bones preses, exigeix ja la utilització de força. És necessària la pràctica del rappel. Límit superior a les possibilitats de l'escalador ocasional. Cal la utilització de pitons i mosquetons per a poder fer front a qualsevol eventualitat. Naturalment, l'assegurança i l'autoassegurança han de ser, si és possible, dinàmiques.

IV = D = Difícil = Aquí comença l'escalada de caràcter més nou. Assequible solament als escaladors experimentats i ben entrenats. Cal tenir una bona tècnica, generalment per als passatges llargs. Martell, pitons, mosquetons i bagues indispensables.

V = MD = Molt difícil = Els pitons intermedis d'assegurança són la regla. Escalada molt atlètica que exigeix una tècnica molt refinada. Reservada als escaladors amb resistència i gran experiència.

VI = ED = Extremadament difícil = Reservat a l'èlite. Les preses de peus i mans hi són minúscules i exigeixen de l'escalador una força de dits excepcional (entrenament intensiu a les escoles d'escalada indispensable). Escalada, aquesta, extremadament exposada, on els relleixos són mínims i minúsculs, i sovint acompanyades d'escalada artificial, circumstància aquesta que fa aleshores necessària una abundant provisió de pitons, mosquetons i estreps. Solament poden superar el VI+ els escaladors més forts, més entrenats i sempre que es trobin en condicions normals, és a dir: roca seca, i utilitzant al màxim les seves característiques (preses de mans i peus, progressió per oposició o per frec), i l'equip més adequat (exemple: soles de les botes i tipus de bota per a cada tipus de roca).

Un passatge de VI+ representa una escalada al límit de la caiguda, impracticable en condicions hivernals sense la utilització de pitons com a preses suplementàries.

CRÒNICA DEL CENTRE

Actes a Chamonix del centenari del C.A.F.

Els dies 7 i 8 de setembre passat, el nostre president, senyor Agustí Bou, i la seva esposa, acompanyats del vice-president, senyor Lluís Puntis, es traslladaren a Chamonix invitats pel Club Alpi Francès amb motiu de la celebració del Centenari d'aquesta Entitat.

El dissabte dia 7, a la tarda, tingué lloc una recepció a les delegacions dels clubs alpins estrangers. Va presidir-la el president del Club Alpi Francès, senyor Charles Meyer. Entre els assistents, molt nombrosos, hi havia Sir John Hunt, que va ésser el que dirigí l'expedició britànica que conquistà l'Everest per mitjà d'Edmund Hillary i el sherpa Tensing. També hi havia guies de Chamonix, entre ells Gaston Rebuffat. Igualment hi assistiren tots els presidents de les principals entitats alpinistes del món. La representació de Chamonix estava presidida pel seu batlle, Maurice Herzog, antic conegut nostre per la seva victòria sobre l'Annapurna.

A continuació, i a l'Hotel dels Alps, el Club Alpi Francès va oferir un sopar als assistents. El diumenge dia 8 es procedí a la inauguració del nou refugi de l'Argentièrre, situat sobre la gelera d'aquest mateix nom, a 2.771 metres, enfront de les parets nord del Triolet, Agulles Curtes, Agulles Dretes i l'Agulla Verda; o sia, davant de les parets de roca i glaç més difícils de tots els Alps. A més, aquest refugi es troba sobre l'alta ruta que va de Chamonix a Zermatt.

Els que es traslladaren a la inauguració ho feren, bé des de l'estació intermèdia del telefèric de la Creu de Lognan, seguint la gelera d'Argentièrre, o bé des de l'estació superior del telefèric dels Grands Montets, travessant les geleres de Rognons i d'Argentièrre.

El refugi és apte per a 140 places, construït pràcticament tot ell de fusta, i té una concepció moderna, atrevida i, alhora, molt sòlida.

En conjunt es reuniren unes 300 persones, entre ells un grup coral, i un altre grup que anava vestit com els alpinistes de cent anys enrera. Van funcionar a la perfecció tant el servei d'actualment, perquè es va donar a cada assistent una bossa **picnic** molt ben assortida, com el servei d'helicòpters que, tant a la pujada com a la baixada, van traslladar nombrosos dels participants.

Els actes es van cloure amb el lliura-

ment d'una corona de flors al monument de Jacques Balmat i una sèrie de manifestacions esportives a l'estadi de gel, per commemorar el cinquantè aniversari dels Jocs Olímpics d'hivern celebrats a Chamonix l'any 1924.

Finalment, la vila de Chamonix va oferir una recepció a tot el poble i als participants estrangers.

Tant la inauguració del refugi com aquest últim acte van comptar amb l'assistència de Pierre Mazeaud, actual ministre de la Joventut i els Esports, deixeble de Lionel Terray i destacat alpinista.

Tant el senyor Mazeaud com els senyors Herzog i Meyer van atendre continuament i amb tota simpatia els representants de la nostra Entitat.

El dilluns dia 9, abans d'emprendre el retorn cap a Ginebra i Barcelona, van efectuar una última visita al xalet que el C.A.F. té a Chamonix, on el senyor René George, vice-president del C.A.F. i president de la Comissió de gestió dels refugis i dels xalets per a esquiadors del C.A.F., va conversar llargament amb els nostres representants, els va explicar el funcionament del Club i els prometé enviar dades sobre els seus refugis.

Assistència a escoles alpines

Durant els dies 21 al 27 del passat mes de juliol, cinc membres del Centre Excursionista de Catalunya, Conrad Blanch, Josep Casanelles, Xavier Gregori, Jordi Iranzo i Lluís Vinsac, varen assistir a l'escola d'Alta Muntanya del massís Ortles-Cevedale (Alps Italians), proper a la ciutat de Bòrmio.

Prenent com a base el refugi Quinto Alpini, es varen realitzar diferents sessions teòriques i pràctiques sobre les tècniques en glaç i roca. També, i dins l'activitat de l'escola, s'efectuaren les ascensions al Mont Zebrú (3740 m) i Gran Zebrú (3859 m), dos dels cims més característics de la regió que comprèn el Parc Nacional del Zebrú.

La bibliotecària senyora Magdalena Puig ha mort

Indubtablement, aquesta trista nova colpirà dolorosament tots els assidus lectors i els impenitents contertulis de la nostra vella Biblioteca, que la senyora Magdalena Puig regí amb tant d'entertament com dedicació durant tants anys.

Magdalena Puig i Parcerisas s'havia

graduat a l'Escola de Bibliotecàries de la Mancomunitat de Catalunya i havia exercit el seu càrrec a la Biblioteca de la Cambra de Comerç i Navegació de Barcelona. L'any 1927 entrà a prestar els seus serveis a la Biblioteca del Centre, i allí seguí, plenament identificada amb l'esperit i l'essència de la nostra entitat i amb una dedicació i una cura que palesaven el seu alt nivell professional fins a la seva jubilació, ocorreguda l'any 1964.

Aquest amor per les coses de la nostra casa l'havia portat a cursar la seva alta com a sòcia del Centre l'any 1947, i al marge de la seva assídua dedicació professional, freqüentava els seus actes culturals i commemoratius, fins i tot en aquests darrers anys, en què el pas de la vellesa havia minvat les seves activitats.

El seu record restarà per sempre més unit al de l'antiga i entranyable Biblioteca, de què ella tingué una tan amorosa cura, i els qui tan sovint ens hi vam acollir, en la companyia dels vells llibres i el silenci august de les seves sales, servarem ben viva dintre nostre la imatge d'aquella bibliotecària exemplar.

Josep Girona

Conferència del nostre consoci Josep M. Garrut

El dia 10 de novembre proppassat, amb motiu de la festa patronal dels Amics dels Goigs, el nostre consoci senyor Josep M. Garrut, subdirector del Museu d'Història de la Ciutat i vocal de la junta creadora de la Societat de Ciències i Arts de la nostra entitat, va pronunciar una conferència, il·lustrada amb diapositives de goigs, sobre el tema «Alguns convents desapareguts de Barcelona a través de llurs goigs».

La dissertació de l'amic historiador fou un itinerari ciutadà per aquells llocs on antigament havien existit convents que han desaparegut, en llur majoria, durant el segle passat, però que han deixat en els goigs un testimoni de la seva existència, del seu emplaçament i de la seva devoció. No cal dir que la nodrida concurrència, formada per un públic ja preparat sobre matèria de goigs, va seguir amb molt d'interès aquest recorregut abreujat i ben documentat sobre els antics convents barcelonins, i amb els seus aplaudiments van manifestar la satisfacció que els havia produït l'erudita dissertació del senyor Garrut.

Havent acabat, el senyor Josep M. de Valls, president dels Amics dels Goigs, va donar les gràcies al senyor Garrut per la seva magnífica conferència i tot seguit un jurat qualificador va fer públic el nom dels guanyadors del concurs de goigs, dedicat a la nova santa catalana, Teresa de Jesús Jornet i Ibars, filla d'Aitona, recentment canonitzada. El guanyador del primer premi fou mossèn Malats i el de l'accèssit el conegut poeta i home de lletres Osvald Cardona.

Els goigs premiats, un cop hauran estat editats, passaran a engrossir la col·lecció de la nostra entitat.

Viatge a Suïssa, Àustria i el nord d'Itàlia

La Secció de Ciències i Arts va portar a terme, dels dies 4 al 18 d'agost, un viatge per Suïssa, Àustria i el nord d'Itàlia. Tots els assistents van començar el viatge amb l'agradable companyia d'un opuscle de 14 pàgines, molt ben documentat, obra del nostre consoci Antoni Amat, que com una mena de **cicerone** literari anava guiant els viatgers a través dels països visitats, i que ara constitueix un bell record de l'excursió, com un memoràndum de tot allò en la contemplació de què ens vam poder deleitar. L'encert d'aquest opuscle és l'amenitat amb què el nostre amic hi ha esmerçat la seva erudició, desproveïda de la feixugor del rigorisme historicista i esquitxada de notes d'humor i de comentaris de collita pròpia plens d'enginy.

En destacarem solament alguns passatges. L'amic Amat diu que vam travessar la nostra frontera administrativa pel mateix lloc pel qual s'ha dit que havia passat Hanníbal amb el seu exèrcit i els seus elefants quan feia cap a la conquesta de Roma. Com podem veure, doncs, ja des del seu inici s'agermanen en aquest opuscle erudició i hu-

mor, agermanament que es repeteix en totes les ocasions en què s'escau.

L'itinerari segueix per Beziers, Avinyó, on documenta el famós cisma del segle XIV i la personalitat del famós papa Luna. Quan arriba a terres de Llombardia diu: «Si haguéssim fet aquest viatge dos segles enrera, l'hauríem anomenat 'Viatge a l'Imperi Austro-Hongarès'». Es visita Milà, la ciutat que ha canviat més cops de mans, ja que ha estat romana, dels bàrbars, franca, llombarda, alemanya, austríaca, espanyola i dominada per Napoleó I. Segueix molta documentació sobre la ciutat, la catedral (el Duomo), Santa Maria della Grazia, etc.

El trajecte descrit continua per Locarno i Lugano, el llac Maggiore amb les seves illes Borromees, de la família del conegut sant Carles Borromeu, Bolzano, Bergamo, Brescia (que va ser passada a ganivet per Gastó de Foix), Trento, sobre el riu Adigio, el llac de Carezza, Canazei, Chiusa, de caràcter tirolès, Cortina d'Ampezzo, Dobbiaco, el pas de Falzarego i el de Pordoi, d'aspecte dantesco, i tot seguit el país austríac. Abans d'entrar a Àustria l'amic Amat fa una dilatada exposició històrica de la nació i fins i tot dels països veïns. Segons ens explica, Salzburg és nom compost de les paraules alemanyes **salz** (sal) i **burg** (castell), és a dir, castell de la sal, i es justifica perquè en aquesta regió hi ha mines de sal molt importants. Viena, amb la coneguda residència imperial de Schönbrunn, és una barreja d'estils i ha vist onejar successivament tot un seguit de banderes: la imperial austríaca, la de Napoleó, la de la república, la de la creu gammada, la roja soviètica, la nord-americana i l'austríaca actual. Prossegueix el recorregut per Klagenfurt, Gurk, amb una catedral romànica, i d'aquí, per Dine, es passa de nou a Itàlia, i es continua per Venècia, amb els seus canals, la plaça de Sant Marc i el pont dels Sospirs (que és un nom molt romàntic, bé que a l'època dels duxs de romàntic no en tenia gaire), per Verona, Màntua, Gènova, i d'allí a França cap a la Costa Brava, per Menton, on va viure i morir Blasco Ibàñez, en un palau voltat de jardins, avui totalment abandonats, Mònaco, Niça, Cannes, Marsella i Perpinyà.

Hem reproduït unes breus pinzellades, un simple tast d'un recorregut del qual queda constància escrita. Són 4.000 quilòmetres amb un guiatge que recomanem de llegir, a la nostra Biblioteca o, si algun lector el vol tenir a fi de rea-

litzar-lo, el pot demanar a la Secció de Ciències i Arts.

Comissió d'Educació Cívica

El paisatge ha de suportar no solament les calamitats o estralls que es produeixen naturalment, com els aiguats, les pedregades, l'eixut, els incendis forestals no provocats, sinó també els que provenen de la barbàrie, de la inconsciència, de la deixadesa i de l'esperit vandàlic, en definitiva, de la ignorància, de les allaus humanes que, cada vegada més, aprofiten tots els dies i tots els períodes de temps de lleure de què disposen per a cercar a la naturalesa unes hores d'esplai, d'esplai certament legítim i merescut, però ben sovint incontrolat i reprensible, ja que si el paisatge és de tothom i tots hi tenim dret, és en nom d'aquest mateix principi que s'hauria de respectar i evitar que hi quedessin els rastres del nostre pas. L'increment dels mitjans de locomoció propis i el descens del nivell cultural i de la consciència cívica es conjunquen perquè la degradació del paisatge sigui un fet progressiu, que ateny proporcions més que alarmants.

Poca cosa hi podem fer des de les nostres modestes posicions, però entenem que, tanmateix, és un deure indefugible per part nostra d'insistir continuament sobre aquest tema, car no podem desentendre'ns de la realitat i creiem que, la salvaguarda del paisatge, s'està convertint en la missió primordial de l'excursionisme en el futur immediat.

S'acaba de rebre ara, a la Biblioteca del Centre, l'opuscle «**Sentiers**», redactat en llengua francesa, i publicat per la «mairie» d'Osseja (la Cerdanya), que és un aplec d'itineraris pels massissos del Carlit i del Puigmal, i ens ha semblat adequat de reproduir-ne, en la seva versió catalana, el poema «La muntanya», original del conegut escriptor Samivel, que constitueix, de fet, un conjunt de normes i directrius que ens fem nostres de bon grat:

«Heus aquí l'espai, l'aire pur, el silenci. El reialme de les aurores intactes i els animals senzills.

Tot el que us manca a ciutat ho teniu aquí, reservat a la vostra joia. Aigües lliures, homes lliures: aquí comença el país de la llibertat.

Els inconscients no respecten la natura. Es creuen que, cobrint-la de sutzura, s'engrandeixen

i ni saben tan sols que ella es venja.
Poeu en el tresor de les altures,
però que llueixi després per a tothom.

La feblesa té por dels grans espais.
La mediocritat té por del silenci.
Obriu els ulls i les orelles, tanqueu els
transistors.

Ni soroll, ni crits, ni motors, ni botzines.
Escolteu el silenci de la muntanya.

Les meravelles de debò no costen ni
cinc cèntims.
La marxa neteja el cervell i fa alegria.
Colgueu les preocupacions i les llaunes
de conserves.

Un visitant intel·ligent no deixa rastre
del seu pas:
ni inscripcions, ni destruccions, ni des-
ordre, ni deixalles.
Els papers llardosos són la targeta de
visita dels porcs.

Colliu bons records, però no colliu les
flors.

Sobretot, no arrenqueu les plantes: hi
sorgirien pedres.

Calen molts brins d'herba per a bastir
un home.

Assolador de boscos: mal ciutadà.
Qui destrueix el niu, buida el cel, i fa la
terra estèril.

Enemic dels animals: enemic de la vida:
enemic del demà.

Ocells, marmotes, erminis, isards, ca-
birols

i tot el petit món de pèl i ploma
necessiten d'ara endavant la vostra amis-
tat per a sobreviure.

Declareu la pau als animals tímids.
Deixeu-los viure tranquils,
que a la primavera vinent tornin a ale-
grar els vostres fills.

Prohibida la cacera, llevat de la d'i-
matges!

No feu foc a la bona de Déu, ni acam-
peu a qualsevol lloc.

Qualsevol acte irreflexiu, ho pot fer mal-
bé tot.

Aquests béns, aquestes bel·leses són de
tots

i són també el vostre heretatge personal.
Accepteu conscientment, de bon cor, les
seves disciplines

i serveu-lo personalment contra el van-
dalisme i la ignorància.»

Samivel

foto: Jan Bace

Secció de Cinema Amateur

L'èxit assolit per la nostra represen-
tació de cinema amateur en el Concurs
Internacional de la UNICA, celebrat a
Colònia —i del qual fèiem esment en
el precedent número de «Muntanya»—
ha tingut un ampli ressò en tots els mè-
dis i entitats on es practica aquesta mo-
dalitat cineàstica.

Algunes d'aquestes entitats, especial-
ment les locals, han aprofitat l'avinen-
tesa del nou curs 1974-1975 per a ini-
ciar-lo amb la projecció del programa
que integrà la selecció esmentada.

Així, la UCA (Unió de Cineastes Amate-
urs) obrí les seves portes, les seves
activitats anuals, amb la projecció de
les pel·lícules **I Déu creà... els peixos**,
d'Eduard Admetlla i Joan Capdevila i
Nogués; **La pau de Sara Sterling**, del
«Grup 3P», que tots sabem que compo-
nen en Carles, l'Artur i en Xavier Peix;
Blanc i Negre i **La porta**, de Joan Baca
i Toni Garriga, i es va sostenir, després,
un animat col·loqui amb els autors, que
no dissimularen la satisfacció que sen-
tien tant per ells mateixos —és natu-
ral—, com pel moviment cineàstic ama-
teur, que està vivint uns moments d'au-
tèntica renovació i inquietud, i ens per-
met de nou figurar entre els millors del
context cineàstic mundial, dintre la nos-
tra limitada especialitat.

Al cap de pocs dies la nostra Sala
d'Actes resultà del tot insuficient per a
donar cabuda —i no parlem d'incòmoda

cabuda— al nombrós aplec de cineis-
tes i amics que s'hi congregaren per re-
tre tribut d'homenatge merescut als au-
tors de les pel·lícules que integren el ja
repetit programa de la UNICA.

La sessió s'inicià, però, amb una no
menys agradable sorpresa que Josep-
Jordi Queralto presentà als assistents:
un reportatge —arranjat a corre-cuita—
a través del qual es visqué una mica
l'ambient i els actes més sobresortints
dels dies en què transcorregué el Con-
curs i Congrés de la UNICA '74 KÖLN.

Després vingué la projecció, l'aplau-
diment i el comentari favorable, incen-
tiu per continuar endavant en aquest ca-
mí que desitgem als nostres cineastes
i també, generalitzant, al nostre impor-
tant cinema amateur.

Esperem que la divulgació d'aquesta
activitat arribi a tots els racons on es
manifesti, de cor, l'afany i l'interès que
entenem que ha de despertar el nostre
cinema minoritari, però amb esperit d'ar-
ribar a ésser conegut a bastament.

Nova Junta Directiva. — Un altre fet
important ha assenyalat la vida de la
Secció de Cinema. En Felip Sagués i
Badia, que havia presidit durant quasi
20 anys els destins i activitats de la
Secció, i a qui, el passat juny, es va
retre un sentit i emotiu homenatge, ha
traspasat el seu comanament. A l'As-
semblea Ordinària fou elegit, unànime-
ment, en Josep-Jordi Queralto i Torner
com a president de la Secció, i foren

reelegits alguns dels membres a qui reglamentàriament pertocava de cessar. També van entrar a integrar-se al Consell Directiu altres associats.

L'Assemblea atorgà un vot de confiança al nou president, tant per acompanyar-lo en la tasca que li espera com per acabar de formar —si cal— l'equip que li farà costat. Li desitgem, junt amb els companys de la Directiva, tota mena d'èxits en el programa de treball que s'hagin plantejat.

Delmiro de Caralt. — Permeteu-nos acabar el nostre comentari dedicant una salutació d'homenatge a aquest peoner del nostre cinema amateur, en escaure's els 50 anys de la «Biblioteca del Cinema», que amb tant d'amor i encert Delmiro de Caralt anà aplegant al costat de la seva estimada esposa (a.c.s.), Pilar de Quadras de Caralt, durant la seva vida activa. L'exposició celebrada al «SONIMAG 12» d'enguany ha estat una demostració pública de l'afecte que se sent per l'obra de la «Biblioteca del Cinema» i el seu promotor.

El Centre i la Secció de Cinema, especialment, s'adhereixen de tot cor a l'homenatge, a l'esforç no defallit encara de Delmiro de Caralt. Per molts anys!

J. Capdevila i Nogués

que el tema és seriós i greu— perquè s'ha fet ús i abús del terme per a qualsevol cosa, incloent-hi la publicitat comercial. Però creiem que aquest cop, aquesta breu notícia té un relleu important per diverses raons que esbossem tot seguit:

Aquesta sèrie d'articles és fruit de l'amical col·laboració de la revista i la Institució Catalana d'Història Natural, filial de l'Institut d'Estudis Catalans i, per tant, els temes seran tractats per professionals que coneixen a fons el problema i que actualment treballen en equip i redacten un Llibre Blanc que prepara la ICHN sobre aquest tema, el qual marcarà una fita decisiva en la definició dels problemes del medi a casa nostra, en la selecció de les solucions i il·lur aplicació.

És novetat, en certa part, l'objectiu d'aquests treballs encaminats a donar una informació documentada i justa dels problemes i solucions que es poden adoptar, deixant a gratient una posició exclusiva de denúncia —moltes vegades

infructuosa, pel que fa a les seves possibilitats de sensibilització— perquè no ens aconduïx on volem arribar nosaltres: formar un estat d'opinió justa i documentada en els nostres consociats i lectors.

En darrer lloc, volem assenyalar l'amplària de la temàtica dels treballs que apareixeran —dos a cada revista— i que inclouran, en principi, aspectes com els següents: L'ordenació del territori. L'equilibri de les factors naturals. Les grans unitats geomorfològiques dels Països Catalans. La dinàmica de la vegetació. La unitat del paisatge vegetal als Països Catalans. La contaminació de les aigües. Les regions faunístiques dels Països Catalans. Els incendis forestals. L'impacte urbà i industrial sobre la natura. La desaparició d'àrees humides. Els parcs naturals. La freqüentació d'espais lliures.

Creiem que és una bona tasca la que preparem i que hem de felicitar-nos tots plegats, per aquesta magnífica col·laboració de la ICHN, amb la qual ens lliga ja d'antic una relació tan estreta.

crònica

Redacció de «Muntanya»

Agraïm a Manuel Casanova la col·laboració que n'hem obtingut fins ara, com a comptador de la revista, lloc en el qual ha cessat i que ha estat ocupat per Josep Velázquez, el qual venia laborant ja en d'altres activitats de la redacció.

Recordem, de nou, que la revista necessita més col·laboradors, ja que hi ha diverses tasques concretes que no es poden dur a terme per falta de gent. Podem anunciar, però, que des d'ara comptem amb la col·laboració de Modest Montlleó com a cronista de les activitats del Centre i de Josep Casanova pel que fa a les notícies d'interès alpinístic.

Els problemes del medi natural

Preparem per a l'any vinent una sèrie d'articles sobre el tema genèric de la conservació de la natura. Aquesta breu notícia, per si sola, no té gairebé relleu, pel fet que en aquests darrers temps tothom ha ficat cullerada en aquest tema i no sempre amb encert i coneixement de causa, i també —tot i

Madrienyas a l'Hindukush

Una expedició espanyola composta per Luis Blanco, José Miguel Cuevas i Antonio Alsina han dut a terme una ascensió al Noshag (7.492 m).

Aquests tres alpinistes madrienyas, que pertanyen al grup de muntanya de la Facultat de Dret de Madrid, van emprendre el viatge cap a l'Afganistan amb un vehicle Citroen «break». La seva idea primitiva era d'ascendir al Kishmi-Khan, situat, al corredor de Wakhan, quan encara comptaven amb la col·laboració de tres alpinistes més i d'altres ajudes diverses, les quals no els van arribar. Havent-se reduït el grup a tres elements, i per tal de no perdre l'oportunitat, van emprendre el camí de Kabul amb el propòsit d'intentar el que els resultés més factible o, en darrer extrem, de fer una visita turística. Un cop a la capital de l'Afganistan, el govern d'aquest país els va concedir el permís d'ascendir al Noshag, però amb la regulació posterior que havien de ser més de tres. Per consegüent, es van agrupar amb uns alpinistes alemanys que es trobaven en una

situació similar i van decidir d'aprofitar l'ocasió tots plegats.

La marxa d'aproximació va durar dos dies i amb uns cinc o sis portadors contractats van arribar a la cota 4.500, on van plantar el campament-base. Després, van instal·lar els consecutius campaments d'alçada a 5.400, 6.450 i 7.000 metres, i, sense gaires complicacions, el dia 25 d'agost la cordada formada per José Miguel Cuevas i Ewald Ruf va aconseguir el cim.

Al cap de dos dies José Miguel Cuevas i Antonio Alsina van intentar l'Aspe-Safed (6.507 m), però només van poder arribar a l'alçada de 6.200 metres.

Missa dels muntanyencs a Siurana

El Foment Excursionista de Barcelona, com de costum, va organitzar una vegada més una missa en memòria dels excursionistes morts durant l'any, que tingué lloc el dia 10 de novembre. El marc escollit per a la mística diada fou Siurana de Prades. Ja també en una altra ocasió fou aquest modèlic poblet prioratí escenari de la missa dels munta-

nyencs, i és que el lloc és escaient.

Una bona representació excursionista va acudir a la cita i van omplir l'església romànica, dedicada a la Verge de les Aigües. Oficià la missa mossèn Joan Botam, que fou el sacerdot iniciador d'aquestes trobades. Les lectures foren llegides pels coneguts excursionistes Domènec Cabré i Jordi Mir. Un grup coral va seguir l'acte litúrgic amb cançons prou conegudes i adients a l'acte. L'homília del pare Botam, com de costum, fou una exposició magistral de les virtuts de l'home excursionista que sap estimar la naturalesa i l'obra de Déu en els seus variats aspectes. Va fer ressaltar la vàlua dels homes que inflamats de fe segueixen els camins del destí, esperançats de trobar la pau, la germanor i l'assossec. Sens dubte, els companys que ens han deixat, posseïts de tan nobles inquietuds, gaudeixen ara plenament de tot allò que tan àvidament cercaven pels viaranyes de la terra. Sentim la seva absència física i ens dol de no tenir la seva companyia, però pensem que sens dubte han assolit l'alta

recompensa a la seva obra ben feta, al seu pas recte i honest.

El dia va començar lleganyós a primera hora, com si un suau vel de gasa ens privés de veure les muntanyoles prioratines; aviat, però, un sol miracler avivà el paisatge i ens mostrà el Montsant altiu, presidint la jornada des del seu setial de pedra.

El batlle Genari Martorell va excusar la seva assistència per trobar-se malalt a casa de la seva filla, prop del pantà. D'altra banda, sabem que la Direcció General de Belles Arts li ha concedit la medalla de bronze, pel seu desvetllament en pro de la conservació i la reconstrucció del patrimoni de Siurana. Els excursionistes, certament, hi trobaren millores, principalment a la pista amb el nou pont sobre el riu de l'Argentera, que amb les seves aigües ajuda a emplenar el pantà que, per cert, era gairebé ple.

Es va repartir entre tots els assistents un bonic recordatori amb un poema sobre Siurana original de Climent Forner, il·lustrat amb una xilografia d'Antoni Gelabert, i es va anunciar que l'any vinent la missa tindria lloc al santuari de Montgrony.

A dos quarts de quatre de la tarda, i davant de l'església, tenia lloc l'acte de comiat amb el cant dels adéus. Tot baixant pels zigzaguejants camins encinçats, els muntanyencs, amb la pregària als llavis, es deien a reveure si a Déu plau.

I a la llunyania, les muntanyoles de llicorella, amb els ceps sense fullam, reben la llum tèbia tardoral que invitava al record de l'obra desenvolupada per l'amic que ens ha precedit en el camí de l'etern.

La nostra entitat hi fou representada pels amics Gelabert, Aspachs, Montsió, Garcia i d'altres.

XVIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos a l'Espluga de Francolí

El passat 29 de setembre es celebrà, a la vila de l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà), la XVIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos.

Recordem que aquestes Assemblees se celebren anualment des de fa 25 anys, per tot Catalunya, d'una manera itinerant, i que apleguen nombrosos intel·lectuals i estudiosos del país amb la finalitat d'aportar dades de tot ordre que contribueixin a aprofundir en l'estudi del lloc escollit i la seva comarca.

L'Assemblea de l'Espluga, que aplegà un gran nombre d'assistents, s'inicià amb la recepció dels assembleistes al Casal de l'Espluga de Francolí, i la visita de la Comissió Permanent i la Comissió Organitzadora a l'alcalde de la vila, a l'Ajuntament. La sessió acadèmica tingué lloc a la sala d'actes del Casal, amb la lectura de cinc ponències pels corresponents autors, i del resum obligat per manca de temps, de les cinquanta comunicacions sobre temes diversos. L'acte fou presidit per l'arquebisbe de Tarragona, doctor Josep Pont i Gol, el senyor Antoni Torrent, batlle de la vila, el senyor Bergós, de la Comissió Permanent de les Assemblees, el senyor Joan Calvet, president del Casal i d'altres personalitats, entre les quals podem esmentar el nostre eminent geògraf Pau Vila i Dinarès.

Les cinc ponències, totes de gran interès, foren les següents: «Un intent, l'any 1480, de constitucionalitzar el govern de l'abadia del Poblet», del pare Agustí Altisent, de Poblet; «Mossèn Ramon Muntanyola, poeta i gogista», d'Oswald Cardona, de Barcelona; «Josep M. Rendé i Ventosa, Cap d'acció social i agrària de la Mancomunitat de Catalunya», de Lluís Carulla i Canals, de Barcelona; «El poblament i les extensions cultivades a les muntanyes de Prades», de Josep Iglésias i Fort, de Barcelona, i «Fra Guillem de Guimerà, comanador de l'Espluga de Francolí, de l'orde de Sant Joan de Jerusalem», de Josep M. Sans i Travé, de Solivella.

El dia anterior es dedicà una sessió a la lectura de les comunicacions presentades per autors de l'Espluga de Francolí mateix.

Ens és impossible de fer constar totes les comunicacions, tan nombroses en aquesta ocasió. Però podem avançar que juntament amb les cinc ponències formaran part d'una pròxima publicació del Casal de l'Espluga de Francolí mateix.

Amb ocasió d'aquesta diada, fou inaugurat a la vila de l'Espluga un monument a la pagesia catalana, als jardins de mossèn Muntanyola, amb la següent inscripció: «El 29 de setembre de 1974 se celebrà al Casal de l'Espluga de Francolí la XVIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, presidida per l'Arquebisbe de la Seu Primada de Tarragona, Dr. Josep Pont i Gol, i amb l'assistència d'assembleistes d'arreu de Catalunya.»

També hi fou inaugurat uns dies des-

prés, un monòlit en memòria del mestre Pau Casals, primer monument a l'il·lustre músic, aixecat a Catalunya.

El dinar de germanor s'efectuà a l'Hotel del Senglar del Casal. Entre els nombrosos assistents podem esmentar una bona representació excursionista: Unió Excursionista de Catalunya i Centre Excursionista Talaia de Vilanova i la Geltrú. Per part del Centre hi havia nombrosos socis, a part del nostre ex-president Pau Vila, i Josep Iglésias. Representà el C.E.C. el director de la revista «Muntanya», Josep Llaudó i Majoral.

Remarquem, entre les paraules que es pronunciaren en acabar l'àpat, les que digué Josep M. Benet, fundador i ex-president de la U.E.C., recordant els beneficis que proporciona l'excursionisme i la creació de centres locals, així com l'adhesió a d'altres de ja constituïts a fi de conèixer i treballar en bé del país.

Afegirem que darrerament fou posat a la venda el llibre **Recull de l'Espluga**, editat ple Centre Excursionista Francolí i la Parròquia de l'Espluga. Una mostra ben reeixida del que poden fer els excursionistes.

III Col·loqui d'Història del Monaquisme Català

Del 5 al 8 del passat mes de setembre tingué lloc a Bellpuig d'Urgell el III Col·loqui d'Història del Monaquisme Català, col·loquis que s'iniciaren l'any 1966 a Santes Creus, i continuaren al 1970 a Sant Joan de les Abadesses. En el transcurs d'aquest III Col·loqui celebrat a Bellpuig es presentaren cinc interessants ponències sobre el panorama monàstic a Catalunya en el passat i en l'actualitat. En aquesta ocasió convocaren dit III Col·loqui la Comissió Permanent dels Col·loquis d'Història del Monaquisme Català i la Biblioteca Pública Municipal de Bellpuig, la qual, i en motiu d'aquestes jornades, edità un breu i documentat llibre sobre el monestir cistercenc de Santa Maria de Vallbona, a Vallbona de les Monges.

50 aniversari de Ràdio Barcelona

El dia 14 de novembre a les onze del matí es van complir cinquanta anys de les primeres paraules enviades a l'espai per Ràdio Barcelona E.A.J. i el nostre consoci i cineasta amateur, Joan Olivé i Vagué, a la mateixa hora estrenava al Teatre Tivoli, un film documental so-

bre aquest mig segle de la ràdio al nostre país. titulat **Medio siglo de Ràdio Barcelona**.

La pel·lícula del senyor Olivé és la de durada més llarga de la seva extensa filmografia i potser també la més elaborada, ja que aconseguir de donar un ritme cinematogràfic a una successió de fotografies i documents d'arxiu exigeix un gran esforç, tant més que el cinema és un art en què el moviment és essencial per definició. El ritme, doncs, hi és aconseguit i l'interès del film no decau ni un moment. Un tractament temàtic que podria semblar àrid a primer cop d'ull, en mans del senyor Olivé esdevé fecund i ple de troballes, que van arrencar grans aplaudiments de tots els assistents, que el devien compensar de tantes i tantes hores de treball i d'esforç.

El film es compon d'un pròleg de fotogrames de primícies barcelonines i a la vegada d'Espanya, en què sobresurten el primer diari, la primera fotografia, el primer ferrocarril, el primer Centre Excursionista de Catalunya, per anar a pa-

rar a la també primera emissora, Ràdio Barcelona. En aquest punt podríem dir que comença veritablement la pel·lícula, amb un seguit de veus de personalitats conegudes. Aquestes veus van il·lustrades amb la imatge d'arxiu i en destaquem solament algunes, de les moltes que figuren en el film: Hipòlit Làzaro, Maria Morera, Enric Borràs, Pau Casals, Torsky i Miliu, etc. Veus que en el seu dia entraren a les llars dels barcelonins, i del país en general, gràcies a Ràdio Barcelona peonera de les ones sonores.

La pel·lícula acaba amb una visió de les dependències i el treball de compaginació de programes, així com la veu i les figures dels actuals locutors.

Hem d'agrair al senyor Olivé, l'encert d'aquest film documental en color, perquè representa un tros de la molt variada història de la nostra ciutat. La nostra Entitat hi era representada per un bon nombre de socis relacionats amb el cinema amateur; entre ells, Sagués, Sabaté, Raventós, Flo. Angulo, Capdevila i Queraltó, que portava la representació de la Junta.

bibliografia

Publicacions franceses sobre la Catalunya Nord

És interessant de constatar l'abundància de publicacions referents a la Cerdanya de sobirania francesa i els seus límits. A causa de l'interès excursionista de totes elles creiem convenient de donar-ne a conèixer unes quantes de recents que, editades en francès, tracten de diversos aspectes de la comarca de la Cerdanya:

Vie de l'ancienne Vallée d'Osseja. Jean Louis Blanchon. Impressions R. Petit Toulouse, 1973.

L'autor de l'obra ens és presentat per unes notes d'introducció com un català d'adopció, ceretà de cor, mestre d'escola que ja ha publicat diverses obres sobre els pobles de la comarca i les seves escoles.

A la primera part fa una descripció geogràfico-històrica d'Osseja i Vallcebol·lera i les vicissituds per les quals han passat fins als moments actuals. A l'a-

pèndix de la segona part se'ns parla d'una sèrie de documents inèdits sobre la construcció i engrandiment de Sant Pere d'Osseja i altres notícies referents a Osseja. Finalment, recopila una colla d'antigues descripcions ja impreses sobre Osseja i Vallcebol·lera.

Cal recordar que les aigües de la Vana que travessen els termes de Vallcebol·lera, Osseja i Palau formen una vall paral·lela a la de la Molina que pot ésser motiu d'interessants excursions. En aquest llibre de més de cent pàgines el lector trobarà tot allò digne d'ésser remarcat dintre l'actual «comuna» d'Osseja-Vallcebol·lera.

Monographie d'Osseja 1954-1972. P. Rumeau. Editée par la Mairie d'Osseja, 1973.

En aquesta senzilla obreta d'estudi d'un ajuntament ceretà, feta per Pierre Rumeau, farmacèutic i conseller municipal d'Osseja, se'ns presenta un assaig econòmic i social del terme d'Osseja des del 1954 fins al 1972, i comprèn la

S E N T I E R S

Petites randonnées

Moyennes randonnées

Grande randonnée GR 10

LA CERDAGNE FRANÇAISE

Massif du PUIGMAL
Massif du CARLIT

Édité par la Mairie d'Osseja

seva població, vida econòmica i infraestructura actual. Basada en dades estadístiques s'exposen tots els aspectes d'un vilatge pirinenc: perfil comunal, superfície, vies de comunicació, pressupost comunal, serveis actuals, etc., dades molt interessants que juntament amb l'aspecte econòmic en farà finalment una anàlisi de les possibilitats de desenvolupament d'Osseja.

Aquesta petita monografia ciclostilada es pot adquirir al Sindicat d'Iniciativa local del qual l'autor és actualment president.

La Cerdanya... fa temps. La Cerdanya... autrefois (1ère. Série de 50 photographies). Revue «Terra nostra», número 16. Prades, 1974.

Heus aquí un bonic llibret d'imatges de la Cerdanya d'altres temps, sorprenent selecció de retrats d'homes i dones cerdanes de darreries del segle passat i principis de l'actual, fotografies fetes amb gran encert per Léon Serve durant la guerra del 1914-18. Acompanyen l'obra una sèrie de reproduccions de clis�s antics de la mateixa època, fessimes de pobles, cases, esglésies, aplecs, que ens posen en contacte amb un temps que ens queda ja llunyà. Per als nadius de la comarca és tota una rememorança pairal; al foraster li plaurà de conèixer aspectes ja desapareguts i comparar-los amb l'actual visió que ofereix la comarca ceretana, amb les imatges retrospectives de les dues Cerdanyes.

A la breu introducció de Ramon Gual, trobem unes preguntes, malauradament extensives a tants indrets de la nostra terra: «... Quants en quedaran, de veritaders cerdanes, d'aquí uns anys? Quants pagesos podran continuar a viure sobre la llur terra? Quants joves podran quedar-se a la llur casa? I els que vénen aquí, comprenen la gent del país?...», i creu que, en un forçat dilema, la Cerdanya hauria de retrobar-se ella mateixa «preservant fermament els valors que li queden i que la distingeixen entre totes».

El text-comentari a les fotografies és del conegut escriptor Jordi Pere Cerdà, en el qual parla amb gran coneixement d'una terra de la qual és fill. Cal remarcar el text bilingüe, català i francès, del llibret, que forma part d'una notable col·lecció editada a Prada de Conflent.

Tours et Châteaux de Cerdagne. Robert Saut. Conflent, 1974.

Aquest recull, separata de la revista

«Conflent», núm. 68, fou imprès a l'abril del 1974.

L'excursionista i l'estudiós hi trobarà una bona informació sobre el que resta de les torres cerdanes i els castells. S'hi esmenta el castell de Querol a la vall del seu nom, el castell d'Enveig, el castell de Llo, etc., tots ells a la Cerdanya francesa. També hi ha una referència a Sant Martí dels Castells, a l'engorjat del Segre entre Bellver i Martinet, damunt un esperó rocós en un revolt del riu, castell que barrava el pas d'entrada al comtat de Cerdanya.

L'autor es lamenta de l'estat de ruïnes d'aquest castell, cosa que nosaltres fariem extensiu a tots els esmentats.

Des Bouillouses au Canigou. Tome 1. Randonnée pedestre. Club Alpin Français. Section de Perpignan.

En aquesta obra ciclostilada se'ns presenta una travessia pirinenca de cinc dies, podríem dir des de l'Atlàntic (Me-

rens) a la Mediterrània (xalet de Cor-talets).

Quan sembla que els recursos per a donar a conèixer les nostres muntanyes estan exhaurits, heus aquí noves fórmules. «grands randonnées», allò que nosaltres podríem anomenar travessies de llarg recorregut. La travessia explicada és de cinc dies en els dos sentits de l'itinerari, amb horaris i altituds concretes, llocs de proveïment, dades climatològiques, època de l'any més recomanable, pernoctació, etc., tot ben consignat i amb els camins senyalitzats (GR 10) amb traces de pintures que faciliten de seguir la «grand randonnée número 10».

Els itineraris descrits són il·lustrats amb cinc perfils amb cotes d'altitud i desnivell. A més, hi consten quatre reproduccions dels mapes de l'Institut Geogràfic Nacional 1/50.000, on és marcada la ruta a seguir.

Creiem que aquesta publicació pot

ésser d'una gran utilitat i ens fa pensar en les coses que queden per fer a casa nostra, amb publicacions modestes i accessibles de preu, amb descripcions de tantes travessies un xic oblidades i que podrien ésser motiu de goig de nous muntanyencs amb esperit de descoberta.

Sentiers. Petites randonnées. Moyennes randonnées. Grande randonnée G. R. 10. La Cerdagne française. Massif du Puigmal. Massif du Carlit. Edité par la Mairie d'Osséja.

Heus ací una altra petita obra en ciclostil on s'exposa una breu notícia d'ascensions i passejades a fi de conèixer aquests massissos cerdans. Amb clares i breus explicacions, desnivells, horaris i dades d'interès, la fan apta per a ús del gran públic, ja que molts dels paratges i cims descrits són freqüentats per un gran nombre de turistes.

Només ens queda una objecció a fer a aquests llibrets, i és el poc respecte a la toponímia del país català, estafeta fins a arribar a ésser moltes vegades incompreensible. Esperem que en pròximes edicions es posi més cura en aquest aspecte tan important per a conèixer un país.

Topo Guide du Massif du Cambres d'Aze et des Vallées de Carança au Puigmal.

Es tracta d'un croquis esquematitzat, imprès a quatre tintes, a l'escala gràfica 1/100.000. El format és de 35 x 40 cm. Al dors hi ha uns breus itineraris d'excursió i unes notícies molt concises sobre els llocs per conèixer. Hi remarquem també unes notes sobre la prudència a la muntanya i el respecte a la natura. És una publicació adreçada al gran públic.

Annales de Spéléologie, 28 (2), 1973. Colloque de Louvain. 13-15 de novembre de 1972.

Poques vegades hem dit alguna cosa dels «Annales de Spéléologie», publicada pel CNRS i òrgan del Laboratori Subterrani de Moulis (Ariège), el laboratori subterrani més important del món. També convé dir que els «Annales» són la revista d'espeleologia millor que hi ha fins ara i potser de les més antigues car segueixen la publicació (Spelunca, 1ª i 2ª sèries) publicades per Martel des de 1895. Ja he dit en alguna ocasió que personalment estaria molt satisfet que la revista «Speleon», aconseguida pel

CENTRE, cedida per la Universitat d'Oviedo, arribés a ésser una dècima part dels «Annales»...

Aquest comentari, però, va destinat a donar compte d'un fascicle concret de la revista, publicada el 1973, i que recull les comunicacions d'un col·loqui celebrat a Lovaina el 1972 sobre el tema monogràfic de: «Les structures et les fonctions des organes sensoriels des animaux cavernicoles». Potser estic una mica influenciat perquè el màxim promotor del col·loqui va ser el professor Claude Delamare-Deboutteville, actual director del laboratori subterrani de Moulis, una personalitat molt destacada dins de l'espeleologia i els estudis biospeleològics, però especialment per a l'ecologia cavernícola i del món subterrani, camp que ha renovat substancialment i al qual, qui això escriu, es voldria dedicar temps a venir...

Massa coses podríem dir dels treballs que hi figuren, tots ells d'una solvència i interès excepcionals. Estan agrupats en «La foto-recepció i les seves estructures», «Estructures sensorials, fisiologia i comportament» i «Genètica i evolució dels animals cavernicoles». Delamare-Deboutteville, a més de la introducció,

resumeix les conclusions generals.

Seria massa detallat analitzar tota l'obra, que es compon de 20 comunicacions, però només en direm que hi figuren treballs d'avantguarda i entre ells la regressió de l'aparell visual de col·lèmbols i opílions, intervenció de la llum en la penetració de lepidòpters dels dits «trogloxens» a dins de les cavitats, estudis sobre amfípods, peixos, etc. D'entre les estructures sensorials cal remarcar treballs sobre ostràcodes, *Bathysciinae*, quiròpters, vertebrats cavernicoles aquàtics, etc. I entre l'evolució i genètica cal esmentar l'estudi de problemes genètics, evolució regressiva i degenerescència, també caràcters constructius, filogènia i estudi de la manca de pigments en els veritables cavernicoles (troglobis).

Aquesta investigació és ben bé aquella que, segons els esperits pobres, «no serveix de res». Una «explicació» que a casa nostra ningú no s'hagi dedicat a res semblant és que, per a viure d'aquesta feina de recerca ací, no cal passar literalment gana però si passar-ho molt malament.

O. Escolà

ALS NOSTRES SUBSCRIPTORS

L'augment incessant dels costos de confecció de la revista, entre els quals sobresurt el de l'import del paper, ens obliga a fixar les noves quotes de subscripció i venda de la revista per al vinent any 1975, que seran les següents: Import de la subscripció anual (sis números): 240 pessetes; subscripció a l'estranger: 270 pessetes; venda d'un exemplar a llibreries: 45 pessetes.

D'altra banda, la dificultat cada dia més gran, que representa la consecució del cobrament, ens imposa d'afegir un recàrrec de 25 pessetes a l'import de la subscripció en aquells casos de cobrament domiciliari. Per això, recomanem vivament als nostres subscriptors que procurin domiciliar el cobrament en un compte corrent bancari o de caixa d'estalvis, en el qual cas no els serà carregat l'import suplementari esmentat. Els subscriptors que optin per aquest sistema de pagament només han de fer que enviar-nos el butlletí que trobaran en una altra pàgina d'aquest mateix número, i nosaltres mateixos ens encarregarem de passar-ne nota a l'entitat bancària o d'estalvi corresponent.

Finalment, preguem als subscriptors que encara no hagin fet efectiu l'import de la subscripció corresponent als anys 1974 i 1973, que ens envïin l'import corresponent abans de finalitzar l'any en curs (per gir postal, taló bancari, o bé autorització per a càrrec a compte corrent). Altrament, lamentarem haver-los de donar de baixa de la nostra revista.

La revista "Muntanya" editada pel Centre Excursionista de Catalunya, es publica sense cap finalitat lucrativa.

ELS QUI S'ARRISQUEN

saben el que són les sensacions fortes,
el que són els moments perillosos,
en els quals és vital de prendre
una decisió transcendent.

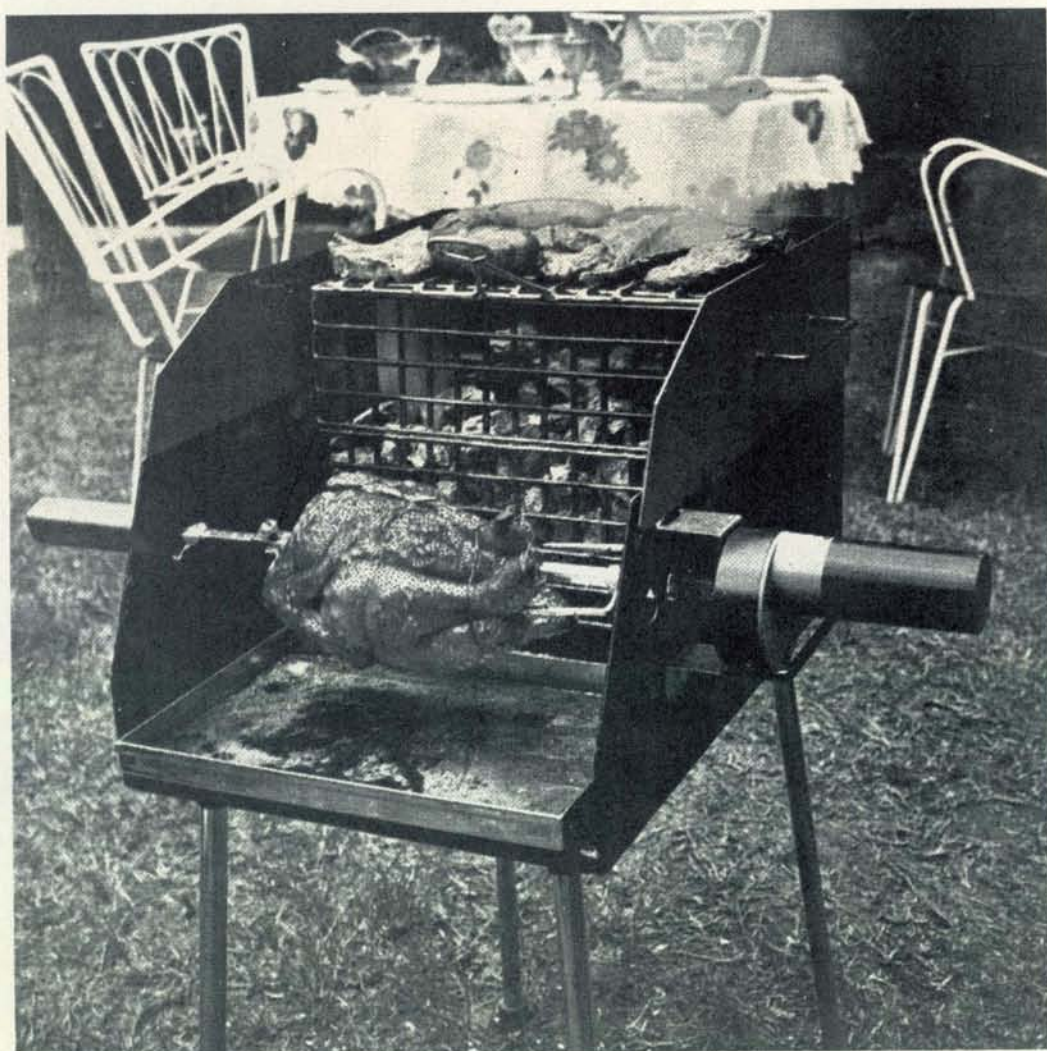
Com els qui usen **Floïd**:
s'han decidit per **Floïd**
per als moments importants.

Amb Floïd es «corre el risc» de quedar bé.

BARBACOAS

OROLEY

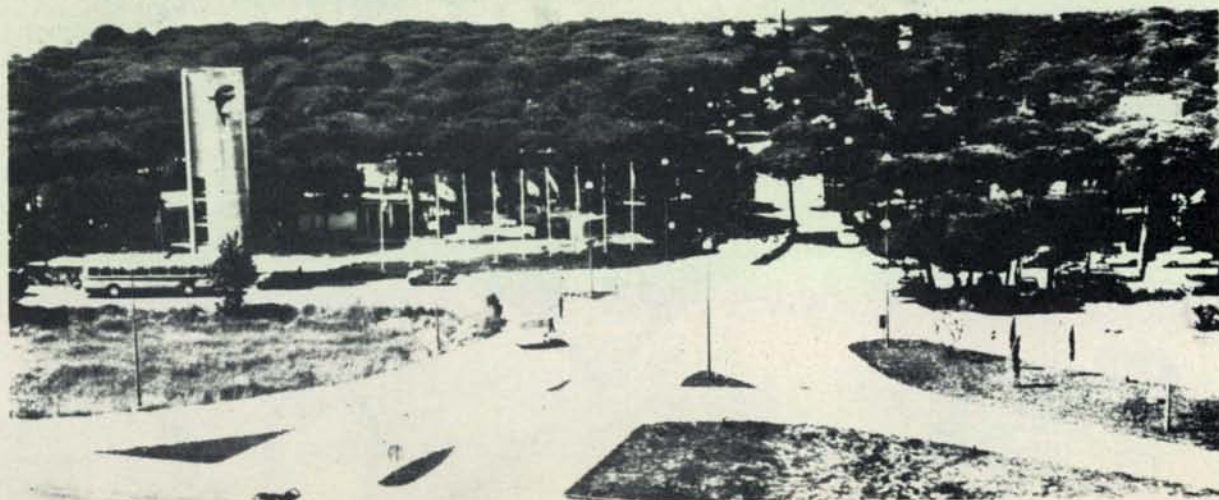

Facilment desmontable i portàtil
De venda a: Witty, Baviilleset, Esports Campaña

**a qualsevol època
de l'any us
podreu equipar
a**

Guivilleret

Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal·lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

ALS SUBSCRIPTORS DE MUNTANYA

Preguem als nostres subscriptors que ens vulguin facilitar la cada dia més difícil i onerosa gestió del cobrament de la subscripció, autoritzant-nos a carregar-los-en l'import en un compte corrent bancari o en una llibreta d'estalvi.

En aquest cas,
els preguem
que retallin
el present butlletí
i que ens l'enviïn
un cop omplert
i signat.

Senyor Director de Banc _____
Caixa _____
Sucursal: _____ Carrer: _____ núm. _____
Població: _____

Distingit senyor:

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual a la revista MUNTANYA, del Centre Excursionista de Catalunya, corresponent a la subscripció a nom de _____
que viu a _____

_____ Població _____, amb càrrec al
compte corrent núm. _____
d'estalvi núm. _____
a nom de _____
Ben atentament,

Firma: _____

MUNTANYA Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

Si encara no sou
subscriptor de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

Nom _____
carrer _____ núm. _____ pis _____
població _____
(districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm. _____, amb la
quota anual de 240 pessetes. (estranger: 270 pessetes).

Cobrament:

- ☐ gir postal
☐ reembossament
☐ compte corrent / llibreta d'estalvis, segons
autorització adjunta.

Signatura

La revista **MUNTANYA**, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA**, demana la col.laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconseguixi tota la difusió que es mereix.

Franqueig

TARGETA POSTAL

Revista MUNTANYA
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Paradís, 10
BARCELONA (2)

*Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.*

*Parleu-vos de
MUNTANYA
i feu-los-la
conèixer.*

*Retalleu aquest
butlletí
i doneu-los-el
perquè se
subscriguin a
MUNTANYA*

ALS SUBSCRIPTORS DE MUNTANYA

Preguem als nostres subscriptors que ens vulguin facilitar la cada dia més difícil i onerosa gestió del cobrament de la subscripció, autoritzant-nos a carregar-los-en l'import en un compte corrent bancari o en una llibreta d'estalvi.

Franqueig

TARGETA POSTAL

Revista MUNTANYA
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Paradís, 10
BARCELONA (2)

d'EL CASERIO, me'n fio!

**Per això
és el primer formatge
en porcions
d'Espanya**

Pes en origen: 170 grams

EL CASERIO

MIRAGE italia

SVENSKA
ALPIN SKI

POOL

fornitori atleti
AZZURRI FISI

KM. LANCIATO
DI «LA PLAGNE» 1974

NUOVO RECORD MONDIALE DI VELOCITÀ

PER MATERIALI DI SERIE MASCHILE

1° SILVANO ROUDE KM.-ORA 150,860
3° TERESIO VACHET KM.-ORA 149,030

NUOVO RECORD ASSOLUTO FRANCESE DI VELOCITÀ

PER MATERIALI DI SERIE FEMMINILE

- 1 **MIRAGE** italia
- 2 **MIRAGE** italia
- 3 **MIRAGE** italia
- 4 **MIRAGE** italia

*agents generals
per Espanya*

**SANTA
EULALIA**
ESPORTS

Passeig de Gràcia, 93
BARCELONA-8

FREYRIE

MIRAGE

LO SCI DI SERIE PIÙ VELOCE DEL MONDO